

Az Alkotmánybíróság döntésének tájékoztató jelleggel közzétett, nem hivatalos szövege.
A hivatalos közzétételre az Alkotmánybíróság Határozatai című hivatalos lapban kerül sor.

III/146/2025.

Az Alkotmánybíróság teljes ülése jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló bírói kezdeményezés tárgyában – *dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó, dr. Szabó Marcel és dr. Varga Réka* alkotmánybírók párhuzamos indokolásával, valamint *dr. Czine Ágnes és dr. Horváth Attila* alkotmánybírók különvéleményével – meghozta a következő

határozatot:

1. Az Alkotmánybíróság – hivatalból eljárva – megállapítja, hogy az Országgyűlés az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadóan, mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenességet idézett elő azáltal, hogy a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 551. §-a körében elmulasztott rendelkezni olyan hivatalból biztosítandó tájékoztatás előírásáról, amely tájékoztatás ismeretében a terhelt számára, a jogorvoslati nyilatkozatának megtétele előtt felismerhető, hogy jogorvoslata a kiszabott büntetés vonatkozásában – és a súlyosítási tilalom törvényi kötöttségének sérelme nélkül – milyen megváltoztatási lehetőségre teremt döntési jogkört a felülbíráló bíróság számára.

Az Alkotmánybíróság felhívja az Országgyűlést, hogy jogalkotói kötelezettségének 2026. december 31-ig tegyen eleget.

2. Az Alkotmánybíróság a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 595. § (4) bekezdése *b)* pontja alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére, valamint a jogszabály alkalmazásának kizárására irányuló bírói kezdeményezést elutasítja.

3. Az Alkotmánybíróság a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 595. § (4) bekezdése egyéb rendelkezései alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt visszautasítja.

Indokolás

I.

- [1] 1. A Kúria tanácsa (a továbbiakban: indítványozó) Bfv.II.1.261/2024/12. számú végzésével az előtte folyamatban lévő büntetőeljárást felfüggesztette és az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 25. § (1) bekezdése alapján bírói kezdeményezéssel fordult az Alkotmánybírósághoz.
- [2] Az indítvány a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 595. § (4) bekezdése alaptörvény-ellenességének megállapítását, megsemmisítését s egyben az indítványozó előtt folyamatban lévő ügyben történő alkalmazásának kizárását kérte. Az indítványozó álláspontja szerint a támadott rendelkezés sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, IV. cikk (1) bekezdését, XV. cikk (1) bekezdését, a XXVIII. cikk (1), (3) és (7) bekezdését.
- [3] 2. A bírói kezdeményezés alapjául szolgáló ügy előzménye, valamint az indítványban és annak kiegészítéseiben foglaltak lényege a következő.
- [4] 2.1. A Budapesti XX., XXI. és XXIII. Kerületi Ügyészség vádat emelt a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 373. § (1) bekezdésébe ütköző és (3) bekezdés a) pontja szerint minősülő csalás büntette miatt.
- [5] A Pesti Központi Kerületi Bíróság (a továbbiakban: PKKB) a 2021. március 3-án – tárgyalás mellőzésével – meghozott 401.Bpk.40.351/2021/6. számú büntetővégzésben a vádlottal szemben csalás büntette [Btk. 373. § (1) bekezdés, (3) bekezdés a) pont] miatt 250 napi tétel pénzbüntetését szabott ki. A pénzbüntetés egy napi tételének összegét 1 000 forintban állapította meg azzal, hogy amennyiben a vádlott az így kiszabott összesen 250 000 forint pénzbüntetés megfizetését elmulasztja, a pénzbüntetés vagy annak meg nem fizetett részét szabadságvesztésre kell átváltoztatni.
- [6] A büntetővégzés indokolása rögzíti, hogy a „vádlott személyi körülményeire nézve a nyomozás során nem nyilatkozott” (PKKB 401.Bpk.40.351/2021/6. számú büntetővégzés, Indokolás [2] bekezdés).
- [7] 2.2. A büntetővégzéssel szemben a védő kérte a tárgyalás tartását.
- [8] A PKKB tárgyalást tartott és a 2023. június 8-án kihirdetett 18.B.30.325/2021/46. számú ítéletével az indítványozót bűnösnek mondta ki csalás büntetében [Btk. 373. § (1) bekezdés, (3) bekezdés a) pont]. Ezért őt 200 napi tétel pénzbüntetésre ítélte. A bíróság a pénzbüntetés egy napi tételének összegét 2 500 forintban állapította meg. A bíróság megállapította, hogy az 500 000 forint összegű pénzbüntetés meg nem fizetése esetén napi tételenként kell egy-egy napi, fogházban végrehajtandó szabadságvesztésre átváltoztatni. A bíróság a vádlottal szemben 5 000 000 forint vagyonekmozgást rendelt el.
- [9] Az elsőfokú ítélet indokolása rögzíti, hogy a vádlott „havi nettó jövedelme pontosan nem ismert, azonban több millió forint mértékű sikerdíjban szokott részesülni. Más

jövedelme nincs. Vagyonnal nem rendelkezik" (PKKB 18.B.30.325/2021/46. számú ítélet, Indokolás [4] bekezdés).

- [10] 2.3. Az elsőfokú ítélet ellen a terhelt és a védője jelentett be fellebbezést elsődlegesen felmentés érdekében, másodlagosan enyhítés, büntetés kiszabása helyett intézkedés alkalmazása végett. Az ügyesség az elsőfokú bíróság ítéletének helybenhagyását indítványozta.
- [11] A Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 2024. szeptember 12-én tartott nyilvános ülésen meghozott 28.Bf.10.520/2023/6. számú ítéletével az elsőfokú ítéletet megváltoztatta. A másodfokú bíróság a pénzbüntetést mellőzve a vádlottat 40 napi elzárásra ítélte, a vagyonelkobzás elrendelését pedig mellőzte. Egyebekben a másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet helybenhagyta.
- [12] A jogerős ítélettel rögzített tényállásnak a vádlott személyi körülményére vonatkozó – s az elsőfokú ítéletben foglaltak másodfokú bíróság által helyesbített – része a következő. „A vádlott jelenleg munkahellyel, jövedelemmel nem rendelkezik, eltartásáról a vele egy háztartásban élő nagykorú gyermeke gondoskodik. Az elsőfokú ítéletben írt sikerdíjakkal már nem rendelkezik" (Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 28.Bf.10.520/2023/6. számú ítélet, Indokolás [10] bekezdés).
- [13] A másodfokú bíróság nem értett egyet az elsőfokú ítélet szerinti büntetés nemével, mivel az – indokai szerint – nem alkalmas a büntetési célok elérésére.
- [14] A másodfokú bíróság álláspontja szerint a Btk. 33. § (4) bekezdése alapján kiszabott – a napi tételek számát az alsó tartományhoz közelebbi értékben meghatározott – pénzbüntetés (a másodfokú ítélet szerint) a Btk. 80. § (2) bekezdése alapján irányadó 1 év 7 hónap 15 nap középértékre is figyelemmel nem alkalmas a büntetési célok elérésére a büntetőeljárás hatálya alatt álló vádlott esetében, figyelemmel az adott bűncselekményre meghatározott értékhatár felső értékével egyező elkövetési értékre is. Ebből következően pedig a vádlottal szemben a védő által indítványozott intézkedés alkalmazása nem – a vádlottnak fel nem róható jelentős időmúlás és az elkövetéskor büntetlen előélet figyelembe vétele mellett sem – indokolt.
- [15] A másodfokú bíróság szerint a feltárt bűnösségi körülmények szabadságelvonással járó büntetés alkalmazását indokolják. Ezért a másodfokú bíróság – a pénzbüntetést mellőzve – a vádlottat a Btk. 79. §-ában meghatározott büntetési célok érvényesülése végett az elzárást tartotta megfelelőnek. S a vádlottat a Btk. 46. § (1) és (2) bekezdése alapján 40 napi elzárásra ítélte. Az elzárás tartamát az időmúlásra figyelemmel határozta meg a törvényi minimumhoz közelítő tartamban.
- [16] A másodfokú bíróság indokai szerint a súlyosítási tilalom tartalmát meghatározó Be. 595. § (4) bekezdés a)–g) pontja taxatív felsorolást ad a súlyosítási tilalomba ütköző, konkrétan ki nem szabható büntetésekről, nem alkalmazható intézkedésekről. Ehhez képest mindaz kiszabható, illetve alkalmazható, ami nem ütközik e törvényhely általi

felsorolásba, függetlenül attól, hogy – bár nem sérti a súlyosítási tilalmat – adott esetben a terheltre nézve hátrányosabb lehet (EBH2018.B.14.).

- [17] A hivatkozott törvényi felsorolásban pedig a pénzbüntetés helyett elzárás kiszabásának tilalma nem szerepel.
- [18] 2.4. A jogerős ügydöntő határozat ellen a terhelt védője terjesztett elő felülvizsgálati indítványt a Kúriához eljárási szabálysértés miatt a Be. 649. § (2) bekezdés e) pontjában meghatározott okból, arra hivatkozva, hogy a bíróság a határozatát a súlyosítási tilalom megsértésével hozta meg.
- [19] A felülvizsgálati indítvány szerint a terhelttel szemben folytatott büntetőeljárás során az első-, és másodfokon eljáró bíróság egyaránt megsértette a Be. 595. § (1) bekezdésében meghatározott súlyosítási tilalomra vonatkozó eljárási szabályt.
- [20] Az elsőfokon eljáró bíróság ugyanis – a kizárólag védői indítvány alapján tartott tárgyalás eredményeként – a Be. 746. § (5) bekezdésében előírt, új tény felmerülése feltételének hiányában az eredendően büntetővégzésben kiszabott 250.000 forint pénzbüntetés összegét a duplájára emelte.
- [21] Ezt követően a másodfokú bíróság – a szintén kizárólag védelmi fellebbezés folytán megnyílt másodfokú felülbírálatban – az elsőfokú ítéletben kiszabott pénzbüntetés helyett elzárást szabott ki.
- [22] 2.5. Kúria – adott felülvizsgálati ügyben eljáró – tanácsa az előtte folyamatban lévő eljárást felfüggesztette és a Be. 595. § (4) bekezdésében foglalta jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítását és adott ügyben alkalmazásának kizárását kezdeményezte. Az indítvány (s annak az Alkotmánybíróság felhívására előterjesztett kiegészítése) szerint a támadott jogszabályhely alaptörvény-ellenesen korlátozza a súlyosítási tilalom érvényesülésének körét.
- [23] 2.5.1. Az indítvány szerint a kifogásolt törvényi rendelkezés nem zárja ki teljeskörűen azt, hogy a másodfokú bíróság – terhelt terhére bejelentett fellebbezés hiányában – átváltva a személyi szabadságot nem, vagy nem teljeskörűen elvonó joghátrányt a személyi szabadság teljes elvonását jelentő büntetési nemre, azaz elzárásra.
- [24] Az indítvány szerint ez sérti az Alaptörvényben garantált szabadsághoz és személyi biztonsághoz való jogot (Alaptörvény IV. cikk), valamint a tisztességes bírósági eljáráshoz való jogot is [Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés].
- [25] Az indítvány szerint a személyi szabadság elzárással való teljes elvonása mindig minőségileg súlyosabb joghátrányt jelent, mint bármely más, a büntetések erősorrendjében az elzárást követő jogkövetkezmény által kiváltott jogkorlátozás.
- [26] Az pedig, hogy ilyen jogkorlátozást eredményezhet a kizárólag a terhelt javára bejelentett perorvoslat is, az indítvány szerint – figyelemmel az Alkotmánybíróság 286/B/1995. AB határozatában tett megállapításokra is – az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében foglalt jogorvoslathoz való joggal is ellentétes.

- [27] Mivel a terheltre nézve hátrányos jogkövetkezmény alkalmazása a védelmi oldalon előterjesztett jogorvoslat folytán vált lehetővé, a szabályozás az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében foglalt védelemhez való jog sérelmét is megalapozza. A kifogásolt törvényi rendelkezés következtében ugyanis csorbát szenved a védelem jogorvoslathoz való joga gyakorlásának kockázatmentessége.
- [28] 2.5.2. Az indítvány szerint a támadott jogszabályhely az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiságból fakadó jogbiztonság elvárásainak sem felel meg. Az indítvány – a jogbiztonság alkotmányos tartalmát adó követelmények kapcsán – hivatkozott arra, miszerint az Alkotmánybíróság megállapítja a jogbiztonság sérelmét, amennyiben a szabályban rejlő belső ellentmondás a jogalkalmazás során szükséges értelmezéssel nem kiküszöbölhető {1/1999. (II. 24.) AB határozat, ABH 1999, 25, 46.; 9/2022. (V. 25.) AB határozat [28]}.
- [29] 2.5.3. Az indítvány hivatkozott arra is, hogy a Be. súlyosítási tilalomra vonatkozó – kifogásolt – rendelkezései nem állnak összhangban a Btk. szabályozásával.
- [30] A büntető anyagi jog szabályai körében a jogalkotó ugyanis egyértelműen meghatározta a büntetések súlyosság szerinti sorrendjét, s e szerint a szabadságvesztést az elzárás követi, megelőzve az összes többi büntetési nemet. A jogalkotói szándék viszont az eljárási szabályoknál az erőssorrend figyelmen kívül hagyásával engedett teret egy, a szabadságot teljesen elvonó büntetésnek.
- [31] Az indítvány álláspontja szerint az anyagi jogi és az eljárásjogi szabályozás inkoherenciája eredményezte, hogy az elsőfokon kiszabott büntetés folytán vagyoni jellegű jogkorlátozással szembenező terheltnek – a kizárólag javára bejelentetett perorvoslat alapján – a személyi szabadságát elvonó büntetéssel kellett szembesülnie.
- [32] Ehhez képest – az indítvány szerint – a szabályozásban olyan ellentmondás tárható fel, amely megalapozza az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése sérelmének a megállapítását. Az indítvány szerint kétséges továbbá a normavilágosság is, ha a kapcsolódó anyagi és eljárási szabályozás inkoherens.
- [33] Az indítvány részletezte a súlyosítási tilalom jogintézményének természetét, annak történetét és a kapcsolódó ítélkezési gyakorlatot. Kiemelte, hogy a Be. hatályos szabályai élesen elkülönítik a szabadságvesztést az egyéb büntetési nemektől, utóbbiak között nem téve különbséget.
- [34] Az indítvány hivatkozott arra, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény a súlyosítási tilalom kapcsán nem a szabadságvesztéssel, hanem az egyéb büntetési nemekkel helyezte egy szintre az elzárást. Ehhez képest – az indítvány szerint – kizárta az elzárás szabadságvesztéssel való felváltását, de nem zárta ki a más büntetési nem elzárással való felváltását. Ennél

fogva a szabadságvesztésen kívüli valamennyi büntetési nem a súlyosítási tilalom megsértése nélkül felváltható egymással.

[35] E szabályozást vette át a hatályos Be. 595. § (4) bekezdése is. Így a Be. nem tiltja a pénzbüntetés elzárással való felváltását sem.

[36] A szabályozás ezen megoldása azonban figyelmen kívül hagyja, hogy a személyi szabadság alapjogát a szabadságvesztés mellett egy további büntetési nem, az elzárás is elvonja.

[37] E két büntetési nem, az érintett alapjog és a korlátozás mértéke kapcsán – az indítvány szerint – egymással azonos. Az indítvány szerint alapjogi szempontból a határvonal nem a szabadságvesztés és a többi büntetési nem, hanem a személyi szabadságot teljes mértékben elvonó büntetési nemek, azaz a szabadságvesztés s az elzárás, és ezekhez képest az összes többi büntetési nem között húzódik.

[38] Ez a különbségtétel azonban a súlyosítási tilalom szabályozásában nem jelenik meg.

[39] Ezért az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésének a sérelme is megállapítható.

[40] 2.5.4. Az alaptörvény-ellenes helyzet az indítvány szerint csak azáltal orvosolható, ha az Alkotmánybíróság a Be. 595. § (4) bekezdését megsemmisíti, s az ítélkezési gyakorlatra bízva a súlyosítási tilalom Alaptörvénnyel is összhangban álló tartalmának a meghatározását.

[41] A jogszabályhely megsemmisítése mellett az indítványozó kérte az Alkotmánybíróságtól a támadott rendelkezés konkrét ügyben való alkalmazásának a kizárását is annak érdekében, hogy a jogsérelem az egyedi esetben is elkerülhető legyen.

II.

[42] 1. Az Alaptörvény kapcsolódó rendelkezései:

„B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”

„IV. cikk (1) Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.”

„XV. cikk (1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.”

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

[...]

(3) A büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez. A védő nem vonható felelősségre a védelem ellátása során kifejtett véleménye miatt.

[...]

(7) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

[43] 2. A Be. kapcsolódó rendelkezései:

„595. § (1) Az elsőfokú bíróság által felmentett vádlott bűnösségét megállapítani, a vádlott büntetését, illetve a büntetés helyett alkalmazott intézkedést súlyosítani csak akkor lehet, ha a terhére fellebbezést jelentettek be. Ez irányadó akkor is, ha a másodfokú bíróság bizonyítást vesz fel, és annak eredményeként súlyosabb bűncselekmény állapítható meg.

(2) A vádlott terhére bejelentett fellebbezésnek azt kell tekinteni, ami a bűnösségének megállapítására, bűncselekményének súlyosabb minősítésére, a büntetésének súlyosítására, illetve a vele szemben büntetés helyett alkalmazott intézkedésnél súlyosabbnak a megállapítására, vagy az ilyen intézkedés helyett büntetés megállapítására irányul.

(3) Ha az elsőfokú bíróság a bűncselekmény miatt kiszabott büntetés vagy büntetés helyett alkalmazott intézkedés mellett a vádlottat valamely bűncselekmény miatt emelt vád alól felmenti, vagy vele szemben az eljárást megszünteti, a bűncselekmény miatt kiszabott büntetés vagy a büntetés helyett alkalmazott intézkedés – ha a vádlott terhére a fellebbezést kizárólag a felmentés vagy a megszüntetés ellen jelentették be – csak akkor súlyosítható, ha az ítélet felmentő vagy eljárást megszüntető rendelkezése miatt bejelentett fellebbezés eredményes.

(4) A súlyosítási tilalom folytán a másodfokú bíróság a vádlott terhére bejelentett fellebbezés hiányában nem szabhat ki

a) büntetést azzal szemben, akinek az ügyét elsőfokon önállóan alkalmazott intézkedéssel bírálták el,

b) elzárás, közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, a sportrendezvények látogatásától való eltiltás, kiutasítás helyett szabadságvesztést annak felfüggesztése mellett sem,

c) felfüggesztett szabadságvesztés helyett végrehajtandó szabadságvesztést,

d) végrehajtandó szabadságvesztés helyett hosszabb tartamú szabadságvesztést, annak felfüggesztése mellett sem,

e) az elsőfokú bíróság által alkalmazott büntetések számát meghaladó további büntetéseket, ide nem értve a szabadságvesztés helyett alkalmazott büntetéseket,

f) az elsőfokú bíróság által nem alkalmazott mellékbüntetést,

g) lefokozás, szolgálati viszony megszüntetése helyett szabadságvesztést, annak felfüggesztése mellett sem.”

„649. § (2) Eljárási szabálysértés miatt felülvizsgálati indítvány terjeszthető elő, ha a bíróság a határozatát

[...]

e) a súlyosítási tilalom megsértésével,

[...]

hozta meg.”

„739. § (1) A büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárás esetén e törvény rendelkezéseit az e Fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

(2) A büntetővégzés ügydöntő határozat. A büntetővégzésre – ha e törvény másképp nem rendelkezik – az ítéletre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.”

„746. § (5) A bíróság a vádlott terhére szóló indítvány hiányában akkor szabhat ki súlyosabb büntetést, illetve alkalmazhat súlyosabb intézkedést, ha a tárgyaláson új bizonyíték merül fel, és ennek alapján a bíróság olyan új tényt állapít meg, amelynek folytán súlyosabb minősítést kell alkalmazni, vagy lényegesen súlyosabb büntetést, intézkedés helyett büntetést kell kiszabni, vagy büntetés helyett alkalmazott intézkedésnél lényegesen súlyosabb intézkedést kell alkalmazni.”

III.

- [44] 1. Az Alkotmánybíróság elsőként azt vizsgálta, hogy a bírói indítvány megfelel-e az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdésében, valamint az Abtv. 25. §-ában, 51. §-ában, 52. § (1) bekezdésében, 52. § (1b) bekezdés *a)–f)* pontjában, továbbá az 52. § (4)–(6) bekezdésében foglaltakból következő formai és tartalmi követelményeknek.
- [45] Az Abtv. 25. §-a szerint a bíró – a bírósági eljárás felfüggesztése mellett – abban az esetben kezdeményezi az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *b)* pontja alapján az Alkotmánybíróságnál a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítását, illetve az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazásának kizárását, ha az előtte folyamatban lévő egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmazni, amelynek alaptörvény-ellenességét észleli, vagy alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság már megállapította.
- [46] Az indítvány megjelölte azt a törvényi rendelkezést [Abtv. 25. § (1) bekezdés], amely megállapítja az Alkotmánybíróság hatáskörét az indítvány elbírálására [Abtv. 52. § (1b) bekezdés *a)* pont], és előadta az eljárás megindításának indokait [Abtv. 52. § (1b) bekezdés *b)* pont].

- [47] Az indítvány megjelölte az általa alkalmazandó, az Alkotmánybíróság által vizsgálándó jogszabályi rendelkezést [Abtv. 52. § (1b) bekezdés c) pont], és az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezéseit [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés, IV. cikk (1) bekezdés, XV. cikk (1) bekezdés, XXVIII. cikk (1), (3), (7) bekezdés; Abtv. 52. § (1b) bekezdés d) pont].
- [48] Az indítvány kifejezett kérelmet tartalmaz az Alkotmánybíróság döntésének tartalmára [Abtv. 52. § (1b) bekezdés f) pont], az Abtv. 41. § (1) bekezdésében foglaltak szerint a támadott Be.-rendelkezés alaptörvény-ellenességének a megállapítására és megsemmisítésére irányul.
- [49] Az Abtv. 52. § (1b) bekezdés e) pontja alapján az indítványnak indokolást kell tartalmaznia arra nézve, hogy a sérelmezett jogszabályi rendelkezés miért ellentétes az Alaptörvény megjelölt rendelkezésével.
- [50] E feltételnek az indítvány részben felel meg. Nem adott elő ugyanis ilyen, alkotmányjogilag értékelhető indokolást az indítványozó az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdése vonatkozásában, ezért erre alapítottnak nem volt helye érdemi vizsgálat lefolytatásának.
- [51] 2. Az Abtv. 25. § (1) bekezdése alapján az egyedi normakontroll eljárásnak további két – egymással összefüggő – feltétele, hogy a bírói kezdeményezés ténybeli alapja a bíró előtt folyamatban lévő egyedi ügy legyen, és a kezdeményezésnek ebben az ügyben alkalmazandó jogszabály vizsgálatára kell irányulnia {3112/2014. (IV. 17.) AB végzés, Indokolás [3]; 3242/2014. (IX. 22.) AB végzés, Indokolás [4]}.
- [52] Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata, hogy a bírói kezdeményezés általi normakontroll az absztrakt utólagos normakontrollhoz képest annyiban szűkebb, hogy az indítványozó bíró kizárólag az ügyben alkalmazott – folyamatban lévő ügy esetében értelemszerűen az alkalmazandó – jogszabályt támadhatja meg és részletesen meg kell indokolnia, hogy valóban kell-e azt az adott ügyben alkalmaznia. Értelemszerűen az következik abból, hogy a bírói kezdeményezés az egyedi normakontroll érvényesítésének eszköze.
- [53] „Az Abtv. nem teszi lehetővé a bíró számára, hogy utólagos absztrakt normakontrollt kezdeményezzen, a bírói kezdeményezés nem *actio popularis*, hanem az egyedi – konkrét – normakontroll eljárás egyik fajtája”, amellyel a bíró az Abtv. 25. § (1) bekezdésében meghatározott esetben élhet. Az eljáró bíró tehát csak azon jogszabály, illetve jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítására tehet indítványt, amelyet a konkrét ügy elbírálása során kifejezetten alkalmaznia kell. Ebből következően alapvető feltétel a támadott norma és a folyamatban lévő egyedi ügy közötti közvetlen összefüggés. Amennyiben a bírói kezdeményezés olyan jogszabályt vagy jogszabályi rendelkezést támad meg az Alkotmánybíróság előtt, mely az előtte folyamatban lévő (az Alkotmánybírósághoz fordulás miatt felfüggesztésre került) ügygel nem áll összefüggésben, annak elbírálása során nyilvánvalóan nem kerül

alkalmazásra, akkor érdemi alkotmányossági vizsgálatnak nincs helye” {3193/2014. (VII. 15.) AB végzés, Indokolás [5]}.

- [54] Az alkalmazandó jog megállapítása a rendes bíróság – a konkrét ügyben eljáró bíró – feladata és hatásköre, az Alkotmánybíróság pedig tartózkodik attól, hogy ennek mérlegelésébe beavatkozzon, latolgatásába bocsátkozzon. A bíró feladata és hatásköre eldönteni, hogy mely jogszabályok és konkrét jogszabályi rendelkezések alapján, illetve alkalmazásával dönt a benyújtott kereset (előterjesztett vád) tárgyában {6/2014. (II. 26.) AB határozat, Indokolás [14]; 3037/2014. (III. 13.) AB határozat, Indokolás [29]; 3193/2014. (VII. 15.) AB végzés, Indokolás [6]}.
- [55] Ugyanakkor az Alkotmánybíróságnak az alkotmányos funkciójával összefüggésben az Alaptörvényből és az Abtv.-ből fakadó kötelessége, hogy a bírói kezdeményezés törvényi feltételeinek fennállását megvizsgálja, s azok nyilvánvaló hiánya esetében a kezdeményezést visszautasítsa {3193/2014. (VII. 15.) AB végzés, Indokolás [6]}. Az alkalmazandó jog megjelölését ezért az Alkotmánybíróság csak abban az esetben vizsgálhatja felül, ha nyilvánvaló, hogy a megjelölt jogszabályt az indítványra okot adó esetben biztosan nem kell alkalmazni {6/2014. (II. 26.) AB határozat, Indokolás [14]}.
- [56] Az indítvány alapján az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítványozó előtt a súlyosítási tilalom megsértésével összefüggésben van folyamatban büntetőeljárás, amelyben – a Be. 649. § (2) bekezdés *e*) pontja vonatkozásában – a Be. 595. § támadott (4) bekezdésében foglaltakat alkalmaznia kell.
- [57] Az indítványban foglaltak szerint ebben az eljárásban az indítványozó bírói tanácsnak arról kell állást foglalnia, hogy sérti-e a súlyosítási tilalmat a másodfokú bíróság azon határozata, amelyben pénzbüntetés helyett elzárást szabott ki. Ezt az indítványozó a Be. 595. § (4) bekezdés *b*) pontjának az alkalmazásával teheti meg.
- [58] Ezért az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítványozónak az előtte folyamatban lévő eljárásban a Be. 595. § (4) bekezdés *b*) pontjának alkalmazása releváns, jelentőséggel bíró. Ehhez képest viszont a Be. 595. § (4) bekezdés egyéb rendelkezései érdemi vizsgálatának az indítvány alapján nem volt helye.

IV.

- [59] A bírói kezdeményezés nem megalapozott, a következők szerint.
- [60] 1. Az indítvány érdemben alapvetően két szempontból állít alaptörvény-ellenességet.
- [61] 1.1. Részint a Be. 595. § (4) bekezdése – kiváltképp annak *b*) pontja szerinti – szabályozás önmagában vett tartalma szempontjából, ami (az indítványozó álláspontja szerint) belső, s jogalkalmazással sem feloldható ellentmondástól terhes.
- [62] Ennek lényege, hogy az elzárás a szabadságvesztéssel egyezően szabadságelvonás, viszont elzárás esetében törvényi korlát nélküli lehetőség, hogy szabadságelvonással

nem járó büntetőjogi szankció (po.: pénzbüntetés) helyébe lépjen, vagyis a szabadságelvonással nem járó büntetőjogi szankció elzárásra legyen, illetve lehessen cserélve. Míg szabadságvesztés esetében ilyen csere – a súlyosítási tilalom miatt – nem lehetséges. A súlyosítási tilalom törvényi korlátja kizárja, hogy szabadságelvonással nem járó büntetőjogi szankciót szabadságvesztésre lehessen cserélni.

[63] Ezen indítványelem alapján a Be. 595. § (4) bekezdése az indítványozó szerint a jogbiztonság sérelme címén, a jogbiztonság sérelmére apellálva a B) cikk (1) bekezdése szerinti jogállamiság értékét sérti, s a jogállamiság elvébe ütközéshez vezet.

[64] 1.2. Az indítvány másrészt a Be. 595. § (4) bekezdésének gyakorlati alkalmazásával kapcsolatban állítja, hogy a rendelkezés a tisztességes eljáráshoz való jog, a védelemhez való jog, s egyben a jogorvoslathoz való jog sérelmére vezető [XXVIII. cikk (1) bekezdés, (3) bekezdés, (7) bekezdés].

[65] Az indítvány szerint a sérelemhez az vezet, hogy önmagában álló (kizárólag) védelmi fellebbezés esetében a fellebbezés nem kockázatmentes, miáltal előre nem látható bírói döntésre nyílik lehetőség, ami a védekezést, a védelem ellátását elnehezíti, ez pedig a jogorvoslathoz való jog tartalmával nem összeegyeztethető.

[66] Az indítványnak a IV. cikk (1) bekezdésére hivatkozása valójában a jogállamiság és a tisztességes eljárás, jogorvoslati jog állított sérelmei címén, illetve indokai nyomán, láncolatot következményként veti fel a személyi szabadság és biztonság alapjogának sérelmét.

[67] 2. Az indítvány a súlyosítási tilalomra vonatkozó törvényi szabályozás egyik elemét támadta, az alapjogi sérelem lehetőségét, veszélyét pedig a XXVIII. cikk (1), (3) és (7) bekezdéseire egyaránt alapítja. Az Alkotmánybíróság korábban a súlyosítási tilalom szabályának a büntető perorvoslati (fellebbviteli) rendszerrel való összefüggését részleteiben valójában nem vizsgálta. A korábbi alkotmánybírósági határozatok a súlyosítási tilalom kérdését részint a korábbi Be. szabályozás vonatkozásában, részint annak valamely konkrét ügyben való érvényesülését vizsgálták [vö.: 286/B/1995. AB határozat, 5/1999. (III. 31.) AB határozat, 411/B/2003. AB határozat, 3487/2022. (XII. 20.) AB határozat].

[68] 2.1. Előrebocsátja az Alkotmánybíróság, hogy – amint arra az indítvány is hivatkozott – a 3487/2022. (XII. 20.) AB határozatban alkotmányjogi panasz eljárásban valóban vizsgálta a tisztességes eljáráshoz való jogból fakadó követelmények alapján a súlyosítási tilalom Be.-ben foglalt hatályos szabályozását. Határozatában az Alkotmánybíróság a konkrét ügy esetében megállapította, miszerint „nyilvánvaló, értelemszerű, hogy nem tekinthető a vádlott akaratából való felülbírálati lehetőségnek az olyan felülbírálat, amelynek következménye bár súlyosítási tilalomba nem ütközik, ám kétségtelen a vádlott terhére szóló, a büntetőjogi helyzetét terhére változtató. [...]

Ez pedig a tisztességes eljáráshoz fűződő jog sérelmét eredményezheti” (Indokolás [64]–[65]).

- [69] Ezzel összhangban megállapította az Alkotmánybíróság azt is, hogy „a tisztességes eljárás lényege valójában az, hogy a terheltet – kedvezményezett perjogi helyzetben (amint perjogilag nyilvánvalóan ilyen a kizárólag védelmi fellebbezése esetén való felülbírálat) – ne érje meglepetés. Ne érje mérlegelésen alapuló döntési jogkör előre nem látható gyakorlása, legalábbis olyan ne érje, ami a terhére szóló” (Indokolás [69]).
- [70] További határozatában is megerősítette az Alkotmánybíróság, hogy a tisztességes eljárás iránti elvárás lényege, hogy a jogalkalmazás részéről az érintettet ne érje a döntési jogkör diszkrecionalitásával nem igazolható meglepetés {9/2023. (VI. 20.) AB határozat, Indokolás [98]}.
- [71] 2.2. Az indítványozó bár hivatkozott e határozatra, viszont lényeges körülmény elkerülte figyelmét. Értelmszerűen ugyanis más az, ha a törvényben (előre látható tartalommal) szabályozott döntési jogkör lehetőségével és terjedelmével él a fellebbviteli (másodfokú) bíróság. És megint más, ha a másodfokú bíróság úgy gyakorolja döntési jogkörét, hogy előtte nem tisztázta eljárása értelemszerű feltételét, vagyis a másodfokú eljárásra lehetőségét nyitó, annak alapját képező jogorvoslati akarat érvényét, illetve az eziránti ésszerű, s iratokból kitűnő kételyt (po.: a védő visszavont fellebbezésének terhelt akaratából valóságát). Hanem ehelyett adottnak, fennállónak vette a védelmi fellebbezést és a vádlott büntetőjogi helyzetén terhére változtató döntést hozott, ami ekként vezetett a tisztességes eljáráshoz fűződő jog sérelmére.
- [72] Lényeges különbség. Utóbbi esetében van szó arról, hogy a bíró döntése váratlan, ehhez képest valóban előre nem látható meglepetés, ekként méltánytalan, nem tisztességes.
- [73] A Be. 595. § (4) bekezdése esetében viszont erről – értelemszerűen – nincs szó, illetve nem erről van szó. Kétségtelen ugyanis, hogy a szabályozás előre kiismerhető, részletező tartalmú, vagyis a másodfokú (fellebbviteli) bíróság lehetséges döntése, bár diszkrecionális, ám előzetesen kalkulálható, kiszámítható, törvényből kiolvasható lehetséges következmény.
- [74] 3. Az Alkotmánybíróság (tekintettel az indítvány iménti, valamint a súlyosítási tilalomra vonatkozó szabályozás belső ellentmondására való hivatkozására) indokoltnak tartotta rögzíteni, s egyben tágabb összefüggésbe hozni, elhelyezni a súlyosítási tilalomra vonatkozó – s egyben a támadott jogszabályt érintő – álláspontját. Előzetesen, s a hatályos szabályozás támadott részének a tisztességes eljárás alkotmányos követelményével összevetését megelőzően.
- [75] Ennek során az Alkotmánybíróság tartózkodik attól, hogy büntetőpolitikai elgondolás, jogalkotói gondolkodás célszerűségi vizsgálatába kezdjen, avagy bonyolódjon. Az

Alkotmánybíróság tartózkodik attól is, hogy elméletek, tudományos álláspontok döntőbírája legyen. Jogdogmatikai érvelés kapcsán, illetve jogdogmatikai érvelésként is csupán arra szorítkozik, hogy indokolt mértékben és mélységben feltárja és tisztázza a hatályos jog tartalmának (ideértve történetiségének és gyakorlati rendeltetésének) a saját döntéséhez szükséges ismeretét. Ami elengedhetetlen ahhoz, hogy kívülről és felülről, az Alaptörvény szempontjából tudja vizsgálni az elé került ügyet, illetve az eldöntendő kérdést.

- [76] 3.1. A perorvoslat (perorvoslatok) szabályozása, kialakítása a törvényhozóra tartozó feladat [vö.: 9/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 59, 68.]. Minden törvényhozás gondoskodik a megvádolt perorvoslatáról, ám alig van kettő, mely a perorvoslati rendszer elemeiben, tartalmára nézve egymással megegyezik.
- [77] Kívülről a büntető perorvoslati rendszer (külső) meghatározottságát jelenti a bírósági szervezeti rendszer (az ítékezés személyi, így hivatásos vagy laikus döntéshozáson alapuló, s a fellebbvitel bírósági szintek szerinti intézményi rendszere). A büntető perorvoslati rendszer összefüggő a bírósági szervezeti rendszerrel, mindig igazodó a bírósági szervezeti rendszerhez és viszont.
- [78] Belülről a büntető perorvoslati rendszer (belső) meghatározottsága pedig a büntető perorvoslati rendszer alapkérdéséből következő. A büntető perorvoslati rendszer (mindenhol és mindenkor) alapkérdése, hogy egy vagy két ténymegállapító bíróság legyen, függetlenül attól, hogy a rendes jogorvoslat egy vagy többfokú, illetve hogy milyen a rendkívüli jogorvoslat (ide nem értve a perújítást).
- [79] Ehhez képest következő kérdés, hogy a jogorvoslat – alkotmányos lényegéből következő felszármaztató (devolutív) hatálya folytán – a „felmenő rendszerű” perorvoslati rendszerben a fellebbvitel rendeltetését tekintve javító legyen, vagy megsemmisítő/ismétlő, avagy az elsőfok helyébe lépő, azt felváltó.
- [80] Ha (mint a hatályos Be.-ben) az elsőfokú bíróság az általános ténymegállapító bíróság, akkor ebből következik, hogy a fellebbvitel vagy javító vagy megsemmisítő/ismétlő lehet, viszont nem lehet az elsőfok helyébe lépő, azt felváltó (mely utóbbinak valójában természetes eleme lenne a súlyosítási tilalom hiánya).
- [81] Ezt követő, s valójában nem szakmai belső kérdés, hanem a törvényhozás kérdése, hogy a fellebbvitel javító rendeltetését (ami értelemszerűen kedvezőbb az időszerűség, valamint a munkateher szempontjából), avagy megsemmisítő/ismétlő fellebbviteli rendszert választja.
- [82] Ha pedig a törvényhozó választása arra esik, hogy fellebbvitel javító jellegű legyen, akkor viszont ebből értelemszerűen következik, hogy az ilyen rendszernek vegyesnek kell lennie, vagyis nem lehet sem tiszta megváltoztató, sem tiszta megsemmisítő/megismétlő, hanem egyaránt készen kell állnia a megváltoztatásra, s egyben biztosítania kell a javíthatatlanság esetében a megsemmisítés lehetőségét. (A hatályos magyar rendszer ilyen.)

- [83] 3.2. A súlyosítási tilalom a hátrányos, a vádlott hátrányára megváltoztatás tilalma, a rá vonatkozó szabályozás pedig logikailag háromféle lehet. Egyrészt, ha a súlyosítás feltétel nélkül szabad (súlyosítási tilalom hiánya), másrészt, ha a súlyosítás feltétlen tilos (abszolút súlyosítási tilalom), harmadrészt pedig, ha a súlyosítás feltételesen biztosított, feltételtől függően megengedett (relatív súlyosítási tilalom). (A magyar büntetőeljárás történetében, illetve szabályozásában mindháromra volt, illetve van példa.)
- [84] 3.2.1. A súlyosítási tilalom hiánya, vagyis a hátrányára megváltoztatás (*reformatio in peius*) szabadsága mellett szóló – összefoglaló és mértékadó – elméleti érvelés szerint „A tiszta vádrendszernek természetes folyamánya és követelménye az, hogy amint a bűnösség, úgy a minősítés és a büntetéskiszabás kérdéseiben is a felsőbbfokú bíróságok csak akkor szólhassanak bele a perbe, ha ez iránt a vádlónak kifejezett perorvoslata áll előttük. Sőt az angol jog odáig megy, hogy egyszerűen nem is enged perorvoslatot a vádlott terhére. Ez a túlliberális felfogás homlokegyenest ellentétben áll az anyagi igazság és a társadalom hathatós védelmének az elveivel. Amilyen igazságos és szükséges követelmény egy alkotmányos államban, hogy akinek a bűnössége perrendszerűen be nem bizonyított, se az alsó, se a felső bíróságok által marasztalható, büntetéssel sújtható ne legyen – éppolyan természetes és szükséges követelménye a jogrendnek az is, hogy a bíróilag bűnösnek talált egyén a megfelelő törvényes büntetés alól perjogi *formalisticus* okokból ki ne bújhasson. Ezt követeli úgy a közérkölcsi, mint a közbiztonsági szempontok helyes felfogása is.
- [85] Ha egyszer megengedjük a bűnügyekben a fellebbvitelt, ha megengedjük, hogy a súlyosabb természetű bűnügyeket a legfelső bírói testület *revíziója* alá bocsáthatják a felek, akkor éppen az angol jogból vett helyes alkotmányos elvnek, a legfelső bíróság döntő tekintélyének az elve követeli, hogy a felső bíróság ne csak szerény megjegyzéseket tehessen az alsóbb fokon eljáró bíróságok ítéleteire, hanem a hozzá felküldött ügyekben úgy a vádlott javára, mint annak terhére helyreigazíthassa a megtámadott alsófokú ítélet jogi tévedéseit.
- [86] A *reformatio in peius* tilalmának a megszüntetése közvetve szintén elősegítené, az eljárás gyorsítását, mert ha a vádlottak és védők tudják, hogy az ő enyhítés iránti perorvoslatuknak a bejelentése a bíróság ítéletének megváltoztatására esetleg jogot ad a felső bíróságnak a megtámadott ítélet súlyosbítására, bizonyára jobban fogják gondolni a semmisségi panasszal élést és nem kockáztatják meg könnyelműen azt, hogy a felső bíróságnak erre éppen ők adjanak módot.” (Finkey Ferenc: Büntető perorvoslati rendszerünk revíziójához, Jogászegyleti értekezések 1935. áprilisi szám)
- [87] 3.2.2. Könnyen belátható, hogy az abszolút súlyosítási tilalom lenne a leginkább terheltet kedvezményező, mivel a terhelt számára azt jelenti, hogy a jogorvoslat folytán

(bárki általi is az) a sorsa nem fordulhat rosszabbra. Az abszolút súlyosítási tilalom viszont eleve megkérdőjelezi a „felmenő” perorvoslati rendszer lényegét (benne az esetleges további rendes, valamint rendkívüli jogorvoslat egészét), mivel a büntetőeljárás rendeltetésének két alapvető szempontja (a felelősség és a büntetés) vonatkozásában kiiktatja belőle a változtatás, javítás lehetőségét. S nem csupán az anyagi igazság feltétlen elsőbbségét, hanem általában véve az anyagi igazságnak megfelelést, az erre törekvést közömbösíti. Vagyis a terhelt kedvezményezéséhez és az anyagi igazságra törekvés lehetőségéhez fűződő érdek közül az egyik javára a másikat (az anyagi igazságra törekvés lehetőségét) elveszejt.

- [88] A megváltoztatás helyett pedig a megsemmisítést, a hatályon kívül helyezést kínálja, ami viszont nem csupán a ténybeli alaptalanság, avagy a jogi alkalmatlanság, érvénytelenség esetére szóló és szorító, hanem értelemszerűen – e rendszer természete szerint – szélesebb körű, kiterjed a másodfokú bíróság által észlelt és általa is korrigálható kisebb hibák miatti indokolatlan eljárásmegismétlésre is.
- [89] 3.2.3. A súlyosítás feltételesen biztosított, feltételtől függő megengedése, vagyis a relatív súlyosítási tilalom – értelemszerűen – azt célozza, hogy a súlyosítási tilalom hiányával és az abszolút súlyosítási tilalommal járó hátrányokat lehetőség szerint közömbösítse, az előnyöket pedig optimalizálja.
- [90] Relatív súlyosítási tilalom esetében a vádló kiperlési lehetőséget kap, hogy érvényesíthesse igényét arra, hogy az elsőfokú döntésnél – a saját (értelemszerűen az állam, illetve közösség) szempontjából – szigorúbb döntés születhessen.
- [91] Vagyis a relatív súlyosítási tilalom megtartja, kíméli a büntetőeljárás valóságigényű igazságérvényre, azaz anyagi igazságra törekvését (mint a büntető ítékezés lényeges elvi szempontját). Viszont a bírót nem szolgáltatja ki, nem helyezi annak feltétlen szolgálatába, hogy az eljárása, ítékezése – törvény erejénél fogva – a vádlott számára kedvezőtlen célra tartó legyen (ami nyilvánvalóan kételyt támasztana semleges működése iránt). Hanem a vádló feladatává teszi, a vádló akaratától teszi függővé, hogy a fellebbviteli bíró – belátása szerint – akár súlyosabb döntést is hozhasson.
- [92] A relatív súlyosítási tilalom adta súlyosítási lehetőség ugyanis nem jelent egyben súlyosítási parancsot (amint nem jelent „helybenhagyási” tilalmat, vagy enyhítési kötelezettséget sem).
- [93] 4. A bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban: Bp.) szerinti perorvoslat felülbírálati rendszere vegyes – vagyis javítást, megváltoztatást és megsemmisítést egyaránt biztosító – volt. A fellebbviteli bíróság felülbírálati jogköre részben megsemmisítő (alaki hiba semmisségi okából kasszátorius), részben megváltoztató (anyagi hiba semmisségi okából reformatórus) volt. A Bp. 387. §-a pedig rendelkezett a súlyosítási tilalomról, illetve a relatív súlyosítási tilalomról rendelkezett, miszerint „A vádló részéről, habár a vádlott terhére használt fellebbezés mindig a

vádlott javára használnak is tekintendő. A vádlott büntetése egyedül a vádlónak a vádlott terhére használt fellebbezése esetében súlyosbítható. A fellebbező vádlott javára szolgáló körülmény alapján, ha az más vádlottra nézve is fennforog, az ítélet az utóbbi javára is megváltoztatható, habár fellebbezéssel nem élt is.”

- [94] 4.1. Az 1949. évi XI. törvény 100. § (7) bekezdése hatályon kívül helyezte a Bp. súlyosítási tilalomról szóló 387. §-át. Felfogása szerint, ha „a bünvádi eljárás és így a perorvoslat főcéljának is elsősorban a közérdek és az anyagi igazság szolgálatát tartjuk, akkor a fellebbviteli bíróságot fel kell szabadítani mindennemű megkötöttség alól, amelyet a perorvoslat számára megszab és lehetővé kell tenni, hogy a felső bíróság – ha egyszer az ügy valamelyik fél perorvoslata folytán eléje került – az olyan ítéletet hozhasson, amilyent helyesnek és indokoltnak tart” (1949. évi XI. törvény. Általános indokolás 5. pont).
- [95] Az 1951. évi III. törvény fellebbezési eljárása a széleskörű, a tényállásra is kiterjedő megváltoztató (reformatórius) elvre épült fel s csak szűkebb körben engedte a megsemmisítést (kasszációt). És – követve az 1949. évi XI. törvényt – egyértelműen elfogadta a *reformatio in peius* elvét, mondván „[a]zt a látszathumanizmust, amely a vádlott terhére bejelentett perorvoslat híján a büntetés súlyosbítását kizárta, a törvény nem fogadja el, mert bár a gyakorlatban csak ritka esetben fordul elő, érdemben mégis az anyagi igazság megvalósulásának gátja. Az anyagi igazság elve pedig megköveteli, hogy a vádlott bűnössége és büntetésének megállapítása ne perjogi formaságoktól függjön.” (A Büntető Perrendtartás magyarázata, 206. §-hoz fűzött magyarázat, Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, Budapest, 1952. 272.)
- [96] 4.2. Az 1954. évi V. törvény – szemben elődjével – megsemmisítő, hatályon kívül helyező (kasszátorius elv szerinti) fellebbviteli rendszert vezetett be. Kiszélesítette a kasszációt, a másodfokú bíróság nem volt többé ténybíró, reformációs jogköre csak jogkérdésre terjedt ki, jogkérdésekben az ítéletet a terhelt javára megváltoztathatta.
- [97] Az 1954. évi V. törvény „szakít a *reformatio in peius* elvével és – a terhelt terhére bejelentett fellebbezés hiányában – a büntetés súlyosítására lehetőséget nem ad” (1954. évi V. törvény X. fejezetéhez fűzött indokolás). A törvényhez fűzött indokolás ugyanitt azt is tartalmazza, miszerint „[a] vád képviselőjének fellebbezése hiányában a vádlott terhére való súlyosítás pedig nemcsak helytelen és törvénysértő ítéletekre vezetett, de lassan visszariasztotta a vádlottakat a fellebbezési jogukkal éléstől, és sok tartalmilag helytelen ítélet jogerőre emelkedését, tehát igazságtalan döntés megszületését segítette elő.” Minek következtében nem csupán arról volt szó, hogy terhes fellebbezés hiányában a büntetés nem súlyosítható, hanem arról is, hogy a másodfokú bíróság a terhes fellebbezés esetében sem szabhatta ki a súlyosabb büntetést, hanem hatályon kívül kellett helyeznie az elsőfokú ítéletet, s új eljárás vette kezdetét [1954. évi V. törvény 201. § c) pont, 204. § (1) bekezdés c) pont, 209. § (1)

bekezdés]. Ehhez képest az 1954. évi V. törvény megfogalmazta az abszolút súlyosítási tilalmat, vagyis a másodfokú bíróság akkor sem szabhatott ki súlyosabb büntetést, ha a vádlott terhére jelentettek be fellebbezést.

[98] (Megemlítendő ugyanakkor, hogy az 1954. évi V. törvény látszólag terheltkedvezményes szabályozása valójában csupán azt jelentette, hogy nem a fellebbvitelnek, másodfokú bíróságnak volt lehetősége súlyosításra, hanem arra a megismételt eljárásban került, kerülhetett sor, s egyébként a másodfokú bíróság hatályaon kívül helyező döntésének – törvényen alapuló – erőteljes iránymutatása mentén. Vagyis e szabályozás valójában nem az abszolút súlyosítási tilalomra példát adó szabályozás, csupán a reformatórius döntést leplező látszatkasszációról volt szó, ami a megváltoztatás kimondását, illetve a terhes következménnyel járó megváltoztató döntést a másodfokú bíróság által áthárította a megismételt elsőfokú eljárás döntéshozójára.)

[99] 4.3. Alig két év múlva pedig – az 1956-os forradalmat és szabadságharcot követő megtorló ítélkezés számára – időlegesen bár, de vissza lett állítva a *reformatio in peius* elve [ld.: 1957. évi 25. törvényerejű rendelet 12. § (2) bekezdés, 1957. évi 34. törvényerejű rendelet 16. § (2) bekezdés].

[100] E szabályozást utóbb a törvényhozás a 2000. évi CXXX. törvény (IV. semmisségi törvény) hatálya alá sorolta, s ekként megítélte. Ami a súlyosítási tilalommal kapcsolatos felfogás magyar történetiségben is gyökerező s figyelmen kívül nem hagyható tapasztalati felismerése.

[101] 4.4. Az ezt követő 1962. évi 8. törvényerejű rendelet (I. Be.) szerint a fellebbviteli rendszer vegyes, kasszatórius/reformatórius volt, s főszabályként a teljes felülbírálatot (revíziót) is elfogadta, a relatív súlyosítási tilalmat pedig elismerte.

[102] A ma hatályos fellebbviteli rendszer szakmai lényegét tekintve (több-kevesebb módosítással) valójában ebből a fellebbviteli rendszerből nőtt ki, ideértve az 1973. évi I. törvényt (II. Be.), 1998. évi XIX. törvényt (III. Be.) és a 2017. évi XC. törvényt (IV. Be.).

[103] Ehhez képest – mindezek ismeretében és után – tehát a magyar büntetőeljárás valójában az 1962. évi 8. törvényerejű rendelettel jutott el a súlyosítási tilalommal kapcsolatos perjogi szabályozás ma is hatályos felfogásához, vagy inkább talált vissza a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikk szerinti gyökeréhez.

[104] Ettől kezdve a Bp. 387. § rendelkezései folyamatosan részei a büntetőeljárás törvényeknek.

[105] 5. Következésképpen a ma hatályos magyar büntető perorvoslati rendszer súlyosítási tilalomra vonatkozó szabályozása a korábbi – különböző, közte nem jogállami rendszer direkt politikai megfontolásai által is vezérelt – szabályozási próbálkozások

tapasztalatainak, illetve a tapasztalatok alapján nyert felismerések következménye. E felismerések lényege, hogy érdek fűződik ahhoz, miszerint

– a büntetőeljárás rendeltetése valóságigényű igazságérvényre, az anyagi igazságra törekvő legyen, viszont az ilyen büntetőeljárásban született esetlegesen téves (illetve nem megfelelő mértékű) szankció esetében ne csupán a megsemmisítés, illetve megismétlés legyen a javítás eszköze, hanem legyen lehetőség jogerő előtt, menetközben javítani;

– a védelem, a vádlott önálló fellebbezési joga nem adhat mandátumot (biankó felhatalmazást) a fellebbviteli bíróság korlátlan megváltoztatási döntési jogkörére;

– a bíróság vádhoz kötöttsége valójában nem szűnik meg az elsőfokú ítélettel, a fellebbviteli bíróság sem dönthet a vádló akaratának bevétele nélkül, korlátlanul.

[106] Mindezek együtt azt jelentik, hogy szükség van mesterséges akadályra, ami a súlyosítási tilalom. Ehhez képest, amikor súlyosítási tilalomról beszélünk akkor az fogalmilag mindig relatív, ami azt jelenti, hogy az ügyésztől függő. [Ettől különböző az a szintén „relatív súlyosítási tilalom” fogalmiság, amikor a korábbi nem teljes értékű eljárásban hozott döntéshez kötöttség alól felszabadít a teljes értékű eljárás bizonyítása során megállapított ténybeliség. Vö.: Be. 746. § (5) bekezdés.]

[107] 5.1. Következésképpen a súlyosítási tilalom nem általában véve a jogorvoslati rendszer természetes eleme. A súlyosítási tilalom mesterséges jogi akadály, melynek bevezetését a gyakorlat és a tapasztalat igazolta (vö.: Király Tibor: Büntetőítélet a jog határán, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972, 222.). A súlyosítási tilalom „csak a büntetőeljárás szempontjából értelmezhető. Ebből következően akár „mesterséges”, a jogág által meghatározott tényezőként is felfogható, így jelentősége csak ebben az összefüggésben ismerhető fel.” (Erdei Árpád: Gyógyítható a perorvoslati rendszer? *Magister artis boni et aequi Studia in honorem* Németh János, Különnyomat, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003, 175.)

[108] A súlyosítási tilalom a hatályos magyar büntető perorvoslati eljárás szabálya, címzettje részint az ügyész, részint a fellebbviteli bíróság, s rendeltetése szerint a fellebbviteli bíróság döntési jogkörének korlátja. A súlyosítási tilalom nem a fellebbviteli bíróság felülbírálati (revíziós) jogkörének akadály, hanem megváltoztató (reformatórius) döntési jogkörének korlátja.

[109] Vagyis a súlyosítási tilalom – értelemszerűen – részint a jogorvoslatot biztosító büntető eljárás szabálya, részint csak az olyan büntető jogorvoslati eljárás, rendszer szabálya, amely nem tisztán kasszatórius, vagyis nem csupán megsemmisítő, hatályon kívül helyező (kasszatórius) döntésre, hanem megváltoztató (reformatórius) döntésre is biztosít másodfokú, illetve felsőbbbírósági jogkört.

[110] 5.2. A súlyosítási tilalom kérdése tehát nem önmagában vett kérdés, nem önmagában vizsgálható, hanem a fellebbviteli (perorvoslati) rendszeren belül, s annak

függvényében. A súlyosítási tilalom léte szorosan összefügg, nem szakítható el a fellebbviteli rendszer mibenlététől, aminek kialakítása, megválasztása végeredményben – történeti tapasztalatok és szakmai álláspontok ismeretében – a törvényhozó feladata és felelőssége.

- [111] A büntetőeljárás (mint minden jogi eljárás) rendeltetése, hogy valóságnak megfelelő ténytudást, ténybeliséget állapítson meg, amiből jogkövetkeztetés vonható a felelősség kérdése eldöntésére és a végrehajtandó jogkövetkezmény megállapítására.
- [112] Minden büntető perorvoslati (fellebbviteli) eljárás alapkérdése, hogy milyen felülbírálati (revíziós) és milyen döntési jogkör biztosít az elsőfokon (bizonyítási eljárás során felmerült bizonyítékok mérlegelésével) megállapított ténybeliség és annak jogi értékelésével (törvénnyel összevetésével) vont jogkövetkeztetés vonatkozásában, illetve ellenében. Ehhez képest milyen döntési jogkör biztosít a ténykérdések és a jogkérdések elsőfokú ítéleti eldöntésével szemben, ami lehet megváltoztatásra, megsemmisítésre, vagy helybenhagyásra szóló döntési jogkör.
- [113] Továbbá nyilvánvaló és természetes az összefüggés a jogorvoslati jog, a felülbírálati jogkör és a fellebbviteli döntési jogkör között. A jogorvoslati joggal nyílik meg a felülbírálati jogkör lehetősége (és annak terjedelme), ami maga után vonja a döntési jogkör meghatározottságát. A fellebbviteli döntési jogkör fogalmilag és nyilvánvalóan nem lehetséges felülbírálati jogkör nélkül (az ugyanis részint azt jelentené, hogy nincs jogorvoslati jogkörrel kinyitott felülbírálati jog, vagyis a döntési jogkör csupán önmagában álló, részint pedig azt, hogy olyan kérdésben van döntési jogkör, amiben viszont nem biztosított a felülbírálat (revízió) lehetősége, vagyis a döntés valójában „vakon döntés”). A fordítottja viszont lehetséges, vagyis a felülbírálati jogkör meglétéből nem feltétlen következik döntési jogkör. Erre példa a súlyosítási tilalom, amikor a törvényhozó – mesterségesen – kizárja annak lehetőségét, hogy a fellebbviteli bíróság az általa felülbírált ügyben bizonyos döntést hozzon, bizonyos döntési jogkörrel éljen.
- [114] A büntetőeljárás hazai története tapasztalatai ismeretében, sem a más országok megoldásait illetően – nem lehet azt mondani, hogy van kizárólagos út. Történeti és szakmai alapon álló felismerések vannak, s azok nyomán alakult s változott a szabályozás.
- [115] A Be. jogorvoslati rendszerében a felülbírálat terjedelme a jogerő előtt a másod- és azt követő harmadfokú eljárásban, majd jogerő után a rendkívüli jogorvoslattal bezárólag – a felülbírálat vegyes rendszeréből és a felszámaztató hatályú jogorvoslat rendszeréből logikusan következően – egyre szűkül (ide nem értve a feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező eljárási szabálysértések vizsgálatának kérdését, ami törvény erejénél fogva hivatalból kötelessége a fellebbviteli bíróságnak).

- [116] 5.3. Mindezek után rögzíthető, hogy a súlyosítási tilalom léte valójában nem feltétlen a jogorvoslati jogosultság, illetve nem a jogorvoslati jogosultság feltétlen, hanem sokkal inkább a vádhoz kötöttség szükségszerű következménye.
- [117] Az elsőfokú bíróságnak nem hivatalból, hanem kizárólag a vád alapján van (kívülről kapott) mandátuma, viszont a vád alapján mandátuma van arra, hogy a vádlott esetében eljárjon és ellenében döntsön. Vád nélkül az elsőfokú bíróság nem járhat el a vádlott esetében, s értelemszerűen nem dönthet a vádlott ellenében.
- [118] Ha az elsőfokú döntést követően az ügyész nem ad újabb mandátumot (terhes fellebbezés), akkor éppúgy amint az elsőfokú bíróság nem járhat el vád nélkül a vádlott ellen, a másodfokú bíróság sem járhat el a vádlott ellen és nem dönthet a terhére. Másképpen szólva a súlyosítási tilalom valójában a bíróság vádhoz kötöttsége elvének kiterjesztése a másodfokú eljárásra.
- [119] Ehhez képest pedig a súlyosítási tilalom esetében a „jogvédő megváltoztatási korlát” vs. „anyagi igazság” versengő szempontja, amint a – kitekintésként, s összevetésként számbajöhető – külföldi jogi megoldások (Svájc egyes kantonjai, angolszász országok) példája sem perdöntő támpont.
- [120] Csupán arra mutató, hogy a súlyosítási tilalom léte kérdésében egyaránt szakmai alapon álló és alapos felfogás egyrészt az, miszerint a perorvoslat lényegileg az ártatlansága kétségbevonása ellenében küzdő személy jogvédő eszköze és ezért biztosítani kell számára, hogy perorvoslata meglepetésszerű kockázattól mentes legyen.
- [121] Másrészt viszont szakmai alapon álló és alapos az a felfogás is, miszerint a büntetőeljárás (és ekként a perorvoslat) rendeltetése alapvetően a közérdek és az anyagi igazság szolgálata, és ezért lehetővé kell tenni, hogy a fellebbviteli bíróság a bármely fél által elébe került ügyben olyan döntést hozhasson, amit semleges ítélezése köréből ki nem lépve, egyébként helyesnek tart.
- [122] A magyar történeti és szakmai tapasztalatok alapján pedig egyaránt leszűrhető, hogy a súlyosítási tilalom hiánya csupán a vádló számára (volt) előnyös, mivel lehetőséget ad számára, hogy korábbi restségét, avagy tévedését a bíróság helyrehozza. Ez pedig nyilvánvaló egyoldalúság, annak minden következményével együtt, s egyben az ítélkező tevékenységet a vádló céljai szolgálata alá rendeli, amit nem közömbösít az anyagi igazság elsőbbségére hivatkozás.
- [123] 6. Mindezek után vizsgálta az Alkotmánybíróság a hatályos – támadott – perjogi szabályozást, az indítvány szerinti kifogások kapcsán.
- [124] 6.1. A súlyosítási tilalomra vonatkozó szabályozás magja, nyilvánvaló elengedhetetlen eleme annak törvényi kimondása, hogy „felmentett terhelt bűnösségét megállapítani és a bűnösnek kimondott terhelt büntetését súlyosítani csak a terhére bejelentett fellebbezés alapján lehet” [vö.: 1962. évi 8. törvényerejű rendelet 264. § (1) bekezdés,

1973. évi I. törvény 241. § (1) bekezdés, 1998. évi. XIX. törvény 354. § (1) bekezdés, 2017. évi XC. törvény 595. § (1) bekezdés]. E tétel címzettje egyértelműen az ítélkező bíró, a tétel rendeltetése pedig, hogy a másodfokú bíróság döntési jogkörének korlátját képezze.

[125] E tételhez csatlakoztatta a törvényhozás az 1973. évi I. törvénytől kezdődően – s elkülönülten, külön bekezdésben – annak meghatározását, hogy mit kell a vádlott terhére bejelentett fellebbezésnek tekinteni.

[126] Ez először csupán arra vonatkozott, miszerint „terhes fellebbezés az, ami a bűnösség megállapítására, a cselekmény súlyosabb minősítésére vagy a büntetés súlyosítására irányul”. Ami egyébként – értelemszerűen – következett az első tételből. S ehhez képest az előírás valódi címzettje valójában az ügyész, rendeltetése pedig az ügyész perccselekvésére vonatkozó elvárás. [vö.: 1973. évi I. törvény 241. § (2) bekezdés, 1998. évi. XIX. törvény 354. § (2) bekezdés, 2017. évi XC. törvény 595. § (2) bekezdés].

[127] Utóbb a 2003. július 1-én hatályba lépett 1998. évi XIX. törvénytől kezdődően ehhez csatlakozott – szintén külön bekezdésben – annak törvényi részletezése, miszerint a „súlyosítási tilalom folytán a másodfokú bíróság a vádlott terhére bejelentett fellebbezés hiányában nem szabhat ki” mely büntetéseket, mely büntetések helyett. [vö.: 1998. évi. XIX. törvény 354. § (4) bekezdés, 2017. évi XC. törvény 595. § (4) bekezdés].

[128] 6.2. Leszűrhető, hogy a súlyosítási tilalomra vonatkozó perjogi szabályozás felismerhető tendenciájává vált, hogy a súlyosítási tilalom törvényi főszabályához a törvényhozó további rendelkezéseket – a súlyosítási tilalom főszabályát tekintve kiegészítő, magyarázó, értelmező, értelmezési támpontot adó szabályokat – kapcsolt.

[129] Viszont kétségtelen az is, hogy a kapcsolt, kapcsolódó szabályozások nyilvánvalóan nem jelenthetnek, nem keletkeztethetnek, s egyébként nem is keletkeztettek a súlyosítási tilalom eredendő tartalmával, főszabályával versengő helyzetet.

[130] A súlyosítási tilalom törvényi főszabályához utóbb kapcsolt rendelkezések [kiváltképp amint a hatályos Be. 595. § (4) bekezdése], valójában a jogalkotásnak azt célzó, bevallott törekvését mutatja, miszerint „a bírói gyakorlatban mára bevettnek tekinthető szabályokat” emeljen be a törvénybe. Az 1998. évi XIX. törvény 354. §-ának (4) bekezdése szerinti „felsorolás némi pontosítással a Legfelsőbb Bíróság 157. számú büntető kollégiumi állásfoglalását veszi át” (1998. évi XIX. törvény 354. §-át a hatálybalépést megelőzően módosító 2002. évi I. törvény 202. §-hoz fűzött indokolás). A Be. 595. §-a pedig „a hatályos rendelkezésekkel azonos módon” szabályoz (vö.: 595. §-hoz fűzött indokolás).

[131] Az ilyen szabályozások megjelenését megelőzően – vagyis az 1962. évi 8. törvényerejű rendelet és az 1973. évi I. törvény idején – a törvény csupán a súlyosítás vádló általi terhes fellebbezéshez kötöttségét és ehhez kötötten ezen ügyészi perccselekvés szükséges tartalmát (súlyosítási igénypontjait) határozta meg, míg a gyakorlatban

felmerülő, előforduló „találkozások” eseteire a Legfelsőbb Bíróság kollégiumi állásfoglalásai adtak kimerítő részletességgel és magyarázattal iránymutatást.

- [132] 6.3. A jogalkotó megfontolására tartozó kérdés, hogy indokoltnak látja-e e bővebb, „sorvezető” szabályozás megalkotását. A jogalkotó ezt megtette az 1998. évi XIX. törvény 354. § (4) bekezdésével, s azzal egyezően a Be. 595. § (4) bekezdésével. Viszont e szabályozás nem taxatív, nem kimerítő, amint a szabályozást beiktató szándékból is kitűnik, miszerint „a bírói gyakorlatban bevettnek tekinthető” szabályok beemelése volt, illetve van csupán szó.
- [133] Vagyis nem a felmerülő összes lehetséges esetre nézve szóló e szabályozás. [Po.: a Be. 595. § (4) bekezdésében benne van a szabadságvesztés tartama növelésének tilalma, viszont ilyen tilalom nincs az elzárás, a közérdekű munka, a pénzbüntetés esetében, ami „megzavarhatja” a jog alkalmazóját. Ám minden bizonnyal a jog alkalmazójának rendelkezésére áll az a felismerés, hogy ezekben az esetekben – értelemszerűen – az 595. § (1) bekezdése biztos támpontot ad.]
- [134] A Be. 595. § (4) bekezdésének nem kimerítő mivolta kitűnik az adott szabályozással érintett és a jogalkotó által hivatkozott, a súlyosítási tilalomra vonatkozó értelmezéssel átfogott joghelyzetek terjedelmi különbségéből is [vö.: BK 115. számú (1985), azt felváltó BK 157. számú (1995) Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumi állásfoglalásai; a Legfelsőbb Bíróság 2/2007. BK. véleménye szerint a BK. 157. számú kollégiumi állásfoglalást nem azért nem tartja fenn, mert meghaladott, hanem mert tartalmát időközben jogszabályi rendelkezés részben vagy egészben átvette. Id.: Bírósági határozatok 2007. évi 7. szám].
- [135] 6.4. Ehhez képest kiváltképp jelentősége van annak, hogy mit jelent a Be. 595. § (1) bekezdése szerinti „súlyosítani csak a terhére bejelentett fellebbezés alapján lehet” főszabály és a Be. 595. § (4) bekezdése felvezető mondata szerinti „a vádlott terhére bejelentett fellebbezés hiányában nem szabhat ki” rendelkezés egybevetett értelme.
- [136] 6.4.1. Egyszerű nyelvtani értelmezés alapján az (1) bekezdésből az következik, hogy az első fokon kiszabott büntetést csak terhes fellebbezés, vagyis a büntetés súlyosítását akaró ügyészi fellebbezés esetében és alapján lehet szigorítani. Következésképpen, ha nincs ilyen terhes fellebbezés, akkor az elsőfokon kiszabott büntetést nem lehet súlyosítani, az elsőfokon kiszabott büntetés nem lehet súlyosabb.
- [137] A (4) bekezdés felvezető mondata pedig azt jelenti, hogy ha nincs terhes fellebbezés, akkor mit nem lehet kiszabni. A (4) bekezdésből nem következik, hogy a rendelkezés szerinti joghelyzeteken kívül nincs, nem lehet más olyan joghelyzet, amikor a terhes fellebbezés hiánya szintén kizárja a változtatást.
- [138] A (4) bekezdés csupán azokat a joghelyzeteket tartalmazza, melyek esetében a változtatás a súlyosítási tilalom (1) bekezdés szerinti érvénye folytán kizárt. Ebből

viszont nem következik, hogy ezáltal az (1) bekezdés érvénye a (4) bekezdés szerinti joghelyzetekre korlátozott, illetve arra korlátozottá válna.

- [139] Ez ugyanis azt jelentené, hogy a büntetés vonatkozásában nem önmagában az (1) bekezdés lenne a súlyosítási tilalom szabálya, hanem a (4) bekezdés.
- [140] 6.4.2. A (4) bekezdés valójában értelmezési szabály, törvény adta értelmezés, amely a rendelkezés szerinti esetekre vonatkozásában a súlyosítási tilalom megdönthetetlen – ehhez képest értelmezéssel sem kikezdzhető – törvényi vélelmét állítja fel.
- [141] A (4) bekezdés viszont nem jelenti azt, hogy az (1) bekezdés szerinti főszabály kapcsán lezárja, illetve kizárja az ítélezési gyakorlat esetlegesen ezen túlmenő értelmezésének lehetőségét, avagy elzárja ettől az ítélezési gyakorlat értelmezésének lehetőségét.
- [142] Az Alkotmánybíróság megjegyzi, hogy (a már kifejtettek nyomán) a (4) bekezdés keletkezésének, 2003-as beiktatásának története szerint a törvényhozás az ítélezési gyakorlat – értelemszerűen a korabeli legfelső bírósági állásfoglalásban esszenciált – „bevett” jogértelmezése alapján módosította a törvényt.
- [143] Ennek lehetősége vélhetően a jövőben sem kizárt, feltéve, hogy az ítélezési gyakorlat tapasztalata alapján felmerül ennek szüksége.
- [144] Következésképpen a Be. 595. § (4) bekezdése nem kimerítő tartalmú, nem jelent taxációt, s nem jelenti a súlyosítási tilalom (1) bekezdés szerinti tétele érvényének korlátozását.
- [145] A hatályos jog olyan értelmezésére pedig sem elvi, sem jogi, sem pedig alkotmányos alapról nem vonható következtetés, miszerint a (4) bekezdés folytán a szabályozás önellentmondásos, avagy az ítékezés során kezelhetetlen jogbizonytalanságot jelent.
- [146] 6.5. Nem leragadva azonban a nyelvtani értelmezésnél, az Alkotmánybíróság indokoltnak tartotta – az indítványban foglaltak kapcsán – annak az érvelésnek a vizsgálatát is, ami a büntetések „erőssorrendjére”, s ebből következően a támadott szabályozás ellentmondásosságára vonatkozó.
- [147] Kétségtelen, hogy a Be. 595. § (4) bekezdés szerinti perjogi szabályozás kiváltója volt, miszerint a jogalkotó indokoltnak tartotta, hogy az addig a Legfelsőbb Bíróság kollégiumi állásfoglalásaiba foglalt értelmezési szempontokat törvényben rögzítse. Ehhez kapcsolódóan másik összetevő pedig az aktuális büntetőpolitikai felfogásból következő anyagi jogi változásokhoz való eljárásjogi igazodás.
- [148] 6.5.1. A 2012-es Btk. a büntetési nemek meghatározása kapcsán valójában átvette, követte a 2009. évi LXXX. törvény szerinti Btk. módosítás büntetőpolitikai felfogását.
- [149] A 2009. évi LXXX. törvény indokolása szerint a „törvény a hatályos Btk.-hoz képest differenciáltabb szankcionálási rendszer kialakítására törekszik; az a célja, hogy az alkalmazandó szankciók típusa, súlya, szigora jobban illeszkedjen a bűncselekmény

súlyához, jellegéhez és az elkövető személyi körülményeihez. A differenciálás megteremtését szolgálja a büntetések kombinált alkalmazásának rugalmasabbá tétele: 1. A törvény csaknem teljesen felszámolja a hatályos Btk.-ban meglévő, a büntetések együttes, illetve egymás helyett történő kiszabására vonatkozó korlátokat. A törvény ugyan megtartja a büntetéseken belül a hatályos szabályozás szerinti felosztást fő- és mellékbüntetésekre, de a főbüntetések helyett a büntetések elnevezést használja. Erre azért van szükség, mert a főbüntetés elnevezés indokolatlanná válik a büntetések variációs lehetőségeinek szélesítésével.

[...]

A törvény ezzel a büntetések egymás mellett történő kiszabásának szinte korlátlan lehetőségét adja az ítélőbíró kezébe. [...] A törvény ilyen módon megteremti a szabadságvesztés büntetések olyan reális alternatíváit, amelyek adott esetben a szabadságelvonásnál nagyobb mértékű tényleges joghátrányt jelentenek.” [vö.: 1978. évi IV. törvény (korábbi Btk.) módosításáról szóló 2009. évi LXXX. törvény 7. §-hoz fűzött indokolás]

[150] 6.5.2. A hatályos Btk. 33. §-hoz fűzött indokolás szerint: „A törvény a büntetéseken belül megtartja a hatályos szabályozás felosztását büntetésekre és mellékbüntetésre.

A törvény a következő büntetési nemeket különbözteti meg: szabadságvesztés, elzárás, közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás, kiutasítás. A törvény egyedüli mellékbüntetésként szabályozza a közügyektől eltiltást, amely a hatályos Btk. szerint is kizárólag járulékos szankció.

A törvény a büntetési nemek felsorolásában az első négy büntetési nemnek erősségi sorrendet tulajdonít a súlyosítási tilalom szempontjából. Ennek megfelelően a büntetések felsorolásában az első négy helyen – egymáshoz képest erősségi sorrendben – az a négy büntetés szerepel, amely mögött a szabadságelvonás lehetősége húzódik meg. [...]

A törvény megtartja a büntetések és az intézkedések hatályos Btk.-val egyező kombinációit. A törvény differenciált szankcionálási rendszer kialakítására törekszik, az a célja, hogy az alkalmazandó szankciók típusa, súlya, szigora jobban illeszkedjen a bűncselekmény súlyához, jellegéhez és az elkövető személyi körülményeihez. A differenciálás megteremtését szolgálja a büntetések kombinált alkalmazásának rugalmasabbá tétele. [...]

A törvény a büntetések egymás mellett történő kiszabásának szinte korlátlan lehetőségét adja az ítélő bíró kezébe. Továbbra is lehetséges többfajta eltiltást tartalmazó büntetés együttes kiszabása, sőt, ezek közül bármelyik, de akár a kettő együtt is kiszabható pénzbüntetéssel kombinálva, és továbbra is lehetséges lesz bármelyik eltiltást tartalmazó büntetés önállóan, illetve szabadságvesztés, vagy közérdekű munka büntetés mellett történő kiszabása is, ezzel a törvény a hatályos jog

adta lehetőségeket messze meghaladó mértékben szolgálja az egyéniesítést és a differenciált büntetéskiszabást.”

- [151] 6.5.3. Következésképpen az egymást követő – bár több más elemében kétségtelen egymással ellentétes – büntetőpolitikai felfogások egyező, bevallott jogalkotói szándéka volt a bírói kompetencia, mozgástér tágítása, a büntetéskiszabás fokozottabb egyéniesítését célzó szabályozás. „A törvény differenciált szankcionálási rendszer kialakítására törekszik, az a célja, hogy az alkalmazandó szankciók típusa, súlya, szigora jobban illeszkedjen a bűncselekmény súlyához, jellegéhez és az elkövető személyi körülményeihez” (Btk. 33. §-hoz fűzött indokolás).
- [152] Nyilvánvaló, hogy a nagyobb bírói kompetencia több döntési lehetőséget is jelent. S kétségtelen, hogy a tisztességes, méltányos bírósági tárgyalás, eljárás iránti alkotmányos érdek védelmének záloga, hogy a törvény és a bíró közötti kompetenciamegosztás egyensúlya meglegyen, mérlege egyensúlyban maradjon. A mérleg – bármely irányban – kibillenése, kibillentése esetében felmerülhet az alkotmányos érdek sérülésének kockázata. Másként szólva a teljes törvényi kötöttség, szabályozottság, avagy a bírói döntési tevékenység teljes szabályozatlansága egyaránt s eleve sérülékennyé teszi az alkotmányos érdeket.
- [153] Ehhez képest – szembetűnően – valójában arról van szó, hogy miközben a jogalkotó a büntető anyagi jogban a differenciált, a bíró belátásán alapuló, s a korábbinál jobban egyéniesítést szolgáló szankcióválasztás lehetőségét bővítő büntetési rendszer kialakítását célozta meg, egyidejűleg a perjogban a súlyosítási tilalom szabályozásába – értelemszerűen gátként – beiktatta a Be. 595. § (4) bekezdését.
- [154] A kettő együttese pedig nyilvánvalóan nem egyoldalúságot, hanem a törvény és a bíró közötti kompetenciamegosztás új egyensúlyi helyzetének megteremtését célozta, illetve jelenti. Ez egyben persze – értelemszerűen – azt is jelenti, hogy a bíró egyéniesítésben betöltött szerepe hangsúlyossá, felelőssége nagyobbá vált. Ideértve a mérlegelési és értelmezési felelősséget egyaránt.
- [155] Kétségtelen ugyanis, hogy az elsőfokon kiszabott büntetés más büntetőjogi szankcióra cserélésének kötöttsége más, körültekintőbb gondolkodást igényel, mint ami a kiszabott büntetés mértéke szigorítása esetében megkívánt, lévén utóbbi csupán egyszerű mennyiségi összevetésen múlik.
- [156] 6.6. A súlyosítási tilalom főszabálya változatlanul a büntetőjogi főkérdésekhez (felelősség kérdéséhez és büntetés mértékéhez) kötődő, miszerint a „felmentett terhelt bűnösségét megállapítani és a bűnösnek kimondott terhelt büntetését súlyosítani csak a terhére bejelentett fellebbezés alapján lehet” [vö.: Be. 595. § (1) bekezdése].
- [157] A Be. 595. § (1) bekezdése alapján a súlyosítási tilalma – egyértelműen és korábbi szabályozásokkal egyező tartalommal – a büntetőjogi ítélkezés két főkérdésében (a felelősség és a büntetés kérdésében) hozott döntés megváltoztatásának korlátja. A

büntetés vonatkozásában ez azt jelenti, hogy a kiszabott büntetést nem lehet súlyosítani, ám a rendelkezés azt kifejezetten nem mondja, hogy más, súlyosabb büntetést nem lehet kiszabni.

- [158] 6.6.1. Ehhez képest a súlyosítási tilalom Be. 595. § (1) bekezdése szerinti főszabályának – nyilvánvalóan – van szűkebb és tágabb értelme. Szűkebb értelme arra vonatkozó, hogy a kiszabott büntetés mértéke nem lehet szigorúbb, vagyis az adott büntetési nem, szankció kiszabott mértékét nem lehet növelni.
- [159] A „büntetés súlyosítása” tágabb értelemben pedig azt jelenti, hogy a vádlottal szemben elsőfokon kiszabott büntetésnek más büntetőjogi szankcióval felcserélése nem vezethet az elsőfokú büntetéskiszabással járó joghátrányhoz képest súlyosabb joghátrányhoz. Ebből pedig – értelemszerűen – következik, hogy az elsőfokon kiszabott büntetésnek eleve súlyosabb büntetéssel felcserélése tilos.
- [160] 6.6.2. Abban a kérdésben, hogy mi tekintendő eleve súlyosabb büntetésnek az ítélezési gyakorlat – hagyományosan – a Btk. büntetéseket meghatározó szabályozása szerinti felsorolást, annak sorrendiségét tekintette támpontnak. Annak ún. „erőssorrendet” tulajdonítva.
- [161] Ez az értelmezési alapállás értelemszerűen adódott abban a jogállapotban, amikor a Be. súlyosítási tilalomra vonatkozó szabályozása csupán a tilalom főszabályát rögzítette. S az ilyen jogállapot idején ez jelentett – nyilvánvaló – kiindulópontot a súlyosítási tilalom értelmezésére vonatkozó, s az ítélezési gyakorlat egységesítését célzó legfelső bírósági állásfoglalások számára.
- [162] Azt követően azonban, hogy a törvényhozó – átvéve az ítélezési gyakorlatot – beiktatta a Be. 595. § (4) bekezdése szerinti rendelkezéseket, ezáltal valójában törvényi értékelési rendet is alkotott, ami kitűnik a rendelkezés szövegezéséből is.
- [163] Ugyanis az elsőfokon kiszabott büntetésnek más büntetőjogi szankcióval felcserélése tekintetében a Be. 595. § (4) bekezdése – leszámítva, amikor intézkedés helyett szabadságvesztésre történik a csere [595. § (4) bekezdés *a*) pont], avagy a további büntetés, mellékbüntetés kiszabását [595. § (4) bekezdés *e*)–*f*) pont] – olyan rendelkezéseket tartalmaz, melyek kétségtelen erőssorrendi összevetésen alapuló törvényi értékelés következménye (szembetűnően erről árulkodik ezen rendelkezésekben a „helyett” kifejezés).
- [164] 6.6.3. Következésképpen a Be. 595. § (4) bekezdésének e rendelkezései a Btk. 33. §-a szerinti, felsorolásban megnyilvánuló „erőssorrendiségéhez”, s *par excellence* a Be. 10. § (3) bekezdése szerinti értelmező rendelkezéshez képest, mind nyelvtanilag, mind rendszertanilag tekintve speciálisak.
- [165] Ha pedig a törvény bár más fogalmisággal (hátrányos/súlyos), ám egyazon tárgyról szóloán rendelkezik, akkor a (szinonimagyökerű) nyelvtani értelmezésen túlmenően –

értelemszerűen – a rendszertani értelmezés jelentőséget kap. Ehhez képest, ha valamiről nem csupán általában véve, hanem a konkrét érvényesülése vonatkozásában is kategorikus rendelkezés van, akkor utóbbi önmagában álló érvényessége nem hajol(tatható) meg, nem tehető versengővé az általános fogalmisággal. Ellenkező eset odavezet, hogy az általános fogalmiság eleve szükségtelenné teszi a speciálist.

- [166] Ebben az összefüggésben értelmezendő a Btk. 33. §-hoz fűzött indokolás tartalma, miszerint „[a] törvény a büntetési nemek felsorolásában az első négy büntetési nemnek erősségi sorrendet tulajdonít a súlyosítási tilalom szempontjából. Ennek megfelelően a büntetések felsorolásában az első négy helyen – egymáshoz képest erősségi sorrendben – az a négy büntetés szerepel, amely mögött a szabadságelvonás lehetősége húzódik meg.”
- [167] Vagyis e megfogalmazás nem tekinthető a súlyosítási tilalomra vonatkozó Be. szerinti szabályozás felülírásának, konfrontációjának. Épp ellenkezőleg azt jelenti, hogy a gyakorlatban a Be. szabályozása alapján érvényesül a büntetési nemek különbsége, a Be. szabályozására tartozó annak tényleges érvényesülése. A súlyosítási tilalom Be. 595. § (1) bekezdés szerinti főszabálya és az 595. § (4) bekezdése szerinti nem kimerítő rendelkezése pedig ezzel kétségtelen nem áll ellentétben.
- [168] Mindez a történetiséggel, történeti értelmezéssel is indokolható, mivel a 10. § (3) bekezdése szerinti értelmező rendelkezés nélkül 118 évig, az 595. § (4) bekezdése szerinti rendelkezés nélkül pedig 103 évig minden Be. megvult, viszont a súlyosítási tilalom főszabályára [595. § (1) bekezdésre] vonatkozó rendelkezést – rövid idejű s időleges kivételtől eltekintve – minden Be. tartalmazott.
- [169] 6.6.4. Ehhez képest az „erőssorrend” valójában nem a Btk.-hoz fűzött indokolásból következő, illetve általa meghatározott. A törvények indokolásának figyelembevétele a törvényt alkalmazó, törvénynek alávetett perbírónak szóló előírás, s nem pedig az Alkotmánybíróságnak, akinek a törvény alkotmányossági helyénvalóságáról kell döntést hoznia (vö.: Alaptörvény 28. cikk).
- [170] Az Alkotmánybíróság számára a törvény indokolása támpontját képezi annak, hogy feltárja a törvény támadott normaszövegének az alkotmányosság szempontjából jelentős tartalmát. Az Alkotmánybíróság feladatát azonban – értelemszerűen – nem a törvényi indokolás helyességének vizsgálata, hanem a meghozott törvényi rendelkezés, norma önmagában, illetve más jogi összefüggésében vett, s ehhez képest végeredményben az Alaptörvény szempontjából való vizsgálata képezi. Alkotmányossági vizsgálat esetében a támadott norma tartalma kiolvasásának tárgya maga a norma és nem pedig a törvény indokolása. Az erőssorrend egyértelmű tartalma pedig a súlyosítási tilalomra, illetve annak alkalmazásra vonatkozó rendelkezésből válik kiolvashatóvá.

- [171] Jelen esetben a Btk.-hoz fűzött indokolás annak megértését viszont elősegíti, hogy a jogalkotó (büntetőpolitikai) szándéka egyértelműen a bírói büntetéskiszabás fokozottabb egyéniesítését célzó.
- [172] 6.6.5. A Be. 595. § (4) bekezdése esetében tehát valójában arról van szó, hogy a differenciált, a minél egyéniesítőbb ítélkezést célzó büntető anyagi jogi szankciórendszerrel összefüggő, annak természetes következménye.
- [173] Következésképpen nem alapos az indítványnak a Be. 595. § (4) bekezdése szerinti szabályozás – büntetések ún. „erősorrendje” címén való – inkohereenciájára való hivatkozása.
- [174] 7. Az indítvány érdemben alapvetően két szempontból állít alaptörvény-ellenességet. Részint a Be. 595. § (4) bekezdése – kiváltképp annak *b)* pontja szerinti – szabályozás önmagában vett tartalma szempontjából, ami (az indítványozó álláspontja szerint) belső, s jogalkalmazással sem feloldható ellentmondástól terhes. Ezen indítványelem alapján a Be. 595. § (4) bekezdése az indítványozó szerint a jogbiztonság sérelme címén, a jogbiztonság sérelmére apellálva a B) cikk (1) bekezdése szerinti jogállamiság értékét sérti, s a jogállamiság elvébe ütközéshez vezet.
- [175] Az indítvány másrészt a Be. 595. § (4) bekezdésének gyakorlati alkalmazásával kapcsolatban állítja, hogy a rendelkezés a tisztességes eljáráshoz való jog, a védelemhez való jog, s egyben a jogorvoslathoz való jog sérelmére vezető [XXVIII. cikk (1) bekezdés, (3) bekezdés, (7) bekezdés].
- [176] Az indítványban felvetett kételyek egyaránt arra várnak választ, hogy miben gyökerező a súlyosítási tilalom léte. Mire vezethető vissza, honnan, miből vezethető le a súlyosítási tilalom. Eleve, egyenesen a jogállamiság elvéből, avagy a súlyosítási tilalom a jogállamiság egyik eleme, jogállami biztosíték, ami a tisztességes eljárás alaptörvényi követelményéből vezethető le, illetőleg a súlyosítási tilalom egyaránt eleve következik a jogállamiság elvéből és egyben a tisztességes eljárás alaptörvényi követelményéből levezethető.
- [177] 8. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerint Magyarország független, demokratikus jogállam.
- [178] 8.1. Kétségtelen, hogy a jogbiztonság a jogállamiság egyik feltétlen ismérve. A jogbiztonság az államtól, és elsősorban a jogalkotótól azt várja el, hogy a jog egésze, egyes részterületei és egyes szabályai is világosak, egyértelműek és a norma címzettjei számára is értelmezhetők és követhetők legyenek {ld. pl. 34/2014. (XI. 14.) AB határozat, Indokolás [116], [120], 20/2020. (VIII. 4.) AB határozat, Indokolás [67]}.
- [179] „A jogalkotóval szemben nem csupán elvárás a mondatfűzés grammatikai hibátlansága, a norma logikai egységének és közérthetőségének a biztosítása – mivel

az alkalmazhatóságnak ez az alapja –, a normavilágosság alkotmányos követelmény is” {3047/2013. (II. 28.) AB határozat, Indokolás [13], [16]}.

- [180] A jogbiztonság elvárásának lényege, hogy a jogalanyoknak tényleges lehetőséget kell biztosítani arra, hogy magatartásukat a jog előírásaihoz igazíthassák [25/1992. (IV. 30.) AB határozat, ABH 1992, 131, 132]. Ehhez pedig az szükséges, hogy a jogszabály szövege a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzon [26/1992. (IV. 30.) AB határozat, ABH 1992, 135, 142]. Nem felel meg a normatartalommal szemben fennálló követelményeknek az a szabály, „amely értelmezhetetlen voltánál fogva teremt jogbizonytalanságot, mert hatását tekintve nem kiszámítható és címzettjei számára előre nem látható” {42/1997. (VII. 1.) AB határozat, ABH 1997, 299, 301, legutóbb pl. 31/2021. (XII. 1.) AB határozat, Indokolás [67]}.
- [181] Az Alkotmánybíróság értelmezésében megállapítható továbbá a jogbiztonság sérelme, ha a szabályban rejlő belső ellentmondás a jogalkalmazás során szükséges értelmezéssel nem kiküszöbölhető [1/1999. (II. 24.) AB határozat, ABH 1999, 25, 46]. Ugyanakkor alkotmányvétsésként csak az minősül, ha a sérelmezett jogszabály tartalma olyan mértékben homályos, vagy rendelkezései annyira ellentmondásosak, hogy a tisztázatlanság feloldására a jogszabály-értelmezés már nem elegendő (1263/B/1993. AB határozat, ABH 1994, 672, 673–674.) {3047/2013. (II. 28.) AB határozat, Indokolás [18], 3354/2024. (X. 8.) AB határozat, Indokolás [28]}.
- [182] Ugyanakkor a jogszabályok értelmezése elsősorban a bíróságok feladata és hatásköre. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata, miszerint nem vetheti fel az Alaptörvény sérelmét önmagában az az eset, ha egy jogszabályi rendelkezés alkalmazása az egyszerű automatizmuson túlmutató jogértelmezést igényel az eljáró bíróságok, illetőleg hatóságok részéről, különösen akkor, ha egy adott norma több lehetséges értelmezése egyaránt összhangban áll az Alaptörvénnyel. Az egyedi ügyben eljáró bíró feladata az Alaptörvénnyel összhangban álló, lehetséges értelmezési eredmények közötti választás. {3051/2020. (III. 2.) AB határozat, Indokolás [19]}. Ehhez képest nem tartozik az Alkotmánybíróság hatáskörébe a jogszabályok által nyitva hagyott kérdések tisztázása, mivel az a rendes bíróságok feladata {3134/2023. (III. 27.) AB határozat, Indokolás [29]}.
- [183] Rámutatott az Alkotmánybíróság arra is, hogy „a jogbiztonság meglétének vagy hiányának vizsgálatakor differenciáltan kell eljárni. Annak megállapítása során, hogy a szabályozás módja, a normatartalom sérti-e a jogbiztonságot, minden esetben figyelembe kell venni a szabályozás célját és a címzettek körét is (125/B/2003. AB határozat, ABH 2005, 1127, 1137). Más a normavilágosság és jogbiztonság alkotmányossági mércéje akkor, ha a címzettektől elvárható valamilyen speciális, az értelmezéshez szükséges szakértelem és más, ha az általánosságban érinti a jogalanyokat (395/D/2010. AB határozat, ABH 2011, 2090, 2096)” {20/2020. (VIII. 4.) AB határozat, Indokolás [67]–[68]}.

- [184] 8.2. Az indítványozó által támadott Be. 595. § (4) bekezdése, illetőleg a (4) bekezdés *b*) pontja szerinti szabályozás a korábban kifejtettek szerint – s egyébként létrehozási szándéka által célzott rendeltetéséből eleve fakadóan – tartalmát és alkalmazása következményeit tekintve egyaránt előrelátható, egyértelmű mind a szabályozás címzettje, alkalmazója, mind a szabályozás érintettje számára. Belső ellentmondástól, avagy önellentmondástól sem rendszertani, sem jogalkotói akarat esetleges ambivalenciájával, kettős értelmével nem terhes. A szabályozás szerinti normatartalom az egyéniesítés igényét szolgáló ítékezés számára a jogértelmezés lehetőségeit meghaladó bizonytalanságot nem jelent, nem hordoz, nem rejt magában.
- [185] Ehhez képest az sem jelent a jogértelmezés lehetőségeit meghaladó bizonytalanságot, hogy a súlyosítási tilalom Be. 595. § (1) bekezdése szerinti főszabályának kétségtelen kógens rendelkezéséhez a törvényhozó hozzákapcsolta Be. 595. § (4) bekezdése szerinti ugyancsak kógens, viszont nem kimerítő tartalmú rendelkezéseket. Ezáltal ugyanis – értelemszerűen – nem csorbult a súlyosítási tilalom főszabályának kógens érvénye.
- [186] 9. Az indítvány a Be. 595. § (4) bekezdésével és gyakorlati alkalmazásával kapcsolatban állítja, hogy a rendelkezés a tisztességes eljáráshoz való jog, a védelemhez való jog, s egyben a jogorvoslathoz való jog sérelmére vezető [XXVIII. cikk (1) bekezdés, (3) bekezdés, (7) bekezdés].
- [187] 9.1. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése szerint „[m]indenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti” [Az alkotmányos tétel a korábbi Alkotmány 57. § (5) bekezdésének első mondatával egyező szövegű.].
- [188] „Az Emberi Jogok Európai Bíróságának következetes álláspontja szerint az igazságszolgáltatással kapcsolatos alapvető jogokat megfogalmazó 6. Cikk nem foglalja magában a jogorvoslati jogot. (Így pl. Eur. Court H. R., Delcourt judgment of 17. January 1970, Series A no. 11.; Eur. Court H.R., Monnel and Morris judgment of 2. March 1987, Series A no. 115.; Eur. Court H.R. Campbell judgment of 25. March 1992., Series A no. 233.)
- Az Egyezmény eredetileg nem is szólt a jogorvoslatról, azt a Strasbourgban, 1984. november 22-én kelt Hetedik Kiegészítő Jegyzőkönyv 2. Cikke biztosítja. E szerint:
- »1. Annak, akit bíróság bűncselekmény miatt elítélt, joga van arra, hogy a bűnössége megállapítását, illetőleg a büntetés kiszabását tartalmazó ítéletet felsőbb bírósággal felülbíráltassa. E jog gyakorlását, ideértve azokat az okokat is, melyekre alapítva a jogok gyakorolhatók, jogszabályban kell szabályozni.
2. E jogot korlátozni lehet a jogszabályok által meghatározott kisebb jelentőségű bűncselekmények esetében, vagy abban az esetben, amikor a szóban forgó személy ügyét első fokon a legfelső bírói fórum tárgyalta, vagy amikor a felmentő ítélet ellen benyújtott jogorvoslat folytán hoztak bűnösség megállapítását tartalmazó ítéletet.«

A Hetedik Kiegészítő Jegyzőkönyv 2. Cikkének strasbourgi értelmezését az Emberi Jogok Európai Bizottságának döntései világítják meg. E szerint a szerződő államok bizonyos mérlegelési lehetőséget élveznek az e rendelkezés által garantált jogorvoslat módozatainak kialakításában. A Bizottság döntései elismerik az államok jogát a sajátos és egymástól eltérő jogorvoslati rendszer működtetésére (Például: No. 18066/91, Dec. 6.4.94, D.R. 77-a p. 37.; No. 26808/95, Dec. 16.1.96, D.R. 84-A p. 164.)." (vö.: 49/1998. (XI. 27.) AB határozat, ABH 1998, 372, 383–384.)

- [189] 9.1.1. A jogorvoslati jog alkotmányos tartalma szempontjából – változatlanul és maradéktalanul tartandó – elvi tételek szerint „a jogorvoslathoz való jog lényegi tartalma az érdemi határozatok tekintetében a más szervhez, vagy ugyanazon szervezeten belüli magasabb fórumhoz fordulás lehetősége” [5/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 27, 31.]. Az Alkotmánybíróság szerint a törvényi szabályozásra tartozó a jogorvoslati formák megjelölése, a jogorvoslatot elbíráló fórumok megállapítása, valamint annak meghatározása, hogy hány fokú jogorvoslati rendszer érvényesülhet (vö.: 1437/B/1990. AB határozat, ABH 1992, 453, 454.). „A jogorvoslathoz való jog követelményét az egyfokú fellebbezési rendszer is kielégíti, de a törvényhozó ezen túlmenő jogorvoslati lehetőséget is adhat” [9/1992. (I. 30.) AB határozat ABH 1992, 59, 68.]. „A jogorvoslathoz való alapjog biztosítását jelenti, ha az eljárásban a törvény garantálja az érintett számára, hogy ügyét az alapügyben eljáró szervtől különböző szerv bírálja el” (513/B/1994. AB határozat, ABH 1994, 734.). „Minden jogorvoslat lényegi eleme a „jogorvoslás” lehetősége, vagyis a jogorvoslat fogalmilag és szubsztanciálisan tartalmazza a jogsérelem orvosolhatóságát” [23/1998. (VI. 9.) AB határozat, ABK 1998. június-július 286., 288.].
- [190] 9.1.2. A fellebbviteli (perorvoslati) rendszerben a jogorvoslati jog, felülbírálati jogkör, döntési jogkör összefüggése szem elől nem téveszthető összefüggés. Ám kétségtelen, hogy ezen összefüggésen belül önmagában álló alkotmányos meghatározottsága egyedül a jogorvoslati jognak van. A súlyosítási tilalom viszont – a már említettek szerint – nem önmagában, hanem a fellebbviteli (perorvoslati) rendszer függvényében álló.
- [191] Az indítvány XXVIII. cikk (7) bekezdésére hivatkozása esetében pedig eleve kétséges, hogy ennek kérdése adott ügyben egyáltalán felmerül-e. Valójában az a kérdés, hogy a jogorvoslati jog alkotmányos meghatározottsága eleve kikényszerít súlyosítási tilalom előírására vonatkozó szabályozást, és eleve determinálja, meghatározottá teszi a súlyosítási tilalom szabályozását, avagy utóbbi csupán az adott, törvényhozó által választott fellebbviteli (perorvoslati) rendszerből vezethető le, következő.
- [192] Büntetőperben s a vádlott tekintetében a jogorvoslathoz való jog – értelemszerűen – a megvádolt jogorvoslathoz való alkotmányos jogát, alapvető jogát, illetve annak biztosítását és védelmét jelenti. Kétségtelen, hogy adott ügyben a jogerő előtt a

vádolt személyesen (illetve védője útján) két ízben is gyakorolta törvény erejénél fogva adott és biztosított jogorvoslati jogát, a jogerő után pedig szintén alanyi jogon biztosított számára a jogorvoslat, amivel ugyancsak élt. Ebben pedig a támadott szabályozás – nyilvánvalóan – nem akadály, avagy korlát.

- [193] Következésképpen a jogorvoslati jog alkotmányos meghatározottságából nem feltétlen következő a súlyosítási tilalom előírására vonatkozó szabályozás, illetve ezen alapjog tartalmából – szemben az indítvánnyal – nem vonható következtetés a súlyosítási tilalom támadott szabályozás alkotmányossági kérdése megválaszolására.
- [194] A súlyosítási tilalom – amellet, hogy a törvényhozó választási szabadsága által meghatározott – a fellebbviteli (perorvoslati) rendszer összefüggésrendszere által determinált (a korábban, így az 5. pont alatt kifejtettekkel összhangban). S mint ilyen a hatályos Be. perorvoslati (felülbírálati) szabályozásának rendszerelve.
- [195] Ehhez képest a támadott szabályozás önmagában – és az alapügy esetében – a jogorvoslathoz való joggal nem ellentétes.
- [196] 9.2. A XXVIII. cikk (3) bekezdése szerint a büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez. A védő nem vonható felelősségre a védelem ellátása során kifejtett véleménye miatt. A XXVIII. cikk (3) bekezdése vonatkozásában az indítvány a védelemhez való jog gyakorlásának kockázatmentessége, illetve annak kiüresítése címén hivatkozik sérelemre.
- [197] A támadott szabályozás tartalmának lehetséges, s világos következménye azonban kétségtelen megismerhető, kiolvasható, s ehhez képest az erre hivatkozás eleve kétséges. Az pedig nem feltétlen vezet alapjogsérelemhez, hogy egy perjogi jogosultság gyakorlása – a döntési jogkör terjedelmét, diszkrecionalitása elemeit, mérlegelési lehetőségeit részletező, kifejtő, vagyis előrelátható törvényi szabályozás alapján – járhat kockázattal.
- [198] A védelemhez való jog alkotmányos tartalma nem feltételezi, hogy annak gyakorlása kapcsán nem kerülhet választás elé e jog jogosultja. Másként szólva a jogorvoslathoz való jog és védelemhez való jog egyaránt nem jelent alanyi jogot a feltétlen kedvező, illetve kedvezőbb döntéshez, és nem a kényelmes joggyakorlás garanciája. Nem zárja ki, hogy a jogosult körütekintő, s összetettségéhez mérten nehéz döntés, választás, válaszút elé kerülhet (ami adott esetben egyben magának a perjogi védelmi stratégia megválasztásának is kérdése, része lehet).
- [199] Az adott alkotmányos jog gyakorlását nem feltétlen üresíti ki, nem teszi tartalmilag alkalmatlanná, az alkotmányos jog gyakorlására vonatkozó szabályozást nem teszi alkotmányosan érvénytelenné, ha a szabályozásból az előrelátható kockázatokkal való számvetés, illetve ilyen számvetésre ösztönzés következik. Nem önmagában a kockázatmentesség az elvárás, hanem a mérlegelésen alapuló döntési jogkör előre nem látható gyakorlásának kockázata az, ami meglepetésszerű, és az ettől való mentesség az, ami elvart.

- [200] A lényeg, hogy az alkotmányos jog gyakorolhatósága önkéntessége kényszermentes, esetleges kockázatos következménye meglepetésmentes legyen, és semleges bírósági ítékezéshez vezessen. Ehhez képest vizsgálat tárgyát az képezheti, hogy az adott szabályozás tartalma vonatkozásában felmerül-e ésszerű kétely az alkotmányos jog gyakorlására jogosult joggyakorlásának önkéntessége, vagy kényszermentessége iránt, ami viszont a tisztességes eljáráshoz való jog tárgyát képezheti.
- [201] 9.3. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson ésszerű határidőn belül bírálja el.
- [202] Az Alkotmánybíróság a tisztességes eljáráshoz való jog lényegéről kialakított álláspontját elvi jelentőséggel a 6/1998. (III. 11.) AB határozatban foglalta össze. Ezeket a megállapításokat az Alkotmánybíróság utóbb több döntésében [5/1999. (III. 31.) AB határozat, ABH 1999, 75.; 14/2002. (III. 20.) AB határozat, ABH 2002, 101, 108.; 15/2002. (III. 29.) AB határozat, ABH 2002, 116, 118-120.; 35/2002. (VII. 19.) AB határozat, ABH 2002, 199, 211.] is megerősítette és gyakorlattá formálta. Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatályba lépését követően továbbá állást foglalt arról, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében rögzített szabály értelmezésekor irányadónak tekinti a tisztességes eljáráshoz fűződő alapvető joggal kapcsolatban kimunkált korábbi alkotmánybírósági gyakorlatot {7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [24]}.
- [203] A tisztességes eljárás (*fair trial*) az Alkotmánybíróság döntéseiben kimunkált alkotmányos mérce szerint „olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet csupán megítélni. Ezért egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára lehet az eljárás méltánytalan vagy igazságtalan, avagy nem tisztességes” [6/1998. (III. 11.) AB határozat, ABH 1998, 91, 95.].
- [204] Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata értelmében az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének értelmezésével nevesíthetők a tisztességes eljáráshoz való jog tartalmát kitöltő ún. részjogosítványok. Ezek különösen: a bírósághoz fordulás joga, a tárgyalás igazságossága (ami nem garantálja a döntés igazságosságát), a tárgyalás nyilvánosságának és a bírói döntés nyilvános kihirdetésének a követelménye, törvény által létrehozott bíróság, a bírói függetlenség és pártatlanság kívánalma, továbbá az ésszerű időn belüli elbírálás. A szabály de facto nem rögzíti, de az Alkotmánybíróság értelmezése szerint része a tisztességes eljárásnak az is, hogy az eljárásban biztosítva legyen a fegyverek egyenlősége {2/2017. (II. 10.) AB határozat, Indokolás [50]}.
- [205] Az Alkotmánybíróság az egyes részjogosítványokból fakadó garanciákat mindig az adott eljárásfajta keretein belül vizsgálja. Az alkotmányossági vizsgálat során továbbá nem lehet eltekinteni attól sem, hogy a tisztességes bírósági eljárásból fakadó

követelmények nem ugyanazokat a garanciákat jelentik az egyes bírósági szakokban (pl. elsőfokú eljárás, rendes és rendkívüli jogorvoslati szak). Az Alkotmánybíróság ezért a tisztességes bírósági eljárásból fakadó követelményeket mindig az adott eljárásfajta és eljárási szak sajátosságaihoz igazodóan értékeli {19/2021. (V. 27.) AB határozat, Indokolás [61]}.

- [206] A tisztességes eljáráshoz való jog részjogosítványai köréből az indítványozó által előadott kifogások a tisztességes tárgyalás követelményének a sérelmét vetik fel.
- [207] E részjogosítvány tartalmát érintően az Alkotmánybíróság a 9/1992. (I. 30.) AB határozatban tett megállapításait a 30/2014. (IX. 30.) AB határozatban az Alaptörvény hatálybalépése után is fenntartotta. Ezek értelmében az igazságos vagy tisztességes tárgyaláshoz való jog az anyagi igazság érvényre juttatásához szükséges, és az esetek többségében alkalmas eljárásra ad jogot, ezáltal a tárgyalás igazságosságát garantálja, és nem a döntés igazságosságát (ABH 1992, 59, 64). Így a tárgyalás akkor tisztességes, ha annak során az eljárás törvényes keretei, az eljárási jogok érvényesülése biztosítva van.
- [208] A 3487/2022. (XII. 20.) AB határozatban alkotmányjogi panasz eljárásban vizsgálta az Alkotmánybíróság a tisztességes eljáráshoz való jogból fakadó követelmények alapján a súlyosítási tilalom Be.-ben foglalt hatályos szabályozását.
- [209] Határozatában az Alkotmánybíróság megállapította, hogy „a tisztességes eljárás lényege valójában az, hogy a terheltet – kedvezményezett perjogi helyzetben (amint perjogilag nyilvánvalóan ilyen a kizárólag védelmi fellebbezése esetén való felülbírálat) – ne érje meglepetés. Ne érje mérlegelésen alapuló döntési jogkör előre nem látható gyakorlása, legalábbis olyan ne érje, ami a terhére szóló” (Indokolás [69]). Egy további határozatában is megerősítette továbbá az Alkotmánybíróság, miszerint a tisztességes eljárás iránti elvárás lényege, hogy a jogalkalmazás részéről az érintettet ne érje a döntési jogkör diszkrecionalitásával nem igazolható meglepetés {9/2023. (VI. 20.) AB határozat, Indokolás [98]}.
- [210] 9.3.1. Az alapügyben a kerületi bíróság büntetővégzésben 250 napi tétel, napi tételenként 1 000 forint, mindösszesen 250 ezer forint összegű pénzbüntetést szabott ki.
- [211] A büntetővégzés ellen bejelentett, szintén kizárólag védelmi jogorvoslat (tárgyalás iránti kérelem) alapján eljárva az elsőfokú bíróság a bűnösség kérdését nem érintve, s a felrótt bűncselekmény változatlan minősítése mellett hátrányosabb, 200 napi tétel, napi tételenként 2 500 forint, mindösszesen 500 ezer forint pénzbüntetést szabott ki, és 5 millió forint vagyonelkobzást rendelt el. Az elsőfokú bíróságnak erre törvényi lehetősége volt a vádlottnak, a tárgyalás során lefolytatott bizonyítási eljárásban feltárt és tisztázott jövedelmi viszonyai nyomán [vö.: Be. 746. § (5) bekezdés zárófordulata].
- [212] Szintén kizárólag védelmi fellebbezés alapján eljárva a törvényszék, mint másodfokú bíróság a bűnösség kérdését nem érintve, s a felrótt bűncselekmény változatlan

minősítése mellett, a pénzbüntetést mellőzve a vádlottat 40 napi elzárásra ítélte, a vagyonelkobzás elrendelését pedig szintén mellőzte. Indokolásában pedig rögzítette, hogy eljárásában – a nyilvános ülésen, a vádlott meghallgatása alapján – tisztázta, miszerint a vádlottnak sem munkahelye, sem jövedelme, sem vagyona nincs. A másodfokú bíróság jogerős ítélete indokolásában számot adott arról is, hogy ehhez képest a pénzbüntetés helyett az elzárást tartotta a Btk. 79. §-a szerinti büntetési céloknak jobban megfelelőnek (vö.: Fővárosi Törvényszék 28.Bf.10.520/2023/6. számú ítélet Indokolás 10., 18., 19. bekezdés).

- [213] Következésképpen kétségtelen, hogy a másodfokú bíróság a büntetéskiszabás során egyéniesített, alapulvéve hogy a terhelt vagyontalan, munkahely és jövedelem nélküli. Erre a hatályos Be. előre látható szabályozása alapján, s annak értelmezésével törvényi lehetőséget látott.
- [214] Álláspontja szerint „a súlyosítási tilalom tartalmát meghatározó Be. 595. § (4) bekezdés a)–g) pontja taxatív felsorolást ad. Mindaz, ami nem ütközik az e törvényhely által felsoroltakba, az kiszabható, illetve alkalmazható, függetlenül attól, hogy – jóllehet nem sérti a súlyosítási tilalmat – adott esetben a terheltre nézve hátrányosabb lehet. (EBH 2018. B.14). A hivatkozott törvényi felsorolásban pedig a pénzbüntetés helyett elzárás kiszabásának tilalma nem szerepel” (vö.: Fővárosi Törvényszék 28.Bf.10.520/2023/6. számú ítélet, Indokolás 18. bekezdés).
- [215] Ez kétségtelen szakjogi értelmezés. Nem az Alkotmánybíróságra tartozik annak megítélése, hogy egy adott bírósági jogértelmezés szakjogi szempontból megfelelő-e, illetve fenntartható-e.
- [216] Az Alkotmánybíróság a támadott törvényi rendelkezés kapcsán – jogdogmatikai értelmezésként is – csupán arra szorítkozik, hogy önmaga számára feltárja az adott rendelkezés alkotmányossági vizsgálathoz szükséges tartalmát.
- [217] Az Alkotmánybíróság a már kifejtettekre visszautalva rögzíti, hogy a Be. 595. § (4) bekezdése valójában nem kimerítő tartalmú, nem jelent taxációt, s nem jelenti a súlyosítási tilalom (1) bekezdés szerinti tétele érvényének korlátozását. A Be. 595. § (4) bekezdése, s annak b) pontja csupán azokat a joghelyzeteket tartalmazza, melyek esetében a változtatás a súlyosítási tilalom (1) bekezdés szerinti érvénye folytán, ernyője alatt feltétlen kizárt. Ebből viszont nem következik, hogy ezáltal a súlyosítási tilalom főszabályának [Be. 595. § (1) bekezdés] érvénye az 595. § (4) bekezdés szerinti joghelyzetekre lenne korlátozott, illetve arra korlátozottá válna.
- [218] 9.3.2. A már kifejtettek alapján kétségtelen, hogy a súlyosítási tilalom Be. 595. § (1) bekezdése szerinti főszabálya nem mellőzhető a megváltoztató jelleget viselő fellebbezési rendszerben, amennyiben az eljárás elismeri a jogorvoslati jogosultságot és a vádhoz kötöttséget. Következésképpen ennyiben, vagyis a jogorvoslati jogosultság (alkotmányos elvárása) és vádhoz kötöttség (tisztességes eljárási követelménye) által van alkotmányos jelentősége az egyébként a büntetőeljárás adott jogorvoslati

rendszere függvényében álló súlyosítási tilalomnak, illetve arra vonatkozó szabályozásnak. Ennek pedig a támadott szabályozás megfelel.

- [219] 9.3.3. Ugyanakkor a súlyosítási tilalom főszabálya, s annak értelmezése kapcsán – mint jelen ügyben, s amint a vázoltak szerint a magyar büntetőeljárás történetében – felmerülhetnek értelmezést igénylő, értelmezés alapján eldöntésre váró kérdések.
- [220] Kétségtelen ugyanis, hogy a főszabály szerinti „büntetést súlyosítani” kitétel körültekintő, s nemcsak a közvetlenül alkalmazott büntetésnek, hanem az ahhoz fűződő összes egyéb jogkövetkezménynek a szerepét, jelentőségét is figyelembevevő vizsgálatot igényel. Minden bizonnyal a súlyosabb büntetés az, ami összehatásában kedvezőtlenebb, mint az elsőfokon alkalmazott büntetés (hasonlóan ahhoz a gondolkodáshoz, ami a Btk 2. § (2) bekezdése szerinti törvényválasztáshoz megkívánt).
- [221] Ez ugyanakkor feltételezi annak tisztázását, hogy a kétségtelen feszesebb „súlyosabb” törvényi fogalma és a „hátrányosabb” fogalom közti különbség egyértelműsíthető-e. Mindazonáltal a Be. ma már – s épp a súlyosítási tilalom vonatkozásában – egyaránt használja mindkettőt, így a „hátrányosabb” fogalmát is [vö.: 634. § (2) bekezdés, 746. § (5) bekezdés].
- [222] 9.3.4. S valójában ezért, illetve ekörben merül fel annak kérdése is, amit az indítvány az elzárás önmagában vett, s általa a szabadságvesztéssel azonosított természete kapcsán kifogásolt.
- [223] Az elzárás kétségtelen szabadságelvonással jár. Ugyanakkor az elzárás büntetőjogi természetét a szabadságvesztéstől elválasztó lényeges körülmény, miszerint
- elzárás esetében (amint közérdekű munka és pénzbüntetés esetében) az elítélt a jogerő pillanatában *eo ipso, ipso facto, ipso iure*, törvény erejénél fogva mentesül, szemben a szabadságvesztéssel [vö.: Btk. 100. § (1) bekezdés a) pont],
 - elzárás esetében (amint közérdekű munka és pénzbüntetés esetében) fogalmilag nem lehet szó visszaesést stb. megalapozó joghatásról, s ekként e büntetés szaporításáról, szemben a szabadságvesztéssel [vö.: Btk. 459. § (1) bekezdés 31. pont, 89. §, 36. §, 46. §],
 - elzárás esetében (amint közérdekű munka és pénzbüntetés esetében) fogalmilag nem lehet szó e büntetés halmazati szaporításáról, szemben a szabadságvesztéssel (vö.: Btk. 36. §, 81. §, 46. §),
 - elzárás esetében, ha a Btk. 82. § (1)–(2) bekezdése szerinti ún. enyhítő §-sal alkalmazzák, akkor az elzárás, közérdekű munka vagy pénzbüntetés egymás mellett is kiszabható [vö.: Btk. 82. § (3) bekezdés].
- [224] Ezeket a körülményeket nem lehet figyelmen kívül hagyni, hanem mérlegre téve kell azt értelmezni, hogy az elzárás szabadságelvonással járó tartalma eleve

alkotmányossági kételyt ébresztő szempontja-e a Be. 595. § (4) bekezdése, illetve annak *b)* pontja szerinti szabályozás alkotmányosságának.

- [225] Ehhez képest van jelentősége annak (amit az Alkotmánybíróság újfent, hangsúlyosan rögzít), hogy a Be. 595. § (4) bekezdése, illetve annak *b)* pontja szerinti szabályozás nem zárja le, nem zárja ki annak az értelmezésnek a lehetőségét, amely szerint a Be. 595. § (1) bekezdés szerinti tilalomból nem csupán az 595. § (4) bekezdése szerinti, hanem azon túlmenő, illetve azon kívüli esetek is levezethetők.
- [226] Ez a perjogi értelmezés azonban perbíróra tartozó és nem alkotmánybíróági értelmezés tárgya [po.: további ilyen, s egyébként a Be. 595. § (4) bekezdésbe nem foglalt helyzet az, amikor a másodfokú bíróság a pénzbüntetés napi tételszámát ugyan csökkenti, viszont egy napi tétel összegét úgy megemeli, hogy ezáltal a pénzbüntetés végösszege nő].
- [227] Az elzárás (amint a szabadságvesztés vagy a pénzbüntetés is), önálló büntetési nem, és egyik szankció sem alkotmányosabb, mint a másik. Az elsőfokú bíróság által a büntetési nem – törvényi keretek közötti – megválasztása, kiszabott mértéke nem tehető alkotmányossági vita tárgyává, a fellebbvitel során kiszabott büntetési mértéke, büntetési nemének felcserélése pedig a súlyosítási tilalom főszabályához képest kötött, aminek helyénvalóságának megítélése az ezt felülbíráló bíróság, végsőfokon a Kúria feladatát képezi [vö.: Be. 649. § (2) bekezdés *d)* pont].
- [228] Ennek pedig a Be. 595. § (4) bekezdése, illetve annak *b)* pontja szerinti szabályozás – az indítvány szerint állított alaptörvény-ellenességből fakadó, azzal összefüggésbe hozható – perjogi akadályát nem jelenti, nem képezi.
- [229] 9.3.5. Mindezek után – s az indítványozó kifogásai kapcsán – valójában egyedül annak kérdése vár válaszra, hogy a Be. 595. § (4) bekezdése szerinti szabályozás alapján felmerül-e, felmerülhet-e az alkotmányos jog (vagyis a jogorvoslati jog) gyakorlására jogosult szempontjából a joggyakorlás önkéntessége, vagy kényszermentessége iránti kétely.
- [230] A tisztességes eljárás követelménye alapján kétségtelen elvárás, hogy az alkotmányos jog gyakorolhatósága önkéntes, illetve gyakorlásának önkéntessége kényszermentes, esetleges kockázatos következménye meglepetésmentes legyen, és semleges bírósági ítélezéshez vezessen, illetve a szabályozás ne ébresszen, ne hordozzon magában észszerű kételyt az ítélezés pártatlansága (semlegessége) iránt.
- [231] A büntetőeljárás során belül a súlyosítási tilalomra vonatkozó perjogi szabályozás, rendeltetését tekintve talán legnagyobb hangsúllyal mutatja a védelemnek kedvezmény (*favor defensionis*) elvének érvényesülését.
- [232] A védelemnek szóló kedvezmény elvét szolgáló jogintézmények a polgári perből (amelyben nincs nyomozás) a dolog természete szerint hiányzik. A *favor defensionis* (védelemnek kedvezmény) elvében összefoglalt igény a büntetőperben arra vonatkozó, arra szolgáló, hogy a terhelt – a büntetőeljárás természetéből adódó –

hátrányosabb helyzetét kiegyenlítsse. A büntetőperbeli ügyfélegyenlőséget megelőzően ugyanis a büntetőperre is kihatóan a nyomozás alatt a nyomozó hatóság túlsúlya jelentkezik. Értelemszerű, hogy ennek ellensúlyáról éppen a büntetőperben kell gondoskodni (amiként ez fel sem merül a polgári perben), ami záloga annak, hogy a büntetőper, illetve annak gyakorlata tisztességes legyen.

[233] A súlyosítási tilalom azonban nem perjogi „ügyféli fegyver”, hanem (korábban kifejtettek szerint) mesterséges eszköz, az adott büntetőeljárási rendszerhez kötődő, a magyar büntetőeljárás rendszerelve, s azáltal determinált jogkedvezmény.

[234] Ez a magyarázata a magyar büntetőeljárás hatályos perorvoslati rendszerében a fellebbviteli bíróság döntési jogköre korlátozottságának, a súlyosítási tilalomnak, *reformatio is peius* tilalmának. {Ami megnyilvánul a rendkívüli jogorvoslatok esetében is, miszerint perújításnak a terhelt terhére csak életében és csak az elévülési időn belül van helye [Be. 638. § (2) bekezdés], a terhelt javára indítványozott perújítás esetében az új határozat meghozatalakor a súlyosítási tilalomra vonatkozó rendelkezéseket kell értelemszerűen alkalmazni [Be. 646. § (4) bekezdés], a terhelt terhére szóló felülvizsgálati indítvány pedig csak a jogerős határozat közlésétől számított 6 hónapon belül lehet előterjeszteni [Be. 652. § (3) bekezdés], s csak a terhelt terhére bejelentett felülvizsgálati indítvány folytán történt hatályon kívül helyezés esetében van lehetőség a megismételt eljárásban hátrányosabb büntetés kiszabására [Be. 634. § (3) bekezdés e) pont]}.

[235] A terheltet megillető jogorvoslati jog kétségtelen alkotmányos alapjog, amivel szabadon élhet, annak gyakorlására nem kötelezett, lemondhat róla. Azonban a tisztességes eljárás követelményéből következő, hogy a joggal való élés, avagy arról lemondás egyaránt saját szabad elhatározásából és kényszermentesen történjen. Viszont annak a hatályos szabályozás általi – s hatályos szabályozásból következő, ehhez képest előrelátható, kiszámítható – kilátásba helyezése, hogy ezáltal a pénzbüntetés helyett elzárásra átváltoztató döntés is születhet, önmagában nem tekinthető olyan fenyegető „nyomásnak”, illetve olyan erejű „nyomásnak”, ami a választás lehetőségét kizárja, s ami a jogorvoslati jog alapjogi jellegével bármely módon összeegyeztethetetlen. Megjegyzi az Alkotmánybíróság – visszautalva a korábbiakra –, hogy súlyosítási tilalom kapcsán a terhes fellebbezés sem jelent súlyosítási parancsot, avagy az enyhítés kizártságát. Vagyis a fellebbviteli bíróság a terhelt javára való döntése, feltételtől nem függő.

[236] Megjegyzi az Alkotmánybíróság, hogy az egyébként előrelátható, ehhez képest kiszámítható szabályozási tartalom mellett sem hagyható figyelmen kívül, hogy a terheltnek a tisztességes eljárás követelményéből fakadó – s hivatalból biztosítandó – perjogi jogosultsága, hogy perjogi helyzetével, lehetőségeivel, így joggyakorlása esetleges kockázataival tisztában legyen [vö.: Be. 39. § (1) bekezdés b)–c) és i) pont, 74. §]. Hasonlóképpen, ahhoz amint a Be. 185. § (1) bekezdés c) pontja, vagy a Be. 548. §-a, s 601. § (6) bekezdése is rendelkezik.

- [237] 10. Az indítványozó álláspontja szerint a Be. 595. § (4) bekezdése alaptörvény-ellenesen korlátozza a súlyosítási tilalom érvényesülésének körét azzal, hogy nem zárja ki teljeskörűen, hogy a terhelt terhére bejelentett fellebbezés hiányában a másodfokú bíróság a személyi szabadságot nem (vagy nem teljeskörűen) elvonó joghátrányt elzárásra, azaz a személyi szabadság teljes elvonását jelentő büntetési nemre váltson. A szabályozás ezért sérti a személyi szabadsághoz való jogot is [Alaptörvény IV. cikk (1) bekezdés].
- [238] 10.1. Az Alaptörvény IV. cikk (1) bekezdése általános érvénnyel deklarálja a személyi szabadsághoz való jogot, amelytől – a (2) bekezdés értelmében – mindenki csak törvényben meghatározott okból és a törvényben meghatározott eljárás alapján fosztható meg {10/2021. (IV. 7.) AB határozat, Indokolás [19]}. Ez az alkotmányos alapjog – állampolgárságtól függetlenül – minden természetes személyt megillet. A személyi szabadsághoz való jog ugyanakkor nem abszolút, nem korlátozhatatlan alapjog. Korlátozásának elsődleges terepe a büntető igazságszolgáltatás.
- [239] Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata értelmében a büntetőjog alaptörvényi korlátainak egyik legfontosabb eleme, hogy az egyén védelmet élvez a büntetőjogi eszközök állam általi önkényes felhasználásával szemben. A büntetőjogi szankciók alkalmazhatósága alkotmányos kereteinek szélső értékeit egyrészt az emberi méltósághoz (Alaptörvény II. cikk), a személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jog (Alaptörvény IV. cikk), másrészt a kínzásnak, a kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmódnak és büntetésnek a tilalma (Alaptörvény III. cikk) jelöli ki {23/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [56]}. A szabadsághoz való jog érvényesülése így a büntetőjogi szankciók alkotmányos garanciarendszerének szerves része.
- [240] A személyi szabadsághoz való jog a korábbi Alkotmányt értelmező alkotmánybíróági döntésekben tágabban általános cselekvési szabadságot, szűkebb értelemben pedig a fizikai, testi szabadságot, a fogvatartástól való mentességet biztosította. Nemcsak a büntetőeljárás és büntetőjogi kényszer, hanem a személyi szabadságot érintő valamennyi intézkedés korlátját is jelentette [36/2000. (X. 27.) AB határozat, ABH 2000, 241, 271.].
- [241] A személyi szabadság már a korábbi Alkotmányban is kiemelkedő védelemben részesült. A jogosultság elismerésén túl ugyanis az Alkotmány az alapjog-korlátozás feltételeit is tartalmazta, valamint a jogkövetkezményekről is rendelkezett.
- [242] Hasonló szabályozási megoldást követ az Alaptörvény is, amelynek eredményeként a személyi szabadsághoz való jog korlátozásának alapvetően három feltétele van, az alkotmányos alapjogok korlátozásának általános formai követelményei, a szükségességi-arányossági vizsgálatnak való megfelelés, valamint a személyi szabadsághoz való jog korlátozhatósága kapcsán megfogalmazott speciális – az

Alaptörvény IV. cikk további rendelkezéseiben kifejtett – feltételek teljesülése. Mindez a személyi szabadsághoz való jog kiemelt jelentőségével magyarázható.

- [243] 10.2. Az indítvány kifogását illetően az Alkotmánybíróság rámutat a következőkre. A súlyosítási tilalom támadott szabályozása vonatkozásában az Alaptörvény IV. cikkére hivatkozás közömbös.
- [244] Az ugyanis – értelemszerűen – azt igényelné, hogy a súlyosítási tilalom mikénti szabályozása esetében az alkotmányossági teszt, a szükségesség, arányosság, s ehhez képest a legenyhébb beavatkozás követelménye vizsgálat tárgyát képezze. Kétségtelen, hogy a szükségesség, arányosság (s következésképpen a legenyhébb beavatkozás) követelménye a végeredmény, vagyis a jogerős ítélet vonatkozásában értelmezhető, értelmezendő. Ehhez képest viszont ez az alkotmánybírósági tesztvizsgálat – értelemszerűen – odavezetne, hogy amennyiben az elsőfokú bíróság az ítéletében kiszabta az általa megfelelőnek tartott büntetést, akkor annak súlyosítása valójában eleve, s függetlenül bármilyen fellebbezéstől a szükségesség, arányosság (legenyhébb beavatkozás) elvének sérelmét jelentené. Lévé az elsőfokú bíróság – nyilvánvalóan – egyaránt felhatalmazott a büntető hatalom gyakorlására, s ehhez képest az alapjog ellenében való beavatkozásra.
- [245] Az ilyen alkotmányossági igazolás következménye pedig egyenesen megkérdőjelezné a súlyosítási tilalom főszabálya és az ügyészi fellebbezés értelmét, s végeredményben a felmenő rendszerű perorvoslatot szolgáló bírósági szervezetrendszer lényegét. (S valójában az abszolút súlyosítási tilalom igazolására vezetne.)
- [246] Az Alkotmánybíróság épp ezért tartotta szükségesnek a súlyosítási tilalom kapcsán annak tágabb összefüggésben, a büntetőeljárás perorvoslati rendszerében való, s ezáltal meghatározottságának vizsgálatát.
- [247] Ennek konklúziója, hogy a súlyosítási tilalom hatályos szabályozása ugyan igényli a súlyosítási tilalom kógens főszabályához helyes igazodás értelmezését, ám alkotmányosan nem megkérdőjelezhető.
- [248] 11. Ugyanakkor az Alkotmánybíróság a 9.3.5. pont alatt kifejtettekkel összhangban indokoltnak tartotta mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenesség megállapítását.
- [249] A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 39. § (1) bekezdés c) pontja alapján a terhelt jogosult arra, hogy a büntetőeljárás jogairól és kötelességeiről a bíróságtól, az ügyészségtől és a nyomozó hatóságtól felvilágosítást kapjon. A Be. 39. § (1) bekezdés i) pontja alapján pedig a terhelt jogosult arra, hogy jogorvoslattal éljen. A jogorvoslathoz való jog akkor tud hatékonyan érvényesülni, ha a terheltet a súlyosítási tilalom gyakorlati alkalmazásának következményeiről megfelelően tájékoztatják. Igaz ugyan, hogy a terhelt viseli a fellebbezés kockázatát, arról azonban megfelelő

információval kell rendelkeznie, hogy fellebbezése esetén a súlyosítási tilalom ellenére esetlegesen rá nézve hátrányosabb jogkövetkezményekkel is számolnia kell.

- [250] A Be. 74. § (1) bekezdése általánosan írja elő a bíróság tájékoztatási kötelezettségét, a Be. 551. § (3) bekezdése pedig az ügydöntő határozat kihirdetése után a jogorvoslati lehetőségeket illetően írja elő a felvilágosítás adási kötelezettségét az eljáró bíróságnak, amely azonban specifikusan, a súlyosítási tilalomra és a fellebbezéssel járó esetleges hátrányos jogkövetkezmények kockázatára jelenleg nem terjed ki.
- [251] Ez a szabályozási hiátus érinti a terhelt (különösen a jogi képviselő nélkül eljáró terhelt) védekezéshez való jogát is, hiszen míg az eljárás egészét tekintve széleskörű figyelmeztetési kötelezettség terheli a bíróságot, a súlyosítási tilalom vonatkozásban ilyen kötelezettsége kifejezetten nincsen, amely könnyen azzal a következménnyel járhat, hogy a terhelt nem lesz megfelelő információk birtokában, ami sértheti a fegyveregyenlőség elvét.
- [252] Mindez alapjogi kihatással bír az Alaptörvény IV. cikke szerinti személyi szabadság védelmére, valamint a tisztességes eljáráshoz való jog érintettségére a büntetési nemek egymással való felváltásának kérdésével összefüggésben. Megfelelő tájékoztatás hiányában a jogorvoslathoz való jog csorbát szenved, amely végső soron a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét eredményezheti.
- [253] A hivatalbóli tájékoztatási kötelezettség mind az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) és (7) bekezdése alapján egyaránt fontos, a terhelt jogorvoslati joga szempontjából garanciális jelentőségű törvényi rendelkezés. Ahhoz, hogy a jogorvoslathoz való alapjog betölthesse immanens alaptörvényi rendeltetését, garanciális szempontból elengedhetetlen feltétel, hogy a rendes jogorvoslat jogkövetkezménye előre látható és kiszámítható legyen a terhelt számára, annak kockázatait előzetesen megismerve és felmérve dönthessen annak igénybe vételéről.
- [254] Ezért az Alkotmánybíróság – hivatalból eljárva – megállapította, hogy az Országgyűlés az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadóan, mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenességet idézett elő azáltal, hogy a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 551. §-a körében elmulasztott rendelkezni olyan hivatalból biztosítandó tájékoztatás előírásáról, amely tájékoztatás ismeretében a terhelt számára, a jogorvoslati nyilatkozatának megtétele előtt felismerhető, hogy jogorvoslata a kiszabott büntetés vonatkozásában – és a súlyosítási tilalom törvényi kötöttségének sérelme nélkül – milyen megváltoztatási lehetőségre teremt döntési jogkört a felülbíráló bíróság számára.
- [255] A mulasztás megállapítása folytán pótolandó hivatalbóli tájékoztatás törvényi kötelezettsége záloga annak is, hogy a súlyosítási tilalom törvényi szabályozása alapján az egyéniesítés iránti büntetőpolitikai szándék érvényesítése a terhelt előtt nyilvánvalóan felismerhetővé és ismertté váljon.

[256] 12. Mindezek alapján az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a hatályos jogállapot nem akadályozza az indítványozót abban, hogy az indítvány szerinti álláspontjának, szakmai felfogásának megfelelő döntést hozhasson. Másként szólva az indítványba foglalt kételyek, kétségek a Kúria indítványozó tanácsának rendelkezésére álló jogi eszközökkel, értelmezéssel megválaszolhatók. Ennek Alkotmánybíróságra hárításának pedig nincs alaptörvényi alapja.

[257] 13. Ekként az Alkotmánybíróság az Abtv. 46. § (1) bekezdése, valamint (2) bekezdés c) pontja alapján hivatalból eljárva megállapította, hogy a jogalkotó az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésével összefüggésben mulasztással előidézett alaptörvény-ellenességet okozott, a Be. kifogásolt rendelkezése alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói indítványt pedig a rendelkező részben foglaltak szerint el-, illetve visszautasította. Az Alkotmánybíróság az elutasításra tekintettel nem rendelte el a sérelmezett norma egyedi és általános alkalmazásának tilalmát [Abtv. 45. § (2), (4) bekezdés].

Budapest, 2026. március 10.

Dr. Polt Péter s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Handó Tünde s. k.,
alkotmánybíró

Haszonicsné dr. Ádám Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hende Csaba s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Polt Péter s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó
alkotmánybíró helyett

Dr. Juhász Miklós s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Polt Péter s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott

dr. Kozma Ákos
alkotmánybíró helyett

Dr. Lomnici Zoltán s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Márki Zoltán s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Patyi András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Polt Péter s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Schanda Balázs
alkotmánybíró helyett

Dr. Polt Péter s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Szabó Marcel
alkotmánybíró helyett

Dr. Varga Réka s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [258] A határozatot támogattam, azonban a testületi vitában az alábbi szempontok hangsúlyozását is fontosnak tartottam.
- [259] 1. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: EJEÉ vagy Egyezmény) rendszerében a szabadságelvonás az EJEÉ 5. cikke alá tartozik, külön garanciális rezsimet élvez, a személyi szabadságba történő legintenzívebb állami beavatkozások közé tartozik. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJE) következetesen úgy kezeli a szabadságelvonást, mint a büntetőjogi szankciók legsúlyosabb kategóriáját. Az EJEÉ 6. cikke strukturális jog: a tisztességes eljáráshoz való jog olyan minimális garanciákat foglal magában, amelyek különösen érzékenyen viszonyulnak a büntetés jellegének és hatásának minőségi változásához; a szabadságelvonással járó intézkedések ezért fokozott előreláthatóságot és mérlegelést igényelnek. Az EJE az EJEÉ 6. cikkéből vezeti le a „*reformatio in peius*” tilalmát, különösen a meglepetésszerű súlyosítás tilalmát.
- [260] Az EJE már az *Engel és társai v. Hollandia* (1976, ügyszám: 5100/71 5101/71 5102/71 5354/72 5370/72) ügyben kimondta, hogy a szabadságelvonás lehetősége önmagában

a legsúlyosabb állami beavatkozások közé tartozik, és ennek megfelelően a büntetőeljárás során alkalmazott garanciák szintje ehhez igazodik. A demokratikus társadalmakban a személyes szabadsághoz való jog az egyik legfontosabb érték. Az *Engel* ügy óta, ha egy eljárásban szabadságelvonás fenyeget, az eljárásnak meg kell felelnie a legszigorúbb büntetőjogi garanciáknak is. Ez a gondolat a súlyossági hierarchiát is megalapozza. Az *Engel*-kritériumok alapján a szabadságelvonás a büntetőjogi szankciók csúcsán áll.

- [261] Az *Guzzardi v. Olaszország* (1980, ügyszám: 7367/76) ügyben az EJB a „súlyossági skálán” megkülönböztette a szabadságelvonás megállapításával járó és az enyhébb szankciókat. Az EJB maga is különbséget tesz szabadságelvonás és enyhébb korlátozások között. Az EJB részletesen elemzi, mikor minősül egy intézkedés szabadságelvonásnak az Egyezmény 5. cikke szerint. A döntésből következik, hogy a szabadság elvonása külön kategória, elkülönül minden enyhébb korlátozástól, a legsúlyosabb állami beavatkozás. Az EJB világossá tette, hogy a tényleges fogva tartás minőségileg eltér minden enyhébb mozgáskorlátozástól, és az Egyezmény 5. cikke szerinti külön jogvédelmi kategóriát képez. Ebből következik, hogy a fizikai szabadság elvonása nem pusztán mértékbeli súlyosítás, hanem a joghátrány jellegének minőségi megváltoztatása.
- [262] A *Scoppola v. Olaszország (No. 2)* (2009, ügyszám: 10249/03) döntés hangsúlyozza a büntetés előreláthatóságának és súlyosságának alapjogi jelentőségét. Az EJB ebben az ügyben tehát tovább erősítette azt az elvet, hogy a büntetés jellegének és súlyosságának előreláthatósága a tisztességes eljárás egyik lényegi eleme. A szankció minőségi megváltozása – különösen szabadságelvonás alkalmazása esetén – fokozott előreláthatósági követelményeket támaszt az eljáró hatóságokkal, illetőleg bíróságokkal szemben. A Bíróság szerint a vádlott jogosan várhatja el, hogy az állam jóhiszeműen járjon el, vegye figyelembe a védelem eljárási választásait, a terheltet ne érhesse utólag olyan súlyosabb büntetési következmény, amely a választott eljárás idején nem volt előre látható.
- [263] Az EJB nem azt mondja, hogy a *reformatio in peius* önmagában 6. cikk-sértő; csak akkor válik egyezményesértővé, ha a jogorvoslat gyakorlása emiatt reálisan visszatartó hatásúvá válik. A *Benham v. Egyesült Királyság* (1996, ügyszám: 19380/92) ügyben az EJB kimondta: ahol szabadságelvonás a lehetséges következmény, ott a 6. cikk szerinti garanciák a legerősebb formában alkalmazandók, azaz a szabadságelvonás garanciális szintemelkedést vált ki. Ahol a pénzbírság meg nem fizetése szabadságvesztéssel járhat, a 6. cikk szerinti tisztességes eljárási garanciákat a lehető legszigorúbb mércével kell alkalmazni, tekintettel arra, hogy a szabadságelvonás jogi és gyakorlati hatása a szankció súlyát minőségi értelemben új dimenzióba emeli.
- [264] A *Jamil v. Franciaország* (1995, ügyszám: 15917/89) ügyben EJB azt hangsúlyozta, hogy a pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés különösen érzékeny az Egyezmény szempontjából. Az ügyben az EJB azt is rögzítette, hogy a pénzbüntetés

helyébe lépő elzárás egyenértékű a szabadságvesztéssel. A pénzbüntetés elzárásra változtatása nem pusztán a büntetés mértékének emelése, hanem a szankció jellegének minőségi megváltoztatása. A fizikai szabadság elvonása az Egyezmény 5. cikkének védelmi körébe tartozik, amely az egyik legszigorúbb garanciális rezsim.

[265] Az EJEB ítélkezési gyakorlata szerint a szabadságelvonással járó joghátrány minőségi értelemben súlyosabb, mint a pénzbüntetés, és ennek megfelelően a 6. cikk szerinti tisztességes eljáráshoz való jog vizsgálatában és alkalmazásában különös garanciákat kell figyelembe venni. Ezt a megkülönböztetést az ilyen típusú joghátrányt alkalmazó nemzeti intézkedések előreláthatósága, indokolása és a tisztességes eljárás szerinti kezelése szempontjából az EJEB több esetben is rögzítette.

[266] Összegezve: az EJEB ítélkezési gyakorlata alapján a szabadságelvonás a büntetőjogi szankciók legsúlyosabb formáját jelenti (*Engel; Guzzardi; Benham*). A pénzbüntetés elzárásra történő átváltoztatása ezért nem pusztán mértékbeli súlyosítás, hanem a szankció jellegének minőségi megváltoztatása. A szabadságelvonás az EJE 5. cikke szerinti külön garanciális rezsim alá tartozik, és a 6. cikk szerinti tisztességes eljárás értelmezése során is fokozott előreláthatósági és indokolási követelményeket támaszt (*Scoppola No. 2*).

[267] Ebből következően, ha kizárólag a terhelt él fellebbezéssel, és az állam részéről nem történik súlyosítási indítvány, akkor a másodfokú bíróság által alkalmazott szabadságelvonás objektíve előre nem látható helyzetet teremt, a jogorvoslat gyakorlását visszatartóvá teheti, az eljárás egyensúlyát megbontja. A meglepetésszerű súlyosítás tilalma nem abszolút formális szabály, hanem a tisztességes eljárás strukturális garanciája. Ha a jogorvoslat gyakorlása a terhelt számára minőségileg súlyosabb joghátrány reális kockázatával jár, az a jogorvoslathoz való jog lényeges tartalmát érinti. Amennyiben kizárólag a terhelt él fellebbezéssel, ügyészi súlyosítási indítvány hiányában a másodfokú bíróság által alkalmazott szabadságelvonás a jogorvoslathoz való jog lényeges tartalmát érinti. Az ilyen minőségi súlyosítás – különösen előzetes figyelmeztetés és alapjogi mérlegelés nélkül – a tisztességes eljárás követelményeivel ellentétes, mivel a jogorvoslat gyakorlását objektíve visszatartóvá teheti.

[268] A jelen ügyben a pénzbüntetés elzárásra változtatása minőségi súlyosítás (szabadságelvonás alkalmazása) jelen esetben kizárólag terhelti fellebbezés mellett történt, ügyészi súlyosítási indítvány hiányában, külön alapjogi mérlegelés és fokozott indokolás nélkül. E körülmények együttesen azt eredményezik, hogy a súlyosítás a tisztességes eljáráshoz való jog és a jogorvoslathoz való jog sérelmét valósítja meg. Ez nem abszolút *reformatio in peius* tilalom kimondása, hanem annak elismerése, hogy a minőségi súlyosítás a jogorvoslathoz való jog hatékonyságát érinti, és ezért alapjogi kontroll alá esik.

- [269] 2. A jelen ügyben nem állt fenn olyan törvényi rendelkezés, amely az elzárás kötelező alkalmazását előírta volna, a másodfokú bíróság szabad mérlegelés alapján döntött a szankció súlyosításáról. Ez azt jelenti, hogy a másodfokú bíróságnak lehetősége volt olyan megoldást választani, amely nem sérti a tisztességes eljáráshoz való jog követelményeit. Itt nem arról beszélünk, hogy a magyar törvény előírásait félre kell tenni, mert ellentétes az EJEB gyakorlatával, hanem arról, hogy a törvény a bíróság számára mérlegelési mozgásteret adott, és a másodfokú fórum ezt alapjog (és alaptörvény)-ellenesen használta fel. Ha sérült a tisztességes eljáráshoz való jog, mert a súlyosítás váratlan, és megfelelő indokolás nélküli volt, az eljárás elriasztó hatású lehet a jogorvoslattól. Bár az Alkotmánybíróság nem ténybíróság, de az ügy körülményei alapján mégis feltehető, hogy a másodfokú bíróság nem indokolta meg alkotmányos szempontból a súlyosítás szükségességét, nem vizsgálta a jogorvoslathoz való jog sérelmét, nem végzett arányossági mérlegelést. Ha kizárólag a terhelt fellebbezett, nem számított (nem számíthatott) súlyosabb szankcióra, a szabadság elvonása pedig a fentiek szerint egyértelműen súlyosabb szankciónak minősül. Ez tisztességes eljárási sérelem – az alapjogi mérlegelés elmulasztása – felülvizsgálati ok lehet.
- [270] A másodfokú bíróság nem volt kötve kötelező súlyosításhoz, mérlegelési jogkörben döntött, így lehetősége volt Egyezmény-konform megoldást választani. Ilyenkor nem *contra legem* alkalmazásról beszélünk, hanem az alapjogi mérlegelés elmulasztásáról. A magyar bíróságok kötelesek az Alaptörvény 28. cikk szerint eljárni, továbbá kötelesek figyelembe venni az Egyezményt, és az EJEB kialakult gyakorlatát. A másodfokú bíróság ezen kötelezettségének feltehetően nem tett eleget, különös figyelemmel az ügyészi fellebbezés hiányára.
- [271] Álláspontom szerint a Kúria megfelelően orvosolhatja a másodfokú bíróság által esetlegesen megvalósított jogsértést, amennyiben azt állapítaná meg, hogy az sérti az Egyezmény 6. cikkéből fakadó tisztességes eljárási követelményeket, a súlyosítás meglepetésszerű volt, a másodfok elmulasztotta az Egyezmény-konform mérlegelést, és ezzel megsértette az Alaptörvény 28. cikkét is. A bírói kezdeményezés elutasítását ezért támogattam, a határozat szerinti jogalkotói mulasztás megállapítása (és annak teljesítése) ugyanakkor segítheti a jogalkalmazót (és a terhelteket és védőiket is) a jövőbeli hasonló helyzetek elkerülésében.
- [272] A fentiek szerint a jogorvoslathoz való jog nem pusztán formai jogosultság. Funkciója az elsőfokú döntés érdemi kontrollja, a hibák korrigálhatósága, a terhelt pozíciójának megerősítése az állammal szemben. Ha a jogorvoslat gyakorlása a büntetés súlyosbodásának reális és előre nem látható kockázatával jár, a jogorvoslat formálissá, visszatartó hatásúvá, és így alkotmányosan kiüresedetté válik. A *reformatio in peius* tilalma nem pusztán eljárásjogi technika. Ha kizárólag a terhelt él jogorvoslattal, a másodfokú eljárás kereteit ő nyitja meg. Ha az állam képviselője (az ügyész) nem indítványoz súlyosítást, az objektíve azt az üzenetet közvetíti, hogy az elsőfokú bíróság

által megállapított szankció súlyosságát az ügyész elfogadja. Ebben a helyzetben a büntetés súlyosítása az állam részéről olyan pozícióerősítés, amelyhez nem társul ellenoldali jogorvoslati aktivitás, és amely a terheltet saját jogorvoslati cselekménye miatt hozza hátrányosabb helyzetbe. Ez sérti az eljárás egyensúlyát. Azt, hogy a konkrét esetben valóban ez történt-e, a Kúriának kell megállapítania.

Budapest, 2025. március 10.

Dr. Polt Péter s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Szabó Marcel
alkotmánybíró helyett

[273] A párhuzamos indokoláshoz csatlakozom.

Budapest, 2026. március 10.

Dr. Polt Péter s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó
alkotmánybíró helyett

[274] A párhuzamos indokoláshoz csatlakozom.

Budapest, 2026. március 10.

Dr. Varga Réka s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Réka alkotmánybíró párhuzamos indokolása

[275] A határozat rendelkező részével egyetértettem, ugyanakkor a határozatban szereplő egyes következtetésekkel nem értek egyet.

[276] 1. A súlyosítási tilalom a fellebbezés jogának kockázat nélküli gyakorlását hivatott elősegíteni, lényege, hogy a jogorvoslat eredményeképpen a terhelt – ügyészi

fellebbezés hiányának esetén – ne kerülhessen hátrányosabb helyzetbe az elsőfokú határozatban foglaltakhoz képest. A Be. 595. § (1) bekezdése ezt generálisan meg is fogalmazza azzal, hogy a vádlott büntetését, büntetés helyett alkalmazott intézkedését csak a terhére bejelentett fellebbezés esetén lehet súlyosítani.

[277] (A relatív súlyosítási tilalom hagyományosan érvényesült a magyar büntetőeljárás jogban, már az 1896-os Bünvádi Perrendtartás is úgy fogalmazott, hogy „a fellebbviteli bíróság [...] a vádlottra hátrányos határozatot nem hozhat”. A gyakorlatban ezt olyannyira szigorúan vették, hogy például egy nap fogházbüntetés helyett nem volt lehetőség olyan mértékű pénzbüntetés kiszabására, amely átváltoztatása esetén hosszabb lett volna, mint az eredetileg kiszabott egy nap fogházbüntetés. (ld: Vargha Ferenc-Isaák Gyula: A bünvádi perrendtartás, 1928. 387. §-hoz fűzött kommentár)

[278] 2. Egyetértek azzal, hogy a súlyosítási tilalom önmagában nem vezethető le az Alaptörvényből, azonban amennyiben a jogalkotó súlyosítási tilalmat állapít meg, az szoros összefüggésben van a tisztességes eljáráshoz való joggal és a személyi szabadsághoz való jog védelmével.

[279] a) A súlyosítási tilalom egy általános bizalmat és a jogorvoslat jogának gyakorlását védő alapelv, amelyet a tisztességes eljáráshoz való joggal összhangban kell értelmezni. A súlyosítási tilalom elve azt biztosítja, hogy a terheltnek nem okozhat „meglepetést” egy, a bíróság által előidézett váratlan esemény. Ebből következően a súlyosítási tilalom érvényesülése esetén a terhelt joggal bízhat abban, hogy – az elsőfokú döntés ügyész általi tudomásulvétele esetén – az állam büntetőjogi igényét a terhére már nem érvényesíti tovább, ebből következően nem lenne tisztességes, ha a terhelt terhére bejelentett fellebbezés hiányában mégis a terhelt terhére születne döntés (ennek szakirodalmi megerősítését ld. pl. Herke Csongor: Súlyosítási tilalom a büntetőeljárásban, 2010, 157.).

[280] Ezt megerősítendő járulékos érv az is, hogy a tisztességes eljáráshoz való jognak lényeges eleme a fegyverek egyenlőségének elve is, amely garantálja, hogy a bírósági eljárásban a vádnak és a védelemnek ugyanannyi (és elegendő) alkalmat kell biztosítani az észrevételekre, és nem szabad egyik oldalt sem előnyben részesíteni. A súlyosítási tilalom azzal, hogy garantálja a terhelt számára azt, hogy a jogorvoslati eljárásban, ügyészi fellebbezés hiányában, nem kerülhet hátrányosabb helyzetbe, valójában kiegyenlíti a terhelt helyzetét az ügyességgel szemben, és a fegyverek egyenlőségének elvét szolgálja a tisztességes eljáráshoz való igény alkotórészeként.

[281] b) A büntetés vagy intézkedés kiszabásánál, a súlyosítási tilalom értelmében az a fő szempont, hogy a terhelt helyzete nem lehet „súlyosabb” a fellebbezés után. Annak megítélésakor, hogy mi minősül súlyosabbnak, illetve hogyan értelmezendő a súlyosítási tilalom, tekintetbe kell venni az Alaptörvény IV. cikkében foglalt személyi szabadsághoz való jog érintettségét is. Itt figyelembe kell venni, hogy – ahogy a határozat is említi – a büntetések között erősorrend van. Ebben az erősorrendben az

elzárás vitathatatlanul súlyosabb büntetés, mint a közérdekű munka vagy a pénzbüntetés, hiszen a személyi szabadságot érinti. A személyi szabadsághoz való jog védelme azt is magában foglalja, hogy szabadságelvonást csak akkor lehet alkalmazni, ha a kívánt cél más eszközökkel nem érhető el. A bíróságoknak tehát erre tekintettel kell a súlyosítási tilalmat értelmezniük.

[282] 3. A súlyosítási tilalom értelmében a kiszabott büntetést nem lehet súlyosítani, a határozat azonban azon az állásponton van, hogy a jelenlegi szabályozás azt kifejezetten nem zárja ki, hogy más, súlyosabb büntetést ne lehessen kiszabni. Véleményem szerint a súlyosítási tilalom ilyen irányú értelmezése nem áll összhangban a súlyosítási tilalom lényegével, annak fenti két alapjoggal összhangban való értelmezésével. A határozat úgy fogalmaz, hogy „a terhelt viseli a fellebbezés kockázatát, arról azonban megfelelő információval kell rendelkeznie, hogy fellebbezése esetén a súlyosítási tilalom ellenére esetlegesen rá nézve hátrányosabb jogkövetkezményekkel is számolnia kell.” Erre tekintettel állapítja meg a határozat a tájékoztatási kötelezettség tekintetében a mulasztásban megnyilvánuló alaptörvényellenességet. El tudom fogadni a tájékoztatási kötelezettségre irányuló mulasztás kimondását, azonban nem azzal a tartalommal, amely a többségi határozatban szerepel, miszerint arról is tájékoztatni kell, hogy adott esetben hátrányosabb jogkövetkezménnyel is számolnia kell. Véleményem szerint ez ellentmond a súlyosítási tilalom lényegének.

[283] 4. Az, hogy adott esetben a terhelt számára milyen büntetés a hátrányosabb, egyéni helyzeteken is múlhat, amelyet a bíróságoknak kell mérlegelnie. A súlyosítási tilalom tisztességes eljáráshoz való joggal és személyi szabadsághoz való joggal összhangban levő értelmezése azt követeli meg, hogy meg kell hagyni a bírónak az egyéni körülményektől függő döntési szabadságot úgy, hogy végül a terhelt a fellebbezés után ne kerülhessen hátrányosabb helyzetbe, így a bíróság azt nem teheti meg, hogy a közérdekű munkát vagy pénzbüntetést automatikusan elzárásra változtatja, mert az a személyi szabadság elvonása miatt kétségtelenül hátrányosabb helyzetet eredményez a terheltre nézve.

Budapest, 2026. március 10.

Dr. Varga Réka s. k.,
alkotmánybíró

[284] A párhuzamos indokolás 2., 3. és 4. pontjához csatlakozom.

Budapest, 2026. március 10.

Dr. Polt Péter s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó
alkotmánybíró helyett

[285] A párhuzamos indokoláshoz csatlakozom.

Budapest, 2026. március 10.

Dr. Polt Péter s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Szabó Marcel
alkotmánybíró helyett

Dr. Cziné Ágnes alkotmánybíró különvéleménye

- [286] Maradéktalanul egyetérték az indítványozó kúriai tanács álláspontjával abban, hogy a Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontjában foglalt jogszabályi rendelkezés tekintetében több alkotmányos aggály is támasztható. Abban ugyanis a jogalkotó nem az Alaptörvényből fakadó követelményekkel összhangban szabályozta az elzárás alkalmazását. Az Alaptörvénnyel való összhang ugyanakkor ezen jogszabályhelyre irányadó jogalkotói mulasztás kimondásával – és annak következtében a jogszabályhely jogalkotó általi módosításával – helyreállítható volna. A jogalkotás kifejezetten összetett, többretegű, komplex feladat, és egy 869 §-ból álló eljárási törvény tekintetében bárhol a világon előfordul, hogy egyes normák vonatkozásában nem teljeskörű a jogharmonizáció.
- [287] Ezen gondolatmenetből következően nem értettem egyet az indítványnak az indokolás szerinti elutasításával. Szintén nem értettem egyet azzal a mulasztással, amelyet a határozat – az indítványi kérelemben szereplő alaptörvény-ellenes helyzet feloldása helyett – a Be. 551. §-ához, vagyis egy olyan jogszabályhelyhez kapcsolódóan állapított meg, amely az indítványi kérelemnek nem volt tárgya, amely az indítványban nem szerepelt.
- [288] Álláspontom részletes indokai az alábbiak.
- [289] 1. A konkrét ügyben az Alkotmánybíróságnak bírói kezdeményezést kellett vizsgálnia.

- [290] Az Abtv. 25. § (1) bekezdése arra az esetre hatalmazza fel a bíróságot az Alkotmánybírósághoz fordulás lehetőségével és felelősségével, ha – amint arra maga a határozat is utal – a bírónak az előtte folyamatban levő egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmazni, amelynek alaptörvény-ellenességét észleli, vagy alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság már megállapította,
- [291] Általánosan, így a bírói indítványokra is irányadóan rendelkezik az Abtv. 51. § (1) bekezdése az indítványhoz kötöttség követelményéről, amely szerint „[a]z Alkotmánybíróság – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – az Alaptörvény, valamint e törvény szerint arra jogosult indítványa alapján jár el.”
- [292] Minderre figyelemmel a bírói kezdeményezésen alapuló egyedi normakontroll eljárásnak két – egymással összefüggő – feltétele, hogy
- a bírói kezdeményezés ténybeli alapja a bíró előtt folyamatban lévő egyedi ügy legyen, és
 - a kezdeményezésnek ebben az ügyben alkalmazandó jogszabály – jogegységi határozat – vizsgálatára kell irányulnia.
- [293] Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata értelmében ugyanis a bírói kezdeményezés, mint normakontroll egyedi vagy konkrét jellege az absztrakt utólagos normakontrollhoz képest annyiban szűkebb, hogy az indítványozó bíró csak az ügyben alkalmazott jogszabályt támadhatja meg és részletesen meg kell indokolnia, hogy valóban kell-e azt az adott ügyben alkalmaznia. Csak ezzel biztosítható ugyanis a kezdeményezés egyedi – konkrét – normakontroll jellege {3058/2015. (III. 31.) AB végzés, Indokolás [22]; 1/2025. (II. 27.) AB határozat, Indokolás [44]}.
- [294] A fentiekből adódóan tehát az eljáró bíró csak azon jogszabály, illetve jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítására tehet indítványt, amelyet a konkrét ügy elbírálása során kifejezetten alkalmaznia kell. Amennyiben a bírói kezdeményezés olyan jogszabályt vagy jogszabályi rendelkezést támad meg az Alkotmánybíróság előtt, mely az előtte folyamatban lévő – az Alkotmánybírósághoz fordulás miatt felfüggesztésre került – üggyel nem áll összefüggésben, annak elbírálása során a bíróság nyilvánvalóan nem alkalmazza, akkor érdemi alkotmányossági vizsgálatnak nincs helye.
- [295] Mindez következetes gyakorlata és valamennyi bírói indítvány érdemi alkotmányossági vizsgálatát megelőző vizsgálati mechanizmusa az Alkotmánybíróságnak.
- [296] Ezen vizsgálatokra irányadóan rögzítette az Alkotmánybíróság azt a követelményt is, hogy az alkalmazandó jog megállapítása a rendes bíróság – a konkrét perben eljáró bíró – hatásköre. Az Alkotmánybíróság általában tartózkodik attól, hogy e mérlegelésbe beavatkozzon. A bíró feladata és hatásköre ugyanis eldönteni, hogy mely jogszabályok és konkrét jogszabályi rendelkezések alapján, illetve alkalmazásával dönt a benyújtott kereset (előterjesztett vád) tárgyában {6/2014. (II. 26.) AB határozat, Indokolás [14]; 3037/2014. (III. 13.) AB határozat, Indokolás [29]; 3193/2014. (VII. 15.) AB végzés, Indokolás [6]}.

- [297] Az alkalmazandó jog megjelölését ezért az Alkotmánybíróság csak abban az esetben vizsgálhatja felül, ha nyilvánvaló, hogy a megjelölt jogszabályt az indítványra okot adó esetben biztosan nem kell alkalmazni {6/2014. (II. 26.) AB határozat, Indokolás [14]}.
- [298] A fenti alkotmánybírósági gyakorlatból következően véleményem szerint jelen ügyben a Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pont érdemi alkotmányossági vizsgálatának volt helye. Ez ugyanis az a jogszabályi rendelkezés, amelyet
- az indítványozó bíróság előtt folyamatban lévő egyedi ügyben,
 - az indítványozó bíróságnak alkalmaznia kell,
 - és amelynek alaptörvény-ellenességét az indítványozó bíróság megfelelő alapjogi érveléssel alátámasztva állította.
- [299] Az indítványozó kúriai tanácsnak a felülvizsgálati eljárásban többek között ezt a jogszabályt kell alkalmaznia.
- [300] A bírói indítványok egyedi, konkrét normakontroll jellege mellett véleményem szerint az indítványhoz kötöttség is akadályát jelentette a Be. 551. § érdemi alkotmányossági vizsgálatának, hiszen ezen jogszabályhely alaptörvény-ellenességét az indítványozó nem állította, azt az indítványban meg sem említette, és a kúriai eljárásban nem is kell alkalmaznia.
- [301] A határozat rendelkező részének 1. pontja szerinti mulasztás megállapításával ezért nem értettem egyet, azt szavazatommal nem támogattam.
- [302] 2. Az Be. támadott 595. § (4) bekezdés *b)* pontját érintő érdemi alkotmányossági vizsgálat szempontjaival és következtetéseivel az alábbiak okán nem értettem egyet.
- [303] Az indítványozó előtt folyamatban lévő büntetőeljárásban a terhelt és védője – elsődlegesen felmentés, másodlagosan enyhítés végett fellebbezett. Mivel az ügyészség nem jelentett be fellebbezést, ezért beállt a súlyosítási tilalom. A bejelentett – fellebbezések folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta: a pénzbüntetést mellőzve a terheltet 40 nap elzárásra ítélte, emellett mellőzte a vagyonelkobzás elrendelését is. Egyebekben az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.
- [304] Az indítványozó kifogása szerint a másodfokú bíróság ezen eljárása megfelelt ugyan a Be. súlyosítási tilalomra irányadó 595. § (4) bekezdés *b)* pontjának, mégis alaptörvény-ellenes helyzetet idézett elő. Az alaptörvény-ellenesség pedig abból fakad, hogy a Be. utalt rendelkezése sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését és XXVIII. cikk (1) bekezdését.
- [305] 3. A Kúria indítványozó tanácsának ezen állításaival mindkét alaptörvényi rendelkezést érintően egyetértek. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében és XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglaltak megsértését az alábbiak okán tartom megállapíthatónak.

- [306] 3.1. A jelen alkotmánybíróági eljárás alapjául szolgáló büntetőeljárásban a másodfokú bíróság pénzbüntetés helyett elzárást szabott ki a terheltre. Ezen két jogkövetkezmény viszonyát a súlyosítási tilalommal összefüggésben a Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontja rendezi, amely előírja, hogy a másodfokú bíróság a vádlott terhére bejelentett fellebbezés hiányában nem szabhat ki elzárás, közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, a sportrendezvények látogatásától való eltiltás, kiutasítás helyett szabadságvesztést annak felfüggesztése mellett sem. Nem zárja ki ugyanakkor annak a lehetőségét, hogy a másodfokú bíróság a súlyosítási tilalommal összhangban pénzbüntetés helyett elzárást alkalmazzon. Így a súlyosítási tilalom Be.-ben foglalt rendelkezései –, ahogyan arra az indítvány is utal – lehetővé tették a konkrét esetben a másodfokú bíróság számára, hogy – a kizárólag – a terhelt javára előterjesztett fellebbezésen alapuló másodfokú eljárásban pénzbüntetés helyett mégis a személyi szabadságot korlátozó szankciót, elzárást szabjon ki.
- [307] 3.2. Az ügy egyik központi kérdése véleményem szerint a konkrét bírósági eljárásban alkalmazott két szankció, a pénzbüntetés és az elzárás egymáshoz való viszonyának a vizsgálata. Súlyosabb szankció-e az elzárás a pénzbüntetésnél? Álláspontom szerint nem vitás, hogy az ember személyi szabadságához kapcsolódó akaratszabadság, cselekvési szabadság, mozgásszabadság csupáncsak átmeneti, akár néhány napig tartó elvesztése pszichésen, mentálisan és filozófiai, sőt emberi jogi szempontból is súlyosabb létélmény, mint a pénzvesztés. Mindez azonban nagyon messzire vezetne, így nézzük inkább a konkrét büntetőjogi szakmai érveket.
- [308] A Btk. a büntetések a 33. § (1) bekezdésében sorolja fel. A jogszabályhely elsőként a szabadságvesztést említi, azt követi az elzárás, majd a közérdekű munka és a pénzbüntetés, a továbbiakban pedig a foglalkozástól eltiltás, a járművezetéstől eltiltás, a kitiltás, a sportrendezvények látogatásától való eltiltás, végül a kiutasítás.
- [309] A Btk. normaszöveg-javaslatához fűzött jogalkotói indokolás úgy fogalmaz, hogy „[a] törvény a büntetési nemek felsorolásában az első négy büntetési nemnek erősségi sorrendet tulajdonít a súlyosítási tilalom szempontjából.” Ennek megfelelően a büntetések felsorolásában az első négy helyen – egymáshoz képest erősségi sorrendben – az a négy büntetés szerepel, amely mögött a szabadságelvonás lehetősége húzódik meg. Az ezeket követő büntetések felsorolása már nem jelent erősségi sorrendet, mert mindig az egyedi eset körülményeitől függ, hogy melyik jelent az elkövetőre súlyosabb joghátrányt.
- [310] A sorrendiség tekintetében jelentősége van annak, hogy az elzárást a Btk. megalkotásakor – 2013. július 1-jei hatállyal – új büntetési nemként vezette be a jogalkotó a hazai szankciórendszerbe, és ekkor helyét a szabadságvesztés és a közérdekű munka között határozta meg. Azt fejezte ki ezzel, hogy az elzárást a szabadságvesztéshez képest enyhébb, míg az összes többi szankcióhoz képest

súlyosabb jogkövetkezménynek tekinti. Az elzárást a büntetések súlyossága szerinti sorrendben a közérdekű munka követi, és csak azután következik a pénzbüntetés – így jelenik meg a szankciórendszerben egymáshoz képest erősségi sorrendben az a négy büntetés, amely mögött a szabadságelvonás lehetősége húzódik meg.

[311] A jogalkotó tehát a büntetések köréből az első négy szankció, köztük a jelen indítvány szempontjából releváns elzárás és pénzbüntetés viszonyában egyértelmű sorrendiséget állított fel. Ezt a sorrendiséget a jogalkotó kifejezetten a súlyosítási tilalom szempontjából tartotta fontosnak megállapítani. Ezt az indokolás egyértelműen igazolja.

[312] Ki kell emelni, hogy az utalt négy szankció közül a szabadságvesztés mellett az elzárás az egyetlen, amelyik tényleges és szükségképpen szabadságelvonással jár. Ezzel szemben a közérdekű munka és a pénzbüntetés a nemteljesítés esetére hordozza magában az átváltoztatás lehetőségét szabadságvesztésre. Az elzárás tehát a személyi szabadság elvonásával járó büntetési nem, amely az Alaptörvény IV. cikk (1) bekezdése szerinti szabadsághoz való jogot szükségszerűen és minden esetben korlátozza. Azért is így van ez, mert a Btk. értelmében elzárás esetén nincs lehetőség a végrehajtás felfüggesztésére – így az elzárásra ítélt előzetes bírósági mentesítésben sem részesíthető –, az elzárás teljes tartamát ki kell tölteni, és nincs törvényi lehetőség a feltételes szabadságra bocsátásra sem.

[313] 3.3. Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy az Alaptörvény IV. cikk (1) bekezdése általános érvennyel deklarálja a személyi szabadsághoz való jogot, amelytől – a (2) bekezdés értelmében – mindenki csak törvényben meghatározott okból és a törvényben meghatározott eljárás alapján fosztható meg {10/2021. (IV. 7.) AB határozat, Indokolás [19]}. Ez az alkotmányos alapjog – állampolgárságtól függetlenül – minden természetes személyt megillet. A személyi szabadsághoz való jog ugyanakkor nem abszolút, nem korlátozhatatlan alapjog. Korlátozásának elsődleges terepe a büntető igazságszolgáltatás.

[314] Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata értelmében a büntetőjog alaptörvényi korlátainak egyik legfontosabb eleme, hogy az egyén védelmet élvez a büntetőjogi eszközök állam általi önkényes felhasználásával szemben. A büntetőjogi szankciók alkalmazhatósága alkotmányos kereteinek szélső értékeit egyrészt az emberi méltósághoz (Alaptörvény II. cikk), a személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jog (Alaptörvény IV. cikk), másrészt a kínzásnak, a kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmódnak és büntetésnek a tilalma (Alaptörvény III. cikk) jelöli ki {23/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [56]}. A szabadsághoz való jog érvényesülése így a büntetőjogi szankciók alkotmányos garanciarendszerének szerves része.

[315] Emellett ki kell emelni, hogy a személyi (vagy személyes) szabadsághoz való jog védelme történeti alkotmányunk fontos része, amelynek történeti gyökerei évszázadokra nyúlnak vissza. A Magna Chartával lényegében egyidőben az Aranybulla

2. cikkében az uralkodó deklarálta a szerviensek személyi szabadságát, amely az államalapítástól kezdve a nemesi kiváltságokhoz tartozott. Werbőczy Tripartitumának *primae nonusa* az egyenlő jogú nemesség négy szabadsága közül az első helyen szolt a személyi szabadságról.

- [316] A személyi szabadsághoz való jog a régi Alkotmányt értelmező alkotmánybírósági döntésekben tágabban általános cselekvési szabadságot, szűkebb értelemben pedig a fizikai, testi szabadságot, a fogvatartástól való mentességet biztosította. Nemcsak a büntetőeljárás és büntetőjogi kényszer, hanem a személyi szabadságot érintő valamennyi intézkedés korlátját is jelentette. [36/200. (X. 27.) AB határozat, ABH 200, 241, 271.] A személyi szabadság már az Alkotmányban is kiemelkedő védelemben részesült: a jogosultság elismerésén túl ugyanis az Alkotmány az alapjog-korlátozás feltételeit is tartalmazta, valamint a jogkövetkezményekről is rendelkezett.
- [317] Hasonló szabályozási megoldást követ az Alaptörvény is, amelynek eredményeként a személyi szabadsághoz való jog korlátozásának alapvetően három feltétele van: az alkotmányos alapjogok korlátozásának általános formai követelményei, a szükségességi-arányossági tesztnek való megfelelés, valamint a személyi szabadsághoz való jog korlátozhatósága kapcsán megfogalmazott speciális – az Alaptörvény IV. cikk további rendelkezéseiben kifejtett – feltételek teljesülése. Mindez a személyi szabadsághoz való jog kiemelt jelentőségével magyarázható.
- [318] A fentiek alapján kijelenthető, hogy a hatályos hazai szankciórendszerben a szabadságvesztés mellett az elzárás olyan büntetőjogi jogkövetkezmény, amely kiemelt alapjog, a személyi szabadsághoz való jog tényleges és legális korlátozására ad felhatalmazást. Erre figyelemmel nem értek egyet a többségi döntés indokolásának IV. rész 10.2. pontjában rögzített azon megállapítással, miszerint a súlyosítási tilalom indítványban támadott szabályozása vonatkozásában az Alaptörvény IV. cikkére hivatkozás közömbös. A szabadsághoz való jog korlátozását ugyanis a Be. 595. § (4) bekezdés b) pontja kifejezetten lehetővé teszi, sőt az az indítvány alapjául szolgált esetben, az elzárás alkalmazása következtében a büntető ügy terheltje vonatkozásában kétséget kizáróan meg is valósult. A IV. rész 10.2. pontjára figyelemmel ellentmondásos továbbá számomra a határozat azon – IV. rész 11. pontjában foglalt – megállapítása, amely szerint a Be. 551. §-ával összefüggő mulasztás alapjogi kihatással bír az Alaptörvény IV. cikke szerinti személyi szabadság védelmére. Hogyan hatna ki a tájékoztatás körében felmerülő hiányosság a szabadsághoz való jog érvényesülésére, ha azzal – ahogyan azt a határozat megállapítja – a súlyosítási tilalom nem áll összefüggésben?
- [319] 3.4. Az elzárás és a pénzbüntetés súlyát a vele együtt járó joghátrányok teszik kézzel foghatóvá. Ezért a súlyosítási tilalom körében szükséges megvizsgálni ezen két büntetési nem végrehajtásának a személyi szabadság korlátozása szempontjából releváns feltételeit.

- [320] Az elzárás és a pénzbüntetés végrehajtásának szabályait a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) tartalmazza.
- [321] Az elzárás folytán bekövetkező személyi szabadságkorlátozás az elítélt kötelezettségeiből és jogaiból tűnik ki. Az elzárást a külön jogszabályban kijelölt bv. intézetben hajtják végre [Bv. tv. 273. § (2) bekezdés].
- [322] Az elzárásra ítélt köteles az elzárást a bv. szervek által meghatározott helyen tölteni, a bv. intézet rendjét megtartani, a kapott utasításokat teljesíteni. Az elítélt köteles a bv. intézet tisztán tartását és ellátását szolgáló munkában díjazás nélkül, alkalmyszerűen részt venni, a tartására fordított költséghez hozzájárulni, kivéve, ha önhibáján kívüli okból nem dolgozik, és nem részesül nyugellátásban, korhatár előtti ellátásban vagy szolgálati járandóságban, illetve nem rendelkezik letéti pénzzel; köteles továbbá a végrehajtás alatt okozott kárt megtéríteni, tankötelezettsége esetén általános iskolai tanulmányokat folytatni [Bv. tv. 274. § (3) bekezdés a)–f) pontok].
- [323] Az elzárásra ítélt jogosult arra, hogy a büntetés időtartama alatt a saját ruháját viselje. Kapcsolattartási jogának gyakorlása keretében hozzátartozóival, valamint az általa megjelölt és a bv. intézet által engedélyezett személyekkel levelezhet, hetente legalább három alkalommal tíz perc időtartamban távbeszélő használatára jogosult, ez ellenőrizhető, az ellenőrzés lehetőségéről az elítéltet tájékoztatni kell; havonta legalább két alkalommal fogadhat látogatót. Az elítélt részére heti négy óra kimaradás engedélyezhető, a kimaradás tartama az elzárásba beszámít; a külön jogszabályban meghatározott összeget a személyes szükségleteire használhatja fel, csomagot hetente kaphat, a bv. intézetben a rendelkezésre álló sport- és közművelődési lehetőségeket igénybe veheti, naponta legalább egy óra szabad levegőn tartózkodásra jogosult. A bv. intézetben, illetve annak felügyeleti szerveinél és a büntetés-végrehajtástól független szervhez közérdekű bejelentés, visszaélés-bejelentés, panasz, kérelem és jognyilatkozat előterjesztésére jogosult [Bv. tv. 275. § (1) bekezdés a)–j) pontok].
- [324] Ezzel szemben a pénzbüntetésre ítélt személy cselekvési és személyes szabadságát teljes mértékben gyakorolhatja, nem kell idegen környezetben, előre meghatározott szabályok szerint és a bv. szervek tagjainak utasítása alapján élnie, továbbá keresményével szabadon rendelkezhet és családtagjaival, valamint más emberekkel saját belátása szerint tarthat kapcsolatot.
- [325] Az egyetlen korlátozó jellegű és joghátránnyal járó kötelezettsége, hogy a pénzbüntetést legkésőbb a törvényszék gazdasági hivatala felhívásának kézbesítésétől számított tizenöt napon belül, ha pedig a bíróság halasztást vagy részletfizetést engedélyezett, a bíróság által megállapított időpontig vagy meghatározott részletben kell megfizetnie [Bv. tv. 292. § (2) bekezdés].
- [326] Mindezen szempontokat – és különösen az elzárás kiemelt alapjogot, a személyi szabadságot korlátozó jellegét – messze meghaladó jelentőségű szempontoknak

tartom azokhoz képest, amelyeket a többségi döntés indokolása a IV. rész 9.3.4 pontjában említ.

- [327] A két büntetési nem feltételrendszerének összevetése eredményeként megállapítható, hogy a pénzbüntetés is nyilvánvalóan korlátozza bizonyos jogok érvényesülését, ám lényege az általa előidézett vagyoni hátrányból fakad. Olyan, a bíróság által megállapított összegű pénzbeli kötelezettség, amelyet a bűncselekmény miatt elítélt az államnak tartozik megfizetni.
- [328] Az elzárás és a pénzbüntetés viszonyát vizsgálva megalapozottan juthatunk arra a következtetésre, hogy a jogalkotó a büntetések súlyosság szerinti sorrendjében okkal helyezte előrébb az elzárást, míg hátrébb a pénzbüntetést. Ez a sorrend pedig – amint arra a jogalkotói szándék az indokolás értelmében egyértelműen kiterjed – a súlyosítási tilalom szempontjából is irányadó.
- [329] 4. Szintén lényeges kérdése a jelen ügynek, hogy a szankciók fentiek szerint bemutatott súly szerinti sorrendjét a súlyosítási tilalom Be.-ben foglalt szabályozása a jogalkotó szándékának megfelelően érvényre juttatja-e.
- [330] 4.1. A hatályos Be. 595. § (1) bekezdése értelmében az elsőfokú bíróság által felmentett vádlott bűnösségét megállapítani, a vádlott büntetését, illetve a büntetés helyett alkalmazott intézkedést súlyosítani csak akkor lehet, ha a terhére fellebbezést jelentettek be. Ez a szabályozás irányadó akkor is, ha a másodfokú bíróság bizonyítást vesz fel és annak eredményeként súlyosabb bűncselekmény állapítható meg. Ez azt jelenti, hogy ha az ügyészség nem jelent be fellebbezést az elsőfokon kihirdetett ítélet ellen, akkor a súlyosítási tilalom szabálya szerint még akkor sem lehet a terheltre elsőfokon kiszabott büntetést súlyosítani, ha például az elsőfokú bíróság alapeseti emberölést állapított meg, és a másodfokon lefolytatott bizonyítás eredményeként minősített emberölést állapít meg a másodfokú bíróság. A súlyosítási tilalom erőssége még ilyen esetben is érvényesül, jóllehet a minősített emberölés még életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető. Hazánkban ezen rendelkezés következtében ún. relatív súlyosítási tilalom érvényesül: a másodfokú bíróság döntési jogköre függ a bejelentett fellebbezés irányától. Tilos a súlyosítás, ha fellebbezést csak a terhelt javára jelentettek be.
- [331] Azt, hogy mit kell a vádlott terhére bejelentett fellebbezésnek tekinteni, a jogszabályhely (2) bekezdése magyarázza. Eszerint az a fellebbezés tekinthető ilyennek, ami a terhelt bűnösségének megállapítására, bűncselekményének súlyosabb minősítésére, a büntetésének súlyosítására, illetve a vele szemben büntetés helyett alkalmazott intézkedésnél súlyosabbnak a megállapítására, vagy az ilyen intézkedés helyett büntetés megállapítására irányul. Annak mérlegelésekor, hogy mi minősül a terhelt terhére bejelentett fellebbezésnek, a bíróság a Btk. már ismertetett 33. §-ából és a szankciók abban meghatározott sorrendjéből tud kiindulni.

- [332] A jogszabályhely (4) bekezdése veszi számba, hogy a súlyosítási tilalom folytán a másodfokú bíróság a vádlott terhére bejelentett fellebbezés hiányában milyen jogkövetkezményt nem szabhat ki. A súlyosítási tilalom ennek következtében részleges: a szabályozás nem minden, a terhelt számára hátrányos rendelkezés meghozatalát tiltja, hanem meghatározza azon konkrét rendelkezések körét, amelyek a tilalom alá esnek. Így a Be. 595. §-a alapján a súlyosítási tilalom a hatályos szabályozásban sem jelenti a terheltre nézve hátrányosabb másodfokú határozat meghozatalának az abszolút tilalmát. A súlyosítás abban a körben tilos, amelyben azt a Be. 595. § (4) bekezdése meghatározza. Ezen súlyosítási szabályok azonban alapvetően koherensek, egy kivételével, amely a jelen ügyre vonatkozik, és ténylegesen nem lehet súlyosabb büntetést vagy intézkedést kiszabni.
- [333] Király Tibor értelmezésében ez az ún. relatív súlyosítási tilalom a jogorvoslati jogosultság elvének a következménye. Ha ugyanis a másodfokú bíróság az ítéletet akkor is súlyosíthatná, ha fellebbezést csak a terhelt vagy a védő jelentett be, az azzal járna, hogy a kockázat miatt nem mernének fellebbezni. Ez a helyzet pedig a jogorvoslati jogosultságot a védelem számára úgyszólván semmivé tenné. Rámutat Király Tibor arra is, hogy a relatív súlyosítási tilalom a bíróság vádhoz kötöttsége elvének kiterjesztése a másodfokú eljárásra. Mint ahogyan az elsőfokú bíróság vád nélkül nem járhat el a terhelt ellen, úgy nem járhat el ellene és nem dönthet a terhére a másodfokú bíróság, ha a terhére nem jelentettek be fellebbezést (Király Tibor: Büntetőeljárás jog. Osiris Kiadó, Budapest, 2001, 466.).
- [334] A szakirodalmi álláspontok a fentiekkel összhangban hangsúlyozzák azt is, hogy a súlyosítási tilalom garancia a vádlott és a védő számára, amely a vádlott terhére bejelentett fellebbezés hiánya esetén érvényesül. Érvényesülése továbbá akkor is kívánatos, ha a másodfokú bíróság által felvett bizonyítás eredményeként a vádlott cselekménye súlyosabban minősül. A garancia érvényesülésének kizárólagos feltétele, hogy fellebbezést a terhelt terhére nem jelentettek be (pl.: Herke Csongor: Súlyosítási tilalom a büntetőeljárásban. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2010.; Herke Csongor: A súlyosítási tilalom elméleti és gyakorlati kérdései. Jura 2011/1. 35–49. o.; Fenyvesi Csaba: A védő a fellebbezési eljárásban. Jogtudományi Közlöny 2002/7-8. 335-343.).
- [335] Ezen garancia érvényesülésének a kereteit rögzítik a Be. 595. § (4) bekezdésének pontjai, előírva a bíróság számára, hogy a vádlott terhére bejelentett fellebbezés hiányában milyen jogkövetkezményt nem szabhat ki. Ezen rendelkezések egyikének alkotmányossága áll a jelen vizsgálat fókuszában: összhangban van-e a szankciók Btk.-ban meghatározott súlyossági sorrendjével és a súlyosítási tilalom Be. 595. § (1) bekezdésének generális követelményével, hogy a másodfokon eljáró bíróság a konkrét esetben pénzbüntetés helyett elzárás szabott ki.

- [336] 4.2. Amennyiben ezen kérdésekre az Alaptörvénynek megfelelő választ kívánunk adni, figyelemmel kell lennünk az Alaptörvény 28. cikkére, amely a bíróságok számára kötelezően irányadó – így az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint az alkotmányossági vizsgálatban is követendő – jogértelmezési szabályt rögzít. A rendelkezés alapján a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során pedig elsősorban a jogszabály preambulumát, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. Az Alaptörvénynek ezek a rendelkezései a bíróságok számára alkotmányos kötelezettségként írják elő, hogy ítélező tevékenységük során figyelembe vegyék a jogalkotónak a konkrét jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés megalkotása kapcsán megfogalmazott indokait. Ezért a bíróságoknak a súlyosítási tilalom alkalmazásakor, és ezzel együtt a szabályok alkotmányosságát értékelve is figyelembe kell venni a kapcsolódó jogalkotói indokolást.
- [337] A Be. normaszöveg-javaslatához, annak 595. §-ához fűzött jogalkotói indokolás szerint „[a] súlyosítási tilalom a Be. garanciális rendelkezése és kivételt jelent a felülbírálat terjedelmének általános szabályai alól. Lényegi eleme, hogy a vádlott és a védő részére lehetővé teszi a fellebbezési jog kockázat nélküli gyakorlását, kizárva azt, hogy a fellebbezés folytán, alapvető érdemi kérdésekben a vádlottra hátrányosabb másodfokú bírósági határozat szülessen, ha az elsőfokú bíróság ítéletét csak a vádlott javára szóló fellebbezés támadta.”
- [338] A régi Be. koncepciójára visszautalva jegyzi meg továbbá a jogalkotói indokolás, hogy ezen a koncepción a hatályos törvény sem változtat, ezért – a korábban hatályos rendelkezésekkel azonos módon – pontosan meghatározza a súlyosítási tilalom tartalmát és feltételeit, továbbá azt, hogy mit kell érteni a vádlott terhére bejelentett fellebbezés fogalmán.
- [339] Mivel a jogalkotó célja – a fentiek értelmében – a hatályos Be.-ben egyértelműen az volt, hogy ne változtasson a súlyosítási tilalom korábbi koncepcióján, indokolt áttekinteni ezen korábbi koncepció tartalmát. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (rég. Be.) 354. § (4) bekezdése írta elő azt a szabályt, amelyet a Be. az indítványozó által kifogásolt 595. § (4) bekezdésében tartalmaz. Eszerint: „[a] súlyosítási tilalom folytán a másodfokú bíróság a vádlott terhére bejelentett fellebbezés hiányában nem szabhat ki” az ezt követő, a)–e) pontokban szereplő felsorolásban foglalt szankciókat.
- [340] A régi Be.-nek ezt a jogszabályhelyét, vagyis a 354. § (4) bekezdését a jogalkotó a 2009. évi CXXXVI. törvénnyel léptette hatályba (ez a jogszabály a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény, a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény, valamint a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szól). A módosításhoz fűzött jogalkotói indokolás szerint „[a] hatályos [értsd: régi] Be. 354. § (4) bekezdése – figyelemmel a Btk. szerinti rangsorra – a büntetési és intézkedési nemeket

súly szerinti sorrendbe állítja, és ennek alapulvételével határozza meg bűnösség megállapítása esetén a másodfokú bíróság súlyosítási tilalomból következő döntési korlátait.” A (4) bekezdés szerinti szabálysértés beiktatásával továbbá a jogalkotó kifejezett célja volt – és ez az indokolásban is megjelenik –, hogy „[k]izárja annak lehetőségét is, hogy a fellebbezés eredményeként szubjektív, mérlegelésen alapuló határozat szülessen.” Ezen követelménnyel összhangban is tartalmaz a régi Be. 354. § (4) bekezdése –, továbbá annak mintájára, valamint annak koncepcióját átvéve a Be. 595. § (4) bekezdése is – taxatív felsorolást a másodfokú bíróság döntésének tartalmára irányadóan.

- [341] A felsorolás taxatív jellegére ugyanakkor nem csupán a jogalkotói indokolásból következtethetünk. Arra a jogszabály szövege is egyértelműen utal a bevett nyelvtani megoldással, hogy a felsorolást kijelentő módon fogalmazza meg. A felsorolás ezen jellegét igazolja az is, hogy attól a jogalkotó egyetlen további rendelkezésben sem enged eltérést, hiányzik a „különösen”, „például” kitétel.
- [342] Következtes a törvényalkotó a Be. megalkotása során abban, hogy amikor a különösen fogalmat használja, akkor nem taxatív felsorolást ad, hanem a legjellemzőbb eseteket sorolja fel. Minden más esetben a felsorolás taxatív vagyis teljes felsorolást jelent.
- [343] Példaként említeném a nem taxatív felsorolásra: a Be. 14. § (1) bekezdésében a bíró kizárásának az okai; a Be. 298. § (1) bekezdés a letartóztatás tartamának felső határáról; Be. 566. § (1) bekezdésében arról, a bíróság a vádlottat a vád alól mikor menti fel.
- [344] A felsorolás taxatív jellegének az igazolásából pedig egyértelműen következik, hogy az abban foglaltaktól a jogalkotó nem kívánt eltérést engedni. Így az utalt (4) bekezdés – szemben a többségi döntés indokolása IV. részének 6.4.2. pontjában írtakkal – kizárja az ítélezési gyakorlat esetlegesen ezen túlmenő értelmezésének lehetőségét, vagyis gátat szab az eljáró bíróságok számára a súlyosítási tilalom tartalmának az ítélezési gyakorlat tapasztalatain alapuló bővítése előtt. Ezáltal a Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontjából nem olvasható ki – a joggyakorlat elemzésén alapuló jogalkalmazói értelmezéssel sem – olyan szabály, amely akadályozná, hogy a másodfokú bíróság a kizárólag a terhelt javára előterjesztett fellebbezés esetén pénzbüntetés helyett elzárást szabjon ki.
- [345] 5. A Btk. 33. § (1) bekezdésének, valamint a Be. 595. § (1) bekezdésének, továbbá (4) bekezdése *b)* pontjának fentiek szerinti együttes vizsgálatából két következtetést tartok levonhatónak.
- [346] Egyrészt azt, hogy a súlyosítási tilalom Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontjában foglalt szabályai nem juttatják érvényre a szankciók Btk. 33. § (1) bekezdésében meghatározott sorrendjéből az első négy büntetésre irányadó sorrendet. A Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontja ugyanis megengedi, hogy a másodfokú bíróság az első fokon kiszabott pénzbüntetés helyett a személyi szabadságot elvonó elzárást szabjon ki, holott a szankciók súly szerinti sorrendjében az elzárás súlyosabb, mint a pénzbüntetés.

- [347] Másrésztől megállapítható az is, hogy a Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontja ugyanezen okból a Be. 595. § (1) bekezdésében a súlyosítási tilalom lényegi tartalmát rögzítő jogszabályhellyel is ellentmondásban áll. Lehetővé teszi ugyanis az elsőfokú bíróság által kiszabott pénzbüntetés súlyosítását, nem is akárhogyan, hanem személyi szabadságot elvonó elzárás kiszabását teszi lehetővé akkor is, ha terhelt terhére fellebbezést nem jelentettek be.
- [348] Úgy vélem, hogy a mindezek megállapítását követően a jelen ügyben az Alkotmánybíróságnak azt kellett volna vizsgálnia, hogy a szabályozás ezen belső ellentmondásai megvalósítják-e az Alaptörvény valamely rendelkezésének a megsértését. Ezt a vizsgálatot pedig az alábbiak szerint mind az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése, mind pedig az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése alapján elvégezhetőnek tartottam.
- [349] 6. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének a megsértését erre figyelemmel a következők szerint tartom megállapíthatónak.
- [350] 6.1. Az Alkotmánybíróság a 9/2022. (V. 25.) AB határozatban idézte fel az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamisággal kapcsolatos gyakorlatát. Eszerint az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiság egyik feltétlen ismérve a jogbiztonság. A jogbiztonság pedig az államtól, és elsősorban a jogalkotótól azt várja el, hogy a jog egésze, egyes részterületei és egyes szabályai is világosak, egyértelműek és a norma címzettjei számára is értelmezhetők és követhetők legyenek {20/2020. (VIII. 4.) AB határozat, Indokolás [67], lásd még: 34/2014. (XI. 14.) AB határozat, Indokolás [116], [120]}. A jogalkotóval szemben nem csupán elvárás a mondatfűzés grammatikai hibátlansága, a norma logikai egységének és közérthetőségének a biztosítása – mivel az alkalmazhatóságnak ez az alapja –, a normavilágosság alkotmányos követelmény is {3047/2013. (II. 28.) AB határozat, Indokolás [13], [16]}. A jogalanyoknak tényleges lehetőséget kell biztosítani arra, hogy magatartásukat a jog előírásaihoz igazíthassák [25/1992. (IV. 30.) AB határozat, ABH 1992, 131, 132]. Ehhez pedig az szükséges, hogy a jogszabály szövege a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzon [26/1992. (IV. 30.) AB határozat, ABH 1992, 135, 142]. Nem felel meg a normatartalommal szemben fennálló követelményeknek az a szabály, amely értelmezhetetlen voltánál fogva teremt jogbizonytalanságot, mert hatását tekintve nem kiszámítható és címzettjei számára előre nem látható {42/1997. (VII. 1.) AB határozat, ABH 1997, 299, 301; 31/2021. (XII. 1.) AB határozat, Indokolás [67]}. Az Alkotmánybíróság értelmezésében megállapítható továbbá a jogbiztonság sérelme, ha a szabályban rejlő belső ellentmondás a jogalkalmazás során szükséges értelmezéssel nem kiküszöbölhető [1/1999. (II. 24.) AB határozat, ABH 1999, 25, 46]. Rámutatott az Alkotmánybíróság arra is, hogy a jogbiztonság meglétének vagy hiányának vizsgálatakor differenciáltan kell eljárni. Annak megállapítása során, hogy a szabályozás

módja, a normatartalom sérti-e a jogbiztonságot, minden esetben figyelembe kell venni a szabályozás célját és a címzettek körét is (125/B/2003. AB határozat, ABH 2005, 1127, 1137). Más a normavilágosság és jogbiztonság alkotmányossági mércéje akkor, ha a címzettektől elvárható valamilyen speciális, az értelmezéshez szükséges szakértelem és más, ha az általánosságban érinti a jogalanyokat (395/D/2010. AB határozat, ABH 2011, 2090, 2096).

- [351] A 9/2022. (V. 25.) AB határozat ezen megállapításaiban (Indokolás [28]) az Alkotmánybíróság egyúttal megerősítette, hogy a jogbiztonsággal összefüggésben kimunkált eddigi gyakorlatát a továbbiakban is irányadónak tekinti.
- [352] Az Alkotmánybíróság gyakorlatában emellett a jogállamiságból, valamint az alapvető jogok lényeges tartalmának korlátozására vonatkozó alkotmányos tilalomból vezethető le az is, hogy a büntetések és az intézkedések alkalmazásával az állam milyen mértékben avatkozhat be az egyén életébe, korlátozhatja az alapvető jogait és szabadságát {23/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [57]}. Az Alkotmánybíróságnak nincs felhatalmazása arra, hogy a jogalkotó mérlegelési szempontjait felülbírálja mindaddig, amíg a szankciórendszer koherenciájának, és ezáltal a jogbiztonságnak a sérelmét nem észleli. A koherens szabályozás alkotmányos célja az állami önkény kizárása.
- [353] Az Alkotmánybíróság értelmezésében a büntetőjogi felelősséget és a büntetőjogi felelősségre vonást a büntetőjog olyan intézményének kell tekinteni, amelyet koherens és egymásra utaló büntetőjogi normák egységes szellemben szabályoznak. A koherens szabályozás alkotmányos értelme az állam büntetőjogi önkényének kizárása (1214/B/1990. AB határozat, ABH 1995, 571, 575–576.). A büntető törvénynek a büntetés kiszabására vonatkozó szabályait továbbá olyan koherens rendszerként kell értékelni, amelyben az erre vonatkozó normák egymásra tekintettel és egymást kiegészítve alkalmazandók. [13/2002. (III. 20.) AB határozat, ABH 2002, 85, 93.]
- [354] Következtes az Alkotmánybíróság gyakorlata ezen felül abban is, hogy a jogbiztonságból fakadó normavilágosság követelménye a büntetőjogi – mint eleve alapjog-korlátozó – normák tekintetében különösen fontos. A normatartalommal szemben fennálló követelmények fontossága a büntető normák esetében a büntetőjognak a jogrendszerben elfoglalt helyéből is fakad. Ahogyan azt az Alkotmánybíróság számos döntésében kifejtette: a büntetőjog a jogi felelősségi rendszerben az ultima ratio. Társadalmi rendeltetése, hogy a jogrendszer egészének szankciós zárköve legyen, vagyis akkor alkalmazandó, ha más jogági eszközök már nem elegendőek {például: 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 176; 4/2013. (II. 21.) AB határozat, Indokolás [57]; 31/2021. (XII. 1.) AB határozat [69]}.
- [355] 6.2. A fentiekre figyelemmel az a véleményem, hogy a Be. 595. § (4) bekezdés b) pontjában foglalt szabályozás megbontja a büntetőjogi felelősségre vonás koherens

rendszerét, egyúttal kiszámíthatatlanná teszi a bíróságok jogalkalmazói tevékenységét a súlyosítási tilalom vonatkozásában.

- [356] A súlyosítási tilalom támadott, a Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontjában foglalt szabály alkalmazásával ugyanis a másodfokú bíróságnak lehetősége van az elsőfokú eljárásban alkalmazott jogkövetkezmény helyett olyan büntetést kiszabni, amely a Btk. 33. § (1) bekezdése és a Be. 595. § (1) bekezdése értelmében súlyosabb.
- [357] E tekintetben a Btk. 33. § (1) bekezdése és a jogalkotónak a normaszöveg-javaslatához fűzött jogalkotói indokolása egyértelmű: az elzárás a pénzbüntetéshez képest súlyosabb szankció. A Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontja ezen jogszabályi rendelkezéssel és a jogalkotó – indokolásban egyértelműen megjelenő – szándékával kétség kívül ellentétes.
- [358] Szintén nem koherens a súlyosítási tilalom szabályozása a Be. 595. § (1) és (4) bekezdés rendelkezéseit vizsgálva. A jogszabályhely ugyanis az (1) bekezdésben a súlyosítási tilalom alapvető tartalmaként nevesíti, hogy a másodfokú eljárásban nem lehet a vádlott büntetését súlyosítani. A jogszabályhely normaszöveg-javaslatához fűzött jogalkotói indokolás kiemeli, hogy a súlyosítási tilalom a Be. garanciális rendelkezése és lényegi eleme, hogy a vádlott és a védő részére lehetővé teszi a fellebbezési jog kockázat nélküli gyakorlását. Ezzel szemben a Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontja a pénzbüntetés vonatkozásában egyértelműen megengedi a kiszabott büntetés súlyosítását, amikor ahelyett elzárás alkalmazását, és így a személyi szabadsághoz való jog elvonását teszi lehetővé a másodfokú bíróság számára. Hangsúlyozom, hogy a személyi (vagy személyes) szabadsághoz való jog védelme történeti alkotmányunk fontos része, ezért korlátozásának a garanciáit és lehetőségeit különös gonddal kell vizsgálni.
- [359] A fentiek értelmében az a meggyőződésem, hogy – szemben a többségi döntés indokolásának IV. rész 6.6.3. pontjában írtakkal – a Btk. 33. § (1) bekezdésében, valamint a Be. 595. (1) és (4) bekezdéseiben foglalt szabályozásban belső ellentmondás feszül. A Btk. 33. § (1) bekezdésével és a Be. 595. § (1) bekezdésében foglalt követelményekkel a Be. támadott 595. § (4) bekezdés *b)* pontja ellentétben áll, mert lehetőséget ad az elzárás alkalmazására olyan esetben, amikor korábban – szabadságelvonással nem járó – pénzbüntetés kiszabására került sor. Az utalt jogszabályi rendelkezések közötti kapcsolat pedig nem értelmezhető – amint azt a többségi döntés indokolásának IV. rész 8.2. pontja magyarázza – főszabály és speciális szabály viszonyrendszerben. Egyszerűen azért nem, mert a Be. 595. § (4) bekezdésnek nincs olyan eleme, amely arról rendelkezne, hogy elzárás helyett pénzbüntetés ne volna kiszabható, ilyen – a határozat értelmezésében – „speciális” szabály nem létezik.
- [360] A szabályozás ezen sajátossága továbbá azzal a következménnyel is jár, hogy a súlyosítási tilalom szabályainak az alkalmazása kiszámíthatatlanná válik, mert nem érvényesül a törvényalkotó akarata, amely szerint a súlyosítási tilalom esetén a vádlott és a védő a fellebbezési jog kockázat nélküli gyakorlását valósíthatja meg.

- [361] A szabályozásban rejlő ezen ellentmondás ugyanakkor álláspontom szerint – és az Alkotmánybíróság gyakorlatából következően {1/1999. (II. 24.) AB határozat, ABH 1999, 25, 46; 20/2020. (VIII. 4.) AB határozat, Indokolás [67], 9/2022. (V. 25.) AB határozat [28]} – nem vezet feltétlenül alaptörvény-ellenességhez. Az Alkotmánybíróság szerint ugyanis a jogbiztonság sérelme akkor állapítható meg, ha a szabályban rejlő belső ellentmondás a jogalkalmazás során szükséges értelmezéssel nem kiküszöbölhető.
- [362] Ezért nem értek egyet azzal a többségi állásponttal, hogy a kúria tanácsának jogértelmezéssel kell feloldani a támadott jogszabályi rendelkezést érintő ellentmondást.
- [363] Az Alkotmánybíróság kapcsolódó álláspontjának már az 1/1999. (II. 24.) AB határozatban hangot adott. Indokolásában kiemelte: „[a] jelentéktelen, és csak a törvény hatálybalépése után, az alkalmazás menetében felismert szövegbeli következetlenségeket a jogalkalmazás során szükséges értelmezés esetleg kiküszöböli. Erre vannak példák, bár az ilyen hiányosságok felszámolásának is az egyetlen hathatós és az eshetőlegességet kizáró módja a törvénymódosítás lenne. Akkor azonban, amikor a »következetlenség« már a mindennapi értelmezéssel nem szüntethető meg, mert olyan szövegbeli hiányosságban jelentkezik, amelynek elhárításához a törvényben nem szabályozott intézmény vagy elv beiktatása, vagy éppen a meglevő rendelkezés elhagyása szükséges, nincs más lehetőség ennek megszüntetésére, mint a törvény módosítása a belső koherencia megteremtése érdekében” (ABH 1999, 25, 46.).
- [364] A konkrét esetben feltárt szabályozási ellentmondást véleményem szerint a címzett jogalkalmazók, vagyis a bíróságok nem tudják feloldani – a tőlük elvárható szakértelem alkalmazásával sem. A Be. 595. § (4) bekezdése ugyanis abban az esetben volna a Btk. 33. § (1) bekezdésével és a Be. 595. § (1) bekezdésével együttesen és összhangban alkalmazható, ha rendelkezne arról, hogy a súlyosítási tilalom folytán a másodfokú bíróság a vádlott terhére bejelentett fellebbezés hiányában nem szabhat ki pénzbüntetés helyett elzárást. Ilyen szabály nem szerepel a Be. 595. § (4) bekezdésében. Ezen szövegbeli hiányosság csak jogalkotással lenne elhárítható.
- [365] Emellett fontos szempontnak tartom, hogy a Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontjának támadott – és a Btk. 33. § (1) bekezdésével, valamint a Be. 595. § (1) bekezdésével ellentétben álló – szabálya kiemelt alapjog, a szabadsághoz való jog korlátozását teszi lehetővé a bíróság által hozott, törvényi szintű szabályok közötti önkényes választás eredményeként.
- [366] Mindezek okán nem értek egyet a többségi döntés indokolásának IV. rész 8.2. pontjában szereplő azon megállapítással, hogy a Be. 595. § (4) bekezdésének *b)* pontja nem keletkeztet „a jogértelmezés lehetőségeit meghaladó bizonytalanságot”. Határozott álláspontom ugyanis az, hogy a Be. 595. § (4) bekezdésének *b)* pontjából – a fent kifejtettekből következően – nem vezethető le olyan jogértelmezés, amely a Be. és a Btk. utalt rendelkezéseivel és az Alaptörvénnyel összhangban állna. Egy ilyen jogértelmezés kizárólag jogalkotói beavatkozás eredményeként, a kifogásolt

jogszabály módosításával érhető el. Így az Alaptörvénnyel való összhang kialakítása a jogalkotó kompetenciája. A jogalkotó felé az Alkotmánybíróság ennek érdekében a Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontjára vonatkozó mulasztás megállapításával tudott volna megfelelő jelzéssel élni.

- [367] Ezt igazolja az Alkotmánybíróság azon következetes gyakorlata is, amely a bírói hatalmi ág önálló jogszabály-értelmező tevékenységének jelentőségét hangsúlyozza. A kapcsolódó döntésekben többek között rámutatott az Alkotmánybíróság: a jogalkalmazás egységességének biztosítása érdekében többféle alkotmányos megoldás lehetséges az igazságszolgáltatás rendszerén belül. Önmagában azzal a ténnyel nem sérül a jogalkotói hatalom, benne a törvényhozói hatalmi ág alkotmányos jogköre, hogy a bírói hatalom a jogszabályoknak egységesen alkalmazandó tartalmat ad. A „bírói jogalkotás”, amíg az kizárólag a jogszabályok értelmezésén alapul (amíg a bírói-ítélkezési hatalom nem veszi át alapvetően és közvetlenül a jogalkotás funkcióját), nem kerül ellentétbe a hatalommegosztás elvével {11/2015. (V. 14.) AB határozat, Indokolás [27]; 2/2016. (II. 8.) AB határozat, Indokolás [40]; 15/2023. (VII. 24.) AB határozat, Indokolás [46]}. Az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdésének, illetve az Alaptörvény 25. cikk (1) bekezdés első mondatának a sérelmére vezet ugyanakkor, ha a bíróság túllépi a jogértelmezés kereteit, vagyis eloldja magát az alkalmazandó jogszabályi rendelkezésről és voltaképpen jogot alkot.
- [368] A 19/2017. (VII. 18.) AB határozatban az Alkotmánybíróság mindehhez hozzátette: „[a] jogszabály-értelmezés természetesen visel magán olyan jegyeket, melyeken keresztül e tevékenység – különösen a Kúria esetében – a jogalkotás határán járhat, de ez a jogszabályoknak való alárendeltségen nem változtat. A jogértelmezésre – akár az adott jogvitához kötődően, akár, mint jelen esetben a tartós jogalkalmazási gyakorlat egységének biztosítására irányulóan – csak a jogi szabályozás keretei között kerülhet sor. A bírói hatalom tehát alapvetően és közvetlenül nem veheti át a jogalkotás funkcióját egyik – a hatalommegosztás rendjében erre feljogosított – szervtől sem.” (Indokolás [27]–[29])
- [369] Amennyiben azt vesszük alapul, hogy jogalkalmazással áthidalható a részletezett probléma, akkor burkoltan azt erősítjük meg, hogy aggálytalan evidencia minden bíró számára, miszerint az elzárás egyértelműen súlyosabb büntetés a pénzbüntetésnél. Vagyis, bár egy sorban szerepel a *b)* pontban a két büntetés, de a jogalkalmazó bíró nem fogja másodfokon kiszabni az elzárást a vádlott terhére szóló fellebbezés hiányában, mert számára a büntetések erőssorrendje kézenfekvő.
- [370] Ha viszont abból a feltételezésből indulunk ki, hogy az elzárás és a pénzbüntetés azonos súlyú és mindegy, hogy melyiket alkalmazza a másodfokú bíró, mert az nem ütközhet a relatív súlyosítási tilalomba, akkor véleményem szerint felesleges a büntetési erőssorrendre való utalás.
- [371] Rá kívánok mutatni arra is, hogy a Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontja az elzárás mellett egyéb szankciók vonatkozásában is tartalmaz az Alaptörvénnyel ellentétes szabályozási

elemeket. A hatályos büntetőjogi szankciórendszer koherens egységét megbontva és a súlyosítási tilalom lényegével ellentétesen teszi lehetővé ugyanis közérdekű munka helyett elzárás kiszabását, valamint pénzbüntetés helyett közérdekű munka kiszabását a másodfokú eljárásban.

[372] Mindezekre tekintettel úgy vélem, hogy a súlyosítási tilalom szabályozása nem felel meg az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből fakadó, a jogállami büntetési rendszerrel szemben támasztható követelményeknek.

[373] 7. Az indítványozó okfejtése szerint a súlyosítási tilalom támadott szabálya alapján a terheltnek a csak a javára előterjesztett fellebbezés esetén is tartania kell attól, hogy a másodfokú bíróság személyi szabadságot nem elvonó joghátrányt elzárásra, azaz a személyi szabadság teljes elvonását jelentő büntetési nemre vált át. Ezért a súlyosítási tilalom szabályozása az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében rögzített tisztességes bírósági eljáráshoz való jog követelményrendszerével is ellentétes. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének a megsértését az alábbiak szerint tartom megállapíthatónak.

[374] 7.1. Az Alkotmánybíróság több határozatában rámutatott, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog olyan abszolút jog, amellyel szemben nem létezik mérlegelhető más alapvető jog vagy alkotmányos cél, mert már maga is mérlegelés eredménye {14/2004. (V. 7.) AB határozat, ABH 2004, 241, 266; 3001/2020. (II. 4.) AB határozat, Indokolás [42]; 19/2021. (V. 27.) AB határozat, Indokolás [61]}. A tisztességes eljáráshoz való jog egyes részjogosítványainak az érvényesülését, valamint azok Alaptörvénnyel való összhangját ugyanakkor az Alkotmánybíróság az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében rögzített általános alapjogvédelmi teszt alkalmazásával vizsgálja {3/2014. (I. 21.) AB határozat, Indokolás [61]; 17/2015. (VI. 5.) AB határozat, Indokolás [103]; 3031/2017. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [61]; 19/2021. (V. 27.) AB határozat, Indokolás [61]}. Ez a megközelítés összhangban áll az Alkotmánybíróság következetes – régóta töretlen – gyakorlatával. Az Alkotmánybíróság ugyanis már a 6/1998. (III. 11.) AB határozatban rámutatott, hogy az alapjogok korlátozásának azok lényeges tartalma a határa. Valamely alapjog lényeges tartalmát pedig „az a korlátozás sérti, amely – valamely más alapvető jog vagy alkotmányos cél érdekében – nem elkerülhetetlenül szükséges, továbbá, ha szükséges is, a korlátozás által okozott jogsérelem az elérni kívánt célhoz képest aránytalan” (ABH 1998, 91, 98).

[375] 7.2. A tisztességes eljáráshoz való jog részjogosítványai köréből az indítványozó által előadott kifogások a tisztességes tárgyalás követelményének a sérelmét vetik fel. Indokolt ezért áttekinteni az Alkotmánybíróság ezen részjogosítvánnyal kapcsolatos döntéseit.

- [376] A tisztességes tárgyaláshoz való jogot érintő gyakorlatát az Alkotmánybíróság legutóbb a 19/2021. (V. 27.) AB határozatban (Indokolás [64]–[66]), valamint az abban felhívott 21/2020. (VIII. 4.) AB határozatban (Indokolás [63]–[65]) foglalta össze. Ezen határozatok megállapításai szerint az Alkotmánybíróság gyakorlatában az adott részjogosítvány az igazságos tárgyalás követelményeként rögzült, mivel az Alkotmány 57. § (1) bekezdése az igazságos tárgyaláshoz való jogot biztosította. Ezzel szemben az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése a tisztességes tárgyaláshoz való jogot szövegszerűen rögzíti. A részjogosítvány tartalmát érintően az Alkotmánybíróság a 9/1992. (I. 30.) AB határozatban tett megállapításait a 30/2014. (IX. 30.) AB határozatban az Alaptörvény hatálybalépése után is fenntartotta. Ezek értelmében az igazságos vagy tisztességes tárgyaláshoz való jog az anyagi igazság érvényre juttatásához szükséges, és az esetek többségében alkalmas eljárásra ad jogot, ezáltal a tárgyalás igazságosságát garantálja, és nem a döntés igazságosságát (ABH 1992, 59, 64). Így a tárgyalás akkor tisztességes, ha annak során az eljárás törvényes keretei, az eljárási jogok érvényesülése biztosítva van.
- [377] Ezen követelmény, vagyis a tisztességes tárgyaláshoz való jog érvényesülését vizsgálta az Alkotmánybíróság a 21/2020. (VIII. 4.) AB határozatban a távollevő és az eljárás alatt külföldön tartózkodó terhelttel szemben lefolytatott eljárás kapcsán. Annak eredményeként alkotmányos követelményként állapította meg, hogy a védő perújítási indítványát attól a naptól számított egy hónapon belül terjesztheti elő, amely napon a terhelt az alapügyet befejező ügydöntő határozat jogerőre emelkedéséről tudomást szerzett. A 19/2021. (V. 27.) AB határozatban az Alkotmánybíróság vizsgálata az ítélet fellebbezéssel nem érintett része tekintetében a felülbírálat kiterjesztésének a szabályaira irányult. Annak eredményeként az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a támadott jogszabályi rendelkezés – a Be. 590. § (5) bekezdés a) pontjának „a 607. § (1) bekezdése, valamint a 608. § (1) bekezdése alapján” szövegrésze – azáltal, hogy nem teszi lehetővé a felülbírálat hivatalból történő kiterjesztését valamennyi olyan eljárási szabálysértés esetén, amelyek az ítélet jelentős súlyú és másodfokon kiküszöbölhetetlen hibáját eredményezhetik, sérti a tisztességes tárgyaláshoz való jogot.
- [378] A 3487/2022. (XII. 20.) AB határozatban alkotmányjogi panasz eljárásban az Alkotmánybíróság a tisztességes eljáráshoz való jogból fakadó követelmények alapján a súlyosítási tilalom Be.-ben foglalt hatályos szabályozását vizsgálta. Határozatában az Alkotmánybíróság a súlyosítási tilalom értékelése körében leszögezte: „nyilvánvaló, értelemszerű, hogy nem tekinthető a vádlott akaratából való felülbírálati lehetőségnek az olyan felülbírálat, amelynek következménye bár súlyosítási tilalomba nem ütközik, ám kétségtelen a vádlott terhére szóló, a büntetőjogi helyzetét terhére változtató. [...] Ez pedig a tisztességes eljáráshoz fűződő jog sérelmét eredményezheti” (Indokolás [64]–[65]). A fentiekkel összhangban állapította meg az Alkotmánybíróság azt is, hogy „a tisztességes eljárás lényege valójában az, hogy a terheltet – kedvezményezett perjogi

helyzetben (amint perjogilag nyilvánvalóan ilyen a kizárólag védelmi fellebbezése esetén való felülbírálat) – ne érje meglepetés. Ne érje mérlegelésen alapuló döntési jogkör előre nem látható gyakorlása, legalábbis olyan ne érje, ami a terhére szóló” (Indokolás [69]).

[379] Egy további határozatában is megerősítette továbbá az Alkotmánybíróság, miszerint a tisztességes eljárás iránti elvárás lényege, hogy a jogalkalmazás részéről az érintettet ne érje a döntési jogkör diszkrecionalitásával nem igazolható meglepetés {9/2023. (VI. 20.) AB határozat, Indokolás [98]}.

[380] 7.3. A súlyosítási tilalom hatályos szabályozásának fentiek szerinti elemzése alapján megállapíthatónak tartom: a Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontja nem garantálja, hogy a büntetőeljárásban a terheltet ne érje – a bírói döntés diszkrecionális jellegén túlmenő – meglepetés a súlyosítási tilalom fennállása ellenére. Ezt a megállapítást az alábbi szempontokra alapítom.

[381] Az elsőfokú bíróság ítélete ellen fellebbezést előterjesztő terhelt a Btk. 33. § (1) bekezdése és a Be. 595. § (1) bekezdése ismeretében arra számíthat, hogy az elsőfokon vele szemben kiszabott pénzbüntetés helyett a másodfokú bíróság nem alkalmazhat súlyosabb büntetést, így elzárást sem. A Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontjának felhatalmazása alapján erre mégis sor kerülhet – ahogyan az a jelen alkotmánybírósági eljárás alapjául szolgáló ügyben meg is történt.

[382] A Be. támadott 595. § (4) bekezdés *b)* pontja tehát olyan ítélet meghozatalára teremt lehetőséget a bíróságok számára, amely a Btk. 33. § (1) bekezdéséből, valamint a Be. 595. (1) bekezdéséből nem következő, így a terhelt számára előre nem látható. A kizárólag a terhelt javára bejelentett fellebbezés esetén lehetőséget ad ugyanis az elzárás alkalmazására olyan esetben, amikor korábban – szabadságelvonással nem járó szankció, a konkrét esetben – pénzbüntetés kiszabására került sor.

[383] Kétségtelen, hogy a pénzbüntetés helyett elzárás kiszabása a Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontja, vagyis a hatályos szabályozás alapján nem ütközik a súlyosítási tilalomra vonatkozó rendelkezésekbe. Ennek ellenére nyilvánvaló, hogy nem tekinthető a vádlott akaratából való felülbírálati lehetőségnek az olyan felülbírálat, amelynek következménye bár súlyosítási tilalomba nem ütközik, ám kétségtelenül a vádlott terhére szóló, a büntetőjogi helyzetét terhére változtató azáltal, hogy vele szemben a személyi szabadságot elvonó szankció alkalmazását teszi lehetővé. Mindezt úgy, hogy ezen lehetőséggel a terheltnek a bírói diszkrecionalitás törvény adta lehetősége alapján nem kell kalkulálnia. Ez pedig álláspontom szerint ellentétes a tisztességes tárgyaláshoz fűződő jog követelményeivel, azok érvényesülését korlátozza.

[384] 8. A fentiekén túl fontosnak tartom kiemelni, hogy a támadott jogszabályi rendelkezés és az Alaptörvény összhangja álláspontom szerint a Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontjában foglalt szabályozás megsemmisítése nélkül, az Alkotmánybíróság

rendelkezésre álló egyéb jogkövetkezmény alkalmazásával is orvosolható lett volna. A Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontjának alaptörvény-ellenessége ugyanis a szabályozás hiányosságából fakad.

- [385] Az Abtv. 46. § (1) bekezdése felhatalmazza az Alkotmánybíróságot, hogy ha a hatáskörei gyakorlása során folytatott eljárásában a jogalkotó általi mulasztással előidézett alaptörvény-ellenesség fennállását állapítja meg, a mulasztást elkövető szervet – határidő megjelölésével – felhívja feladatának teljesítésére. A törvényhely (2) bekezdésének *c)* pontja alapján a jogalkotói feladat elmulasztásának minősül, ha a jogi szabályozás Alaptörvényből levezethető lényeges tartalma hiányos.
- [386] Úgy vélem, hogy a jelen eljárásban vizsgált büntető eljárásjogi rendelkezés esetében az Alkotmánybíróságnak lehetősége lett volna arra, hogy az Abtv. 46. §-ában biztosított jogköre alapján, a hatályos jog kíméletével járjon el. A szabályozás alaptörvény-ellenessége ugyanis arra vezethető vissza, hogy a jogalkotó nem kellő körültekintéssel határozta meg a súlyosítási tilalom alkalmazása körében az elzárás helyett alkalmazható büntetéseket. Ezért álláspontom szerint az Alaptörvénnyel való összhang helyreállítása nem a vitatott rendelkezés megsemmisítését, sokkal inkább a hatályos szöveg pontosítását, kiegészítését tenné szükségessé.
- [387] A Be. 595. § (4) bekezdésére vonatkozó jogalkotói mulasztás megállapításával és a jogalkotónak címzett felhívással tehát álláspontom szerint megteremthető volna az összhang az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése, XXVIII. cikk (1) bekezdése és a Be. 595. § (4) bekezdés *b)* pontja között. A szabályozás kiegészítésével az Alaptörvény rendelkezései is érvényre juttathatók volnának.
- [388] 9. A fentiek okán nem értettem egyet a többségi döntés indokolásának IV. rész 12. pontjának következtetésével, miszerint „az indítványba foglalt kételyek, kétségek a Kúria indítványozó tanácsának rendelkezésére álló jogi eszközökkel, értelmezéssel megválaszolhatók”.
- [389] Álláspontom szerint az Alkotmánybíróság jelen határozata egy szabályozási hiányosság pótlását, a Be.-ben nem szabályozott rendelkezés alapján való döntést vár el a bíróságoktól. Ennek az elvárásnak azonban csak jogalkotással lehetne eleget tenni.
- [390] Az indítványban jelzett, a Be. 595. § (4) bekezdésével összefüggésben – továbbra is – fennálló alkotmányos aggályokat pedig nem küszöböli ki az sem, ha a jogalkotó – mulasztását pótolva – a Be. 551. §-a szerinti felvilágosítás adási kötelezettség szabályait módosítja.

Budapest, 2026. március 10.

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

[391] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2026. március 10.

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró